

**T.C
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANA BİLİM
DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI**

**ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ERGENLERİN
GELECEK BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ**

NESRA AYGÜN

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Adnan Kulaksızoğlu**

Haziran, 2021

BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKLİSANS TEZ ONAY SAYFASI

Anabilim Dalı : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Program : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans

Öğrencinin;

Adı ve Soyadı : Nesra AYGÜN

Öğrenci No : 180901010

Danışman : Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Nesra AYGÜN tarafından hazırlanan "Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Ergenlerin Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" adlı tez çalışması jüri tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 25 /06 /2021

Jüri Üyesinin Unvanı, Adı, Soyadı	Çalıştığı Kurum	İmza
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Biruni Üniversitesi	
Doç. Dr. Lütfü İLGAR	Biruni Üniversitesi	
Doç. Dr. Şengül İLGAR	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa	

Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca bu tez jüri tarafından onaylanmış ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Leman ŞENTURAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin bana ait olduğunu, tüm aşamalarında etik dışı davranışımın olmadığını, içinde yer alan bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, kullanmış olduğum bütün bilgilere kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin yürütülmesi ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Nesra AYGÜN

İmza

TEŞEKKÜR

Bu araştırma “Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Ergenlerin Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” amacıyla yapılmıştır. Araştırma sürecinde bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen, kıymetli hocam Prof. Dr. Adnan Kulaksızoğlu’na teşekkür ederim. Araştırma esnasında desteğini esirgemeyen eşim Erhan Aygün’e, kızlarım Esranur Aygün, Sıla Betül Aygün ve Melike Aygün’e, çok kıymetli babam Muzaffer Aydın’a, annem Suna Aydın’a, araştırmaya gönüllü katılan öğrencilere, beni motive eden arkadaşlarıma teşekkür ederim.

KISALTMALAR

ABT	Anne Baba Tutumu
ABTÖ	Anne Baba Tutum Ölçeği
EGB	Ergen Gelecek Beklentileri
EGBÖ	Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği
DBF	Demografik Bilgi Formu

İÇİNDEKİLER

BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
KISALTMALAR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1.GİRİŞ ve AMAÇ	1
1.1. Problem.....	2
1.2.Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar/Sayıtlar	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	8
2. GENEL BİLGİLER.....	9
2.1. Anne Baba Tutumları	9
2.1.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne Baba Tutumu	11
2.1.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu	12
2.1.3. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu.....	13
2. 2. Ebeveyn Tutumlarıyla İlgili Görüşler	15
2.3. Anne-Baba Tutumlarının Ergenler Üzerindeki Etkileri	19
2.4.Anne-Baba Tutumları ile ilgili Yapılan Araştırmalar	21
2.5. Ergenlik Dönemi.....	24
2.5.1. Ergenlik Döneminde Aile İlişkileri	25
2.5.2. Ergenlerin Gelecek Tasarımının Oluşumu.....	26
2.5.3 Ergenlerin Gelecek Beklentileri.....	28
2.5.4. Algılanan Anne Baba Tutumları ve Ergenlerin Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörler	31
2.6. Gelecek Beklentileri ile İlgili Yapılan Alan Yazın Çalışmaları	34
3. YÖNTEM	40
3.1. Araştırmanın Modeli	40
3.2. Evren ve Çalışma Grubu	40

3.3. Veri Toplama Araçları.....	41
3.3.1. Demografik Bilgi Formu (DBF)	41
3.3.2. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	41
3.3.3. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EGBÖ)	42
3.4. Verilerin Toplanması	43
3.5. Verilerin Analizi	43
3.5.1. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	43
3.5.2. Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	44
4. BULGULAR	45
5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	64
5.1. Sonuç ve Tartışma	64
5.1.1. Ergenlerin Anne Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar	64
5.1.2. Ergenlerin Anne Baba Tutumları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar	68
5.1.3. Ergenlerin Gelecek Beklentileri ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar	69
5.1.4. Ergenlerin Yaşlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar	70
5.1.5. Ergenlerin Ailesinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğu Sıralamaya Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar	71
5.1.6. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar	71
5.1.7. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar	73
5.1.8. Ergenlerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar	74
5.1.9. Ergenlerin Ailesinin Gelir Düzeylerine Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar	75
5.1.10. Ergenlerin Meslek Seçimini Ailesinin İsteği Doğrultusunda Yapma Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar	77
5.1.11. Ergenlerin Meslek Seçimini Kendi İsteği Doğrultusunda Yapma Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar	78
5. 2. Öneriler	80
6. KAYNAKÇA	83

7. EKLER.....	94
EK-1 Araştırmacının Anket Başvurusu.....	94
EK-2 Anket ve Araştırma İzin Talebi	95
EK-3 Veli Onay Formu.....	96
EK-4 - Demografik Bilgi Formu	97
EK-5 – Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	98
EK-6 - Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EGBÖ)	101
EK-7 - Ölçek Onayları.....	102
8. ÖZGEÇMİŞ	104
9. İNTİHAL RAPORU.....	105
10. ETİK KURUL ONAYI	106

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4. 1. Demografik Bilgiler.....	45
Tablo 4. 2. Demografik Bilgiler.....	46
Tablo 4. 3. Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler.....	47
Tablo 4. 4. Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Korelasyon	48
Tablo 4. 5. Yaş, Sınıf Düzeyleri, Ailesinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğu Sıralama ile Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Korelasyon	50
Tablo 4. 6. Cinsiyete Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	51
Tablo 4. 7. Anne Eğitim Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	52
Tablo 4. 8. Baba Eğitim Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	54
Tablo 4. 9. Aileye Ait Gelir Düzeylerine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	57
Tablo 4. 10. Anne-Babanın Yetiştirme Tutumlarına Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	59
Tablo 4. 11. Meslek Seçimini Ailenin İsteği Doğrultusunda Yapma Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	61

Tablo 4. 12. Meslek Seçimini Kendi İsteği Doğrultusunda Yapma Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması.....	62
--	-----------

ÖZET

Aygün, N. (2021). Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Ergenlerin Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Bu araştırmada algılanan ebeveyn tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde bulunan Anadolu liseleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Bahçelievler, Güngören ve Arnavutköy ilçelerindeki liselerde okuyan 321 öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmaya gönüllü katılan 321 lise öğrencisine ölçme araçları uygulanmıştır. Araştırmada veri toplamak için ‘Demografik Bilgi Formu’, Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ‘Anne Baba Tutum Ölçeği’ Tuncer (2011) tarafından geliştirilen ‘Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği’ kullanılmıştır. Analizler yapılırken IBM SPSS Statistics 24.00 programı kullanılmıştır. Ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmak için non-parametrik Mann Whitney U testi; iki ya da daha fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında ise, Kruksal Wallis H testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; ‘Anne Baba Tutum Ölçeği’ ve ‘Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği’ ve alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Anne Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından ‘demokratik tutum’ puan ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği alt boyutlarından ise, ‘iş ve eğitim’ beklenti puan ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ergenlerin anne babasının demokratik tutumu arttıkça; anne babasının koruyucu-istekçi ve otoriter tutumu azalmaktadır. Ergenlerin anne babasının demokratik tutumu arttıkça; iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam beklentilerinin artmakta olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutumları, Ergenlik, Gelecek Beklentileri.

ABSTRACT

Aygün, N. (2021). Investigation of Relationships Between Perceived Parental Attitudes and Future Expectations of Adolescents. Master Thesis, Biruni University Graduate Education Institute, Istanbul.

The relationship between perceived parental attitudes and future expectations of adolescents was discussed in this study. One of the quantitative research methods, Relational screening model was used in the research. The population of this research consists of Anatolian high school students in İstanbul. The sample of the study, on the other hand, consists of 321 students in high schools at Bahçelievler, Güngören and Arnavutköy. Measurement tools were applied to 321 high school students who voluntarily participated in this study. In the study, 'Demographic Information Form', 'Parent Attitude Scale' developed in Kuzgun (1972) and Adolescent Future Expectations Scale developed in Tuncer (2011) were used to collect data. IBM SPSS Statistics 24.00 program was used for analysis. Kolmogorov-Smirnov normality test was used to find out whether the scales showed normal distribution. The non-parametric Mann Whitney U test was used to compare the means of two independent groups in the analysis of the data; and the Kruskal Wallis H test was used to compare the means of two or more groups. According to the results of the research; a significant relationship was found in line with the correlation between the "Parent Attitude Scale" and the Adolescent Future Expectation Scale "and its sub-dimensions. It was determined that the mean score of 'democratic attitude' significantly differentiated from the sub-dimensions of the Parental Attitude Scale. It is seen from the sub-dimensions of the Adolescent Future Expectation Scale that the mean scores of 'job and education' expectation differ significantly. As the democratic attitude of adolescents' parents increases; the protective-demanding and authoritarian attitude of the parents decreases. It has been determined that, as the democratic attitude of adolescents' parents increases; job and education, marriage and family, religion and society, health and life expectancies increase. The findings were discussed in the light of the relevant literature and recommendations were made.

Keywords: Parental Attitudes, Adolescence, Future Expectations.

1.GİRİŞ ve AMAÇ

İnsan yaşamının başlangıcından itibaren hayatına etki eden birçok kişi, etken ve faktör vardır. Birey gözlerini dünyaya açtığında kendini bakım verenle etkileşim halinde bulur ve yaşamı süresince birçok grup ve kişilerle etkileşimini sürdürmeye devam eder. Bireyin hayatına etki eden tek faktör olmamasına rağmen en önemli etkenlerinden biri bakım verenlerdir diyebiliriz. Bu nedenle, ebeveyn tutumları bireyin geleceğine doğrudan etki eden ve yönlendirme potansiyeline sahip en önemli faktörlerdendir. Ebeveyn tutumları, bireyin yaşamına olumlu yön verebileceği gibi onu amacına ulaştırmaktan da alıkoymaya sebep olabilir. Hatta onun tercih etmeyeceği bir yaşam sürmesine dahi neden olabilir.

Ebeveyn tutumlarının ergenlerin gelecek algıları ile ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceğini anlamak üzere bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Ergen bir bireyin kendisiyle barışık olması, sosyal etkinliklerde görev alması, karar verme yetkinliğini kullanması, bir grup içinde uyumlu davranması, liderlik vasıflarını sergileyebilmesi, bağımsız davranmayı öğrenebilmesi, gerektiğinde karar mekanizmasını devreye sokabilmesi, gerektiğinde ise ebeveyne veya bir danışmana ihtiyaç hissetmesi kendisine sergilenen ebeveyn tutumları ile ilişkilendirilebilir.

Bireyin hayatına bu kadar dokunan ve onun kişiliğinin gelişmesine etki eden faktörler arasında ebeveyn tutumlarını sayabiliriz. Eşitlikçi ve demokratik anne-baba tutumu gösteren ebeveynler; çocuklarına eşit davranırlar, fikirlerini açıkça ifade etme konusunda çocuklarına fırsat verirler. Çocuklarına değer verir ve bunu da çocuklarına hissettirirler. Anne-babalar katı bir tutumdan ziyade daha esnek davranırlar. Çocuklarına değer veren eşler, birbirlerine karşı da saygı ve sevgi gösterip değer veren bir tutum sergilerler (Kulaksızoğlu, 2017). Ebeveyn tutumları bireyin kişiliğine etki etmesinin yanı sıra onun gelecek algısını da şekillendirmekte ve dolayısıyla bireyin gelecek beklentilerini etkilemektedir. Gelecek tasarımının olumlu şekillenmesi için sağlam bir kişiliğe, sağlam kişiliğin gelişmesi için de sağlıklı ilişkilere ihtiyaç vardır. Bu nedenle bireyin kişiliğinin gelişimini ebeveyn tutumlarıyla ilişkilendirebiliriz. Ayrıca bireyin gelecek algılarını oluşturduğunu ve de bireyin gelecek beklentilerini de

doğrudan etkilediğini söyleyebiliriz. Ebeveyn tutumlarının gelecek beklentilerini ne düzeyde etkilediğini ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Birey, yaşamına kaynaklık edebilecek olan ilk sosyal süreçlere aile ortamlarında şahit olmaktadır. Bu kaynağa ait değerler, benimsenen düşünce kalıpları ve tutumlar birey için önemlidir. Bu değerler ve inançlar çerçevesinde belirli müdahalelere, sınırlamalara ve teşviklere maruz kalan bireylerin düşünce, duygu ve davranış örüntüleri bu doğrultuda biçimlenmeye başlamaktadır (Sezer ve Oğuz, 2010). Birey, anlamlı ve düzenli anne baba ilgisiyle özellikle erken gelişimsel dönem etkinliklerinde daha başarılı olabilmektedir (Starkey ve Klein, 2000). Anne babanın yetiştirme biçimleri, bireylerin kişilikleri ve özellikleri üzerinde önemli bir yere sahiptir. Aile ve okul ortamları bireyin davranışlarını tamamlamaya yöneliktir ve bireyin sosyalleşme ve eğitim sürecinde önemli ölçüde fayda sağlamaktadır (Oundo, Poipoi ve Were, 2014). Bireyin aile ile etkileşimi; onun kişiliğini, gelişimini, yaşama ve geleceğe bakışını etkileme gücüne sahiptir. Bu nedenle ebeveyn tutumlarının bireyin yaşamını ne ölçüde etkilediğini ve yönlendirdiğini belirlemek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Gelecek beklentileri, bireyin davranışlarını etkileyebilmektedir (Adler, 1994). Gelecek beklentisi bireyin geleceğe dair bakış açılarını, kaygılarını ve ilgilerini içinde barındıran bilişsel haritalardır (Şimşek, 2012). Gençlerin yetişkinliğe geçmekte oldukları ergenlik döneminde psikolojik ve biyolojik değişiklikler yaşamamanın yanı sıra bir de ruhsal sorunlar yaşamaktadır ve bu nedenle gençlerin gelecek beklentileri olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Bu etki, ergenlerin geleceğe dair karamsar bir düşünce yapısı geliştirebilmesine neden olmaktadır. Ailesinden, arkadaşlarından ve çevresinden yeterli seviyede alınan sosyal destek, ergenlerin sağlıklı bir ruhsal yapı geliştirmesini sağlar (Dursun, Özkan ve Körler Başkaya, 2019). Ergenlerin geleceğe ilişkin beklentileri hem kendi dönemsel süreçlerinden hem de aile yetiştirme biçiminden ve çevresinden etkilenebilmektedir. Ebeveyn tutumları ve çevre faktörünün ergenlerin gelecek beklentileri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

1.1. Problem

Çocuklar ebeveynlerinden aldıklarını başkalarına yansıtacaklarından sağlıklı birey ve nesiller yetiştirebilmek için ailelere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir (Yaprak, 2007). Çocukların ebeveynlerinden gördükleri davranış ve tutumları onların kişiliğini biçimlendirmektedir ve çocuklar bu davranış kalıplarını

modelleyerek diğerk insanlara yansıtabilmektedirler. Çocukların gelişimine birçok faktör etki etmektedir. Bu faktörlerin arasında çocuğun gelişimine etki eden en önemli faktörlerden biri çevresidir. Çocukların mikro sisteminde çevresini ise ebeveynleri oluşturmaktadır. Ebeveyn tutumları bu anlamda çocuğun kişiliğini şekillendirmenin yanı sıra onun geleceğe bakışına da yön verecek olan en önemli faktörlerdendir.

İnsan gelişiminde belli gelişim alanları vardır ve bu alanlar kritik bir öneme sahiptir. Belli gelişim alanlarının görevlerinin geliştirilebilmesi için, belli yaşlarda çevresel faktörlerin ve uygun modellerin bulunması gerekmektedir. Erken gelişim döneminde; 0-1 yaş güven duygusunun geliştiğı dönem; 2,5- 6 yaş cinsel kimliğin benimsendiğı yaş, 6-10 yaş arası ise rollerin öğrenilmesi için kritik önem taşımaktadır. Ergenlik 10-12 yaşlarında başlar ve 18-21 yaş arasında sona erer. Bu dönemde hızlı bir fiziksel gelişme vardır ve ergenlerin düşünceleri ise daha soyut, ideal ve mantıklıdır. Ergenlik dönemi de kimlik bunalımı açısından kritik bir öneme sahiptir (Ulaş ve arkadaşları, 2020). Sağlıklı bir erken gelişimsel dönem geçirilmesi, sağlıklı bir ergenlik gelişimi için önemlidir.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı düzenli ve tutarlı davranış kalıpları, onların diğerkleriyle olan ruhsal uyumu açısından belirleyici rol oynayabilmektedir. Ebeveynlerin destekleyici ve olumlu tutumları çocukların gelişimine katkı sağlarken, kısıtlayıcı ve olumsuz tutumlar bazı psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Seven, 2008). Aile yapısı ve aile içinde çocuğa karşı sergilenen tutumlar çocukların kişilik gelişimleri üzerinde oldukça büyük rol oynamaktadır (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

Eğitim düzeyleri yüksek olan ebeveynlerin demokratik tutuma sahip olduğı ve demokratik tutuma sahip olan ebeveynlerin ve çocuklarının akademik başarılarının, problem çözme becerilerinin yüksek olduğı, sosyal kaygılarının ise düşük olduğunu belirtilmiştir. Ebeveyn tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin; ilgisiz, koruyucu, otoriter ve tutarsız algılayanlara göre sosyal kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu belirtilmiştir (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

Bireyler ergenlik döneminde cinsel sorunları rahat atlatabilmek için ebeveynlerinin ve okulun desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Ergenlik dönemindeki bireylerin bu dönemi tanımlarına yardımcı olacak yeterli ve doğru bilgileri ebeveynlerinden öğrenmeleri gereklidir. Yetersiz ve yanlış öğrenilen bilgiler ergen

bireyin toplumsal ve psikolojik problemlerle karşılaşmalarına zemin hazırlamaktadır (Apaydın, 2018).

Ebeveynler ve akranları arasında kurulan olumlu ilişkiler ergenlik dönemindeki bireylerin bu dönemi başarılı bir şekilde atlatmasına yardımcı olmaktadır (Bayraktar, 2007).

Savcı (2016) çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında çocukluk dönemi örselenmeleri ile gelecek beklentileri arasında negatif ilişki olduğunu belirtmiştir. Tümkaya (2005) araştırmasında, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması ve babanın çalışmıyor olmasının ergenlerin gelecek beklentilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir.

Hillman (1983) çocuğun aile iklimi algısıyla akademik performansı arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için bir araştırma yapmıştır. Aile ikliminin çocuğun okuduğunu anlamasıyla tutarlı bir ilişkisi olduğundan, çocukların işlevselliği ile ilgili önemli bilgiler sunan, çocukların akademik performanslarıyla ebeveyn tutumları arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Allan, Kashani ve Reid (1988) anne baba düşmanlığının çocuklar üzerindeki etkilerini incelemiştir. Anne ve babaların olumsuz tutumlarının, aile üyeleri arasında, uyum eksikliği ve çatışma ile ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Patten ve Gillin (1997) ergenlerin aile yapısı ile sosyal destek ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ergenlerin depresif belirtilerinin olumsuz aile yapısı ve ebeveyn desteği ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca anne ve babaların yetersiz sosyal desteğinin depresif belirtilerle yüksek oranda ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Sakado ve arkadaşları (1999) işlevsel olmayan ebeveynlik ilişkisini incelemişlerdir ve kötü ebeveynlik bakımının, bekar ebeveynliğin ve yüksek düzeyde sosyal izolasyon eğiliminin depresyonla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Kişiliğin biçimlenmesinde etkili olan en önemli çevresel faktörden biri anne baba tutumlarıdır (Uzuner, 2003). Aile ortamı çocuk eğitimi için çok önemlidir. Ebeveynlerin davranış tarzlarına bağlı olarak ailenin çocuğun eğitimi üzerindeki etkisi değişebilmektedir. Bireyin tüm gelişim alanlarının biçimlendiği ilk yer aile ortamlarıdır (Aktaş, 2011).

Bireyin geleceği düşünmesi seçimlerini, kararlarını ve gelecekteki faaliyetleri etkilemenin yanı sıra ergenin sağlıklı gelişimini de etkileyen önemli ve koruyucu faktörlerdendir (Verdugo ve Sánchez-Sandoval, 2018). Ergenlerin umut düzeyleri ve amaçları ne kadar yüksekse, olumlu gelecek beklentileri de o oranda yüksek düzeyde

olmaktadır (Stoddard and Pierce, 2015). Gelecek beklentisi yüksek olan ergenlerin daha az riskli cinsel davranışlar gösterdiği belirtilmiştir (Knowles ve arkadaşları 2020). Ergenlerin geleceğe yönelik umutlu beklentilerinin kasıtlı öz düzenleme becerileriyle ilişkili olduğu belirtilmiştir (Schmid ve Phelps, 2019). Pozitif gelecek beklentisi düşük olan ergenlerin suça yönelimi ve madde kullanımını yordadığı belirtilmiştir (Prince ve arkadaşları, 2019). Psikopatolojik sorunlara sahip olan ergenlerin gelecek beklentilerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Verdugo ve Sánchez-Sandoval, 2018).

Ergenlerin gelecek beklentileri kız ve erkek çocuklarda kişilik gelişimi, sosyal izolasyon eğilimi, akademik performans ve işlevsellik, uyum eksikliği ve çatışma, depresif belirtiler ve depresyon gibi değişkenler üzerinde etkili olduğunu gösteren araştırmalardan yola çıkılarak algılanan ebeveyn tutumlarının da ergenlerin gelecek beklentileri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Algılanan ebeveyn tutumları ve ergenlerin gelecek beklentileri ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan bu çalışmanın temel problemi “Algılanan ebeveyn tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır” olarak belirlenmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; algılanan anne-baba tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkileri incelemektir.

Algılanan ebeveyn tutumlarının hem kız hem erkek çocuklarda sosyal ilişki, akademik başarı, öz yeterlilik, benlik algısı, evlilik doyumu, iletişim ve özerklik, bağlanma stilleri, saldırganlık ve empati becerisi, dini yönelimlere etkisi, madde bağımlılığı ile ilişkili olduğunu gösteren araştırmalardan yola çıkılarak algılanan ebeveyn tutumlarının da ergenlerin gelecek beklentileri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Algılanan ebeveyn tutumları ve ergenlerin gelecek beklentileri ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan bu çalışmanın genel amacı “Algılanan ebeveyn tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi” olarak belirlenmiştir.

Algılanan ebeveyn tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada cevabı aranan alt amaçlar ise şöyledir:

1. Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ve ergenlerin gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
2. Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları; demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum alt boyutlarından hangisi anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır?
3. Ergenlerin gelecek beklentileri; iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam beklenti alt boyutlarından hangisi anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır?
4. Ergenlerin yaşlarına göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergenlerin gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
5. Ergenlerin ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduğu sıralamaya göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
6. Ergenlerin cinsiyetlerine göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
7. Ergenlerin anne eğitim durumuna göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
8. Ergenlerin baba eğitim durumuna göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
9. Ergenlerin aileye ait gelir düzeyine göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
10. Ergenlerin meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapma durumuna göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?
11. Ergenlerin meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapma durumuna göre algıladıkları anne baba tutumları ve ergen gelecek beklentileri arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma, anne-baba tutumlarının ergenlerin gelecek beklentileri üzerindeki etkilerini ortaya koyması bakımından önemlidir ve anne-babalara tutumlarını

belirleme ve farklı stratejiler geliştirme noktasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Anne-baba tutumları, ergenlerin gelecek beklentileriyle ilişkilendirildiğinde; ebeveyn tutumları daha da önem kazanmaktadır. Bu çalışma anne-baba tutumlarının, geleceğin mimarı olacak gençlerin gelecek planları üzerindeki etkisini ortaya koymak suretiyle ebeveynlere yol gösterici olacaktır.

İlgili alan yazında anne-baba tutumlarının birçok değişkenle ilişkilendirilip incelendiği görülmüş fakat anne-baba tutumlarının, ergenlerin gelecek beklentileri ile ilişkilerinin incelendiği az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Araştırma; ergenlerin gelecek beklentilerinin ebeveyn tutumları ile ilişkilerini inceleyerek literatüre kazandırmak açısından ve bu konuyla ilgili yapılacak olan araştırmalara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir.

Araştırma; ebeveyn tutum ve davranışlarının, ergenlerin gelecek beklentileri üzerindeki etkisini ortaya koymasının yanı sıra ebeveynlerin, ergenlik dönemindeki çocuklarına tutum ve davranışlarını belirleme ve çeşitlendirmeleri noktasında aydınlatıcı olması beklenmektedir.

1.4. Varsayımlar/Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin Demografik Bilgi Formu, Algılanan Anne Baba Tutum Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği maddelerine doğru ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da Bahçelievler, Güngören ve Arnavutköy ilçelerinde bulunan ve lisede öğrenim gören 321 öğrenciden oluşan örneklem grubu ile sınırlıdır.

Araştırma, Demografik Bilgi Formu, Algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeklerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Araştırmada, elde edilen verilerin analizleri, kullanılmış olan istatistiksel yöntemlerin ölçümleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ebeveyn tutumu: Ebeveynlerin, çocuklarına karşı sözel ve sözel olmayan iletişimi, davranışları, tutum ve düşüncelerini kapsayan ve farklı alt tipleri olan bir kavramdır (Baumrind, 1967).

Algılanan Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin davranışlarının ve genel tutumlarının çocukları tarafından nasıl görüldüğünü ve nasıl algılandığını ifade eden bir kavramdır (Erdim, 2019).

Gelecek Beklentisi: Gelecek beklentisi, öğrencilerin gelecekte gerçekleşmesini umdukları durumlar olarak ele alınmıştır. Bu yönüyle bakıldığında geleceği planlamanın karmaşık bir süreç olduğu, temelinde güdülenme, planlama ve değerlendirme olmak üzere üç psikolojik süreç ile tanımlandığı görülmektedir (Artar, 2003).

Ergenlik: Cinsel organların fizyolojik olgunluğa erişmesi ile başlayan, erinlikle yetişkinlik arasındaki çağ (Genç, 1974).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Anne Baba Tutumları

Çocuk yetiştirme tutumu kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılıklar gösterir, hatta o toplumdaki aileler arasında dahi farklılıklar gösterebilir. Bir toplumdaki her sosyo-ekonomik grubun kendi kültürü, hayat felsefesi ve kendi değerler sistemine sahip olduğunu ve bu farklı sosyal sınıflardaki anne babaların farklı çocuk yetiştirme stili, farklı ödül ve ceza anlayışıyla çocuklarını yetiştirdikleri söylenebilir. Araştırmacıların anne baba tutumlarıyla ilgili farklı sınıflandırılmaları mevcuttur (Kulaksızoğlu, 2017).

Ebeveynlerin ve diğer aile fertlerinin çocukla olan etkileşimleri çocuğun aile içindeki rolünü belirlemektedir. Çocuğa okul öncesinde verilen fırsatlar, çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal bir birey olma yolunda olan çocuk kendisine en ince ayrıntısına kadar kopyalayabileceği bir model arar. Bu özdeşim kişiliğin oluşumu için gereklidir ve bu model yakın aile üyeleri arasından seçilir (Yavuzer, 2002).

Çocuklarda oluşan benlik kavramı, yetişkinlerin çocuklara yönelttikleri tutumların yansımasıdır. Ebeveynlerinin istediği davranışı sergilediğinde onaylanmayan çocuk, onaylanan ve onaylanmayan davranışı ayırmakta zorlanır. Sonunda ebeveynlerinin onayını almaya çalışmaktan vazgeçer. Çocuk istenen davranışları sergilediğinde desteklenirse, onaylanan davranışları öğrenir. Bu ortam çocuğun otonom ve özgüvenli yetişmesinin ön koşuludur (Yavuzer, 2003).

Çocuk, kendi kimliğini oluştururken özdeşim yaparak kendine rol model seçer ve onlara benzemeye çalışır, onların tutum ve davranışlarını içselleştirme çabası içine girer. Bu anlamda özdeşim modelleri, çocuğun nasıl bir kişilik ve kimlik geliştireceği, hedef ve amaçları için temel aldığı değerlerin belirlenmesi noktasında önemli bir yer tutar. Bu özdeşim sürecinde çocuğu eğitenlerle olan etkileşimi, almış olduğu eğitim aracılığıyla kendisine sunulan rol modeller, bu modellerin aktardığı değerler, özdeşim nesneleri önem taşır (Danışman, 2018).

Çocuğun anne ile geçirdiği sürenin fazlalığı ve babaya göre annenin çocuğa daha yakın olmasından dolayı çocuk anneden daha fazla etkilenmektedir ve annenin tutumları çocuk üzerinde daha etkilidir (Kulaksızoğlu, 1989).

Çocukluk yaşamımız süresince edinmiş olduğumuz deneyimler, ebeveyn ve çocuk rolleriyle ilgili belleğimize yer eden kalıntılar, şimdiki tutumlarımıza yön vermektedir. Okul öncesinde ve çocuğun yaşamı boyunca sosyalleşmesi için aile en etkin kurumdur. Çocuğun taklit yeteneği bu dönemde en yüksek seviyeye ulaşır (Yavuzer, 2002).

Aile yaşamımız, ilk duygusal derslerin alındığı okuldur. Bu yakın ilişkiler sayesinde kendimizi nasıl değerlendireceğimizi, başkalarının duygularımıza nasıl tepki vereceğini, bu duygularla ilgili ne düşünmemiz gerektiğini ve ayrıca tepki verirken hangi seçeneklerimizin olduğunu öğreniriz. Bu “duygusal dersler” ebeveynlerin çocuğa doğrudan söylediği ve yaptıklarıyla değil de onların kendi duygularını idare edişleriyle ve birbirleriyle olan etkileşim yoluyla da verilir. Bazı ebeveynlerin üstün yetenekli eğitmenler olduğunu, bazılarının ise gaddar olduğunu söyleyebiliriz. Çocuklar anne babalarının duygusal ilişkilerini nasıl yönettiklerini çok iyi gözlemlerler ve bu ilişkilerin ayrıntılarını dahi gözden kaçırmazlar. Bu dersler bu akıllı öğrenciler için en etkili derslerdir (Goleman, 2012).

Adler’e göre çocuklarına özen gösteren ve onları aşırı koruyan ebeveynler, çocuklarının ileriki yaşamlarında kişilik sorunları yaşamalarına neden olurlar. Bu tutum, Adler’e göre yanlıştır ve çocukta şımarma tehlikesi oluşturur. Bunun yerine çocukların bazı kararları almalarına olanak tanımak ve hatalı davranışlar bile kendi sorunlarını çözmeleri için onlara fırsat vermek onların uzun vadede iyiliğine olacaktır (Adler, 2013).

Ebeveynler, bireylere duygusal ve maddi anlam bağlamında güvenli bir çevre oluşturarak, bireyi duygusal, fiziksel ve ekonomik olarak desteklemektedirler (Bahar, 2015). Aile üyelerinin çocuklarına karşı tutum ve davranışları ile bireylerin gelecek yaşamında kendisiyle barışık ve sorunsuz, çevresiyle uyum içinde ve başarılı olması arasında önemli bir bağ vardır (Imprachim, 2016).

Çocuğun okumayı öğrenmesinin temelleri arasında dinlenmiş ve anlaşılmış olma yatar. Öncelikle anne babalar beklentilerini gerçekçi seviyede tutmalı ve çocuklarını

olduğu gibi kabul etmelidir. Bir çocuğu bir başka çocukla kıyaslamak yerine her çocuğun gelişimi, kendi içinde değerlendirilmelidir. Çocuğun dünü ve bugünü arasındaki gelişimi onun başarısını gösterir. Başarı ve başarısızlık, çocuk için önemli bir etken olmayabilir fakat ebeveyn ve öğretmenlerin vermiş olduğu olumsuz tepkiler çocukların öğrenme motivasyonları üzerinde olumsuz tepkiye neden olur. Çocuk için önemli olan başarı değil çabadır. Başarılı olunmuş tüm eylemler bireyi yeni başarılarla taşır (Yavuzer, 2000).

Kulaksızoğlu (2017)'nin kitabında irdelediği beş çocuk yetiştirme tutumu arasında öne çıkan şu üç çocuk yetiştirme tutumu ele alınmıştır:

1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu

2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu

3. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu

2.1.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne Baba Tutumu

Eşitlikçi ve demokratik tutuma sahip ebeveynler, çocuklarını ayrı bir birey olarak görüp, onlara değer verirler, bağımsız bir kişilik geliştirmeleri için onları desteklerler. Bu tutumu sergileyen anne babalar çocuklarına saygı gösterirler, onun gelişimine has, özgün davranışlar sergileyeceğini bilirler. Çocuklarının gelişim basamaklarını takip eder ve buna uygun davranırlar. Çocuğun beslenme, barınma, korunma gibi temel gereksinimlerini karşılamakla birlikte onlara sevgi gösterirler. Bu sevgi, koşulsuzdur. Böyle bir aile içinde çocuk ebeveynlerinin sevgi ve desteğinden mahrum bırakılmayacağını bilir. Ayrıca bu sevgi, çocukları için bir yaptırım aracı değildir. Aile içinde çocuğa eşit haklar tanınır, çocuk fikirlerini açık bir şekilde ifade etmesi için cesaretlendirilir (Kulaksızoğlu, 2017).

Eşitlikçi ve demokratik tutum sergileyen ebeveynler; çocuklarıyla birçok şeyi paylaşırlar, onlara arkadaşça yaklaşır, esnek davranır ve onlara değer verdiklerini hissettirirler. Ebeveynler çocuklarına karşı ortak bir tutum sergilerler. Böyle bir aile içinde çocuk, küçük yaştan itibaren sorumluluk almaya hazır hale getirilir ve bir iş başarmanın zevkini tadar. Başarısızlıkları cezalandırılmaz bunun yerine başarıları ödüllendirme yoluna gidilir. Bedensel ceza yoktur, onun yerine mahrum bırakmak ve kanıt göstererek inandırmak gibi yöntemler kullanılır. Bu tutumda ebeveynler,

çocuklarını sevgiden mahrum bırakmak suretiyle disipline etmezler. Bu tutumla yetiştirilen çocukların girişimci, fikirlerini açıkça söyleyebilen, fikir üretebilen, sorumluluk alabilen, kendine ve diğer insanlara karşı saygılı, yaratıcı düşünmeye ve kendini gerçekleştirmeye istekli kişiler olduğu söylenebilir (Kulaksızoğlu, 2017).

Bu tutum, dokunarak sevgi göstermek ve birlikte faaliyette bulunmak anlamına gelir. Bu sağlıklı bir aile ortamıdır ve bu ailede çocuğa kendi başına karar verebilme ve verdiği kararların sorumluluğunu alabilme öğretilir. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar yanlış bir davranışta bulundukları zaman, ebeveynleri onlara “Böyle bir durum karşısında ne yapman gerektiğini biliyordun, şimdi bu durumu konuşup ne yapman gerektiğini tartışalım” şeklinde yaklaşırlar. Böyle bir tutumla yetiştirilen çocuk; sorumluluğunun bilincinde, özgüvenli ve sosyal gelişim açısından yeterlidir (Yavuzer, 2003).

2.1.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu

Aşırı himayeci aile tutumunda çocuğa korunmaya muhtaçmış gibi davranılır. Bu ebeveyn tutumunda aile müdahalecidir. Çocuk, ergenlik dönemini geçirse bile kendi kararlarını almaları için onlara yeterli fırsat verilmez. Böyle bir ailede çocuğun isteklerine rağmen, çocuğun adına kararlar alınır ve bunu da ebeveynler kendilerinin hakkı olduğunu düşünürler. Bu tutumda olan aileler çocukları için her türlü fedakarlığı yapmalıdır, çocuklar da bunun için ebeveynlerine şükran duymalıdır. Bu tutumla yetiştirilen çocukların bağımsız davranamadıkları, istenilen düzeyde girişimci olmadıkları, ilerleyen yaşlarında bile himaye edilmeye ihtiyaç duydukları belirtilmektedir. Çok fazla himaye edilen çocukların yetişkinliklerinde yetişkin gibi davranamadıkları gözlemlenmektedir (Kulaksızoğlu, 2017).

Koruyucu-istekçi ebeveyn tutumunda ebeveynler çocuklarına fazla ilgi gösterirler ve onları kontrol etme çabası içindedirler. Bu tutumda yetiştirilen çocukların özgüveni düşüktür ve diğer insanlara daha bağımlı olabilmektedir (Yavuzer, 2010). Çok himaye edilen, aşırı sevilerek şımartılan çocuklar yaşamları boyunca diğer insanlardan medet uman gençler olabilmektedir. Çocuklarımızı sabırlı bir şekilde dinlemeli ve onları eğitebilmeliyiz (Çakmaklı, 2009).

Aşırı koruyuculuk ebeveynin çocuğunu gereğinden fazla koruması anlamına gelmektedir. Aşırı korumacı yaklaşım, çocuğu bebekçe davranışlara sürüklemekle birlikte, anne babaya bağımlı bir şekilde yetişmesine yol açabilir. 8-9 yaşında olan çocuğu annesinin yediriyor olması, 11-12 yaşındaki çocuğun ebeveyni ile uyuması, annesinin çocuğu banyo yaptırması aşırı koruyucu anne baba tutumunun sonucudur. Bu tutumda yetiştirilen çocukların büyümesine izin verilmez ve bu çocukların ‘toplumsal gelişimleri’ bu anlamda engellenmiş olur. Bu durum, çocuğun arkadaşlarıyla olan ilişkilerine zarar verebilir ve hatta çocuk arkadaş çevresinde dışlanan biri dahi olabilir. Çocuğunu aşırı koruyan anne evliliğinde arayıp bulamadığı doyumu, çocuğuyla olan ilişkisinde aramaktadır ve sonuçta bu, sağlıklı ve gereksiz bir özveridir, bunun faturası da yine çocuğuna yüklenmektedir (Yavuzer, 2003).

Aşırı şımartılmış olan bu çocuklar, yaşamlarının ilk anlarından beri her tür ihtiyaçlarının karşılanacağı ve isteklerinin bir buyruk niteliğinde olduğu düşüncesini geliştirmişlerdir. Böyle yetiştirilen çocuklar, yetişkin oldukları zaman da toplumun kendilerine vermediği hakları, kendilerine tanımaya çalışırlar (Yavuzer, 1999).

2.1.3. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu

Bu tutumun en temel özelliği anne babanın çocuğuna karşı göstermiş olduğu baskıdır. Ebeveynler çocuklarına kesin olarak hakim oldukları düşüncesindedirler ve ebeveyne itaat esastır. Otoriter anne babalar; çocuklarının davranışlarını değerlendirme, kontrol altına alma, şekil verme ve standartlar koyma çabası içindedirler. Çocuk sözlü olarak cesaretlendirilmez, ebeveynler kendi sözlerinin doğru kabul edilmesi gerektiği inancındadırlar. Ergenler de bu isteklerin dışına çıktığında cezalandırılacaklarını bildikleri için cezalandırılmamak için boyun eğler. Bu gençler öfke ve kızgınlıklarını açık bir şekilde ifade etmezler, duygu ve düşüncelerini daha çok bastırırlar. Çocuk istenmeyen bir davranış sergilediğinde, ebeveyn bunu dayakla engelleyebilir. Çocuk ve ergenin fiziksel ceza görmesi ve öfkesini bastırması onu pasif hale getirebilir. Bu durumda çocuk ve ergen bu saldırgan duygularını kendinden daha zayıf olan bireylere yönlendirebilir. Bu ailelerde fiziksel ceza olduğundan sevgi ve saygı duyguları yerini kızgınlık ve öfke duygularına bırakabilir. Bu ailelerde iletişim tek yönlüdür, güçlü birey kısa, emredici ve tamamlanmamış cümlelerle konuşur (Kulaksızoğlu, 2017).

Baskıcı ebeveynler, mutlak surette çocuklarının davranışlarını biçimlendirmeye çalışırlar, esnek değillerdir. Bu ebeveynler her durumda çocuklarının kurallara uymalarını ve kendilerine itaat etmelerini beklerler. Ebeveynler, cezalandırıcı ve kısıtlayıcı bir yol izlerler. Baskıcı tutum, yetersiz sosyal gelişime yol açabilir. Ebeveynler çocuklarına kendi söylediklerini yaptırmaya çalışırlar. Aile çocuğun istek ve gereksinimlerini dikkate almaz. Bu tutumda ebeveynlerin her söylediği doğru olmakla beraber, her söyledikleri sorgulanmadan yapılmalıdır. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar akranlarıyla kıyaslandığında, iletişim ve sosyal becerilerinin, girişimcilik yeteneklerinin zayıf olduğu görülür. Baskıcı ebeveynler, çocuklarına öfkelerini kolayca ifade ederler ve çocuklarını da cezalandırmaktan çekinmezler. Bu durum, çocukta korku oluşmasına sebep olur. Bu tutumla yetiştirilen çocukta, çekingenlik ve düşük benlik saygısı ortaya çıkar (Yavuzer, 2003).

Santrock; ebeveynlik tutumlarını yetkeci, yetkili, ihmal edici ve izin verici ebeveynlik olmak üzere dört farklı şekilde ele almıştır (Santrock, 2012).

Yetkeci ebeveynlik; ebeveynin ergeni emeğe saygı göstermesi ve yönergelere uyması konusunda uyarılarda bulunan, sınırlandırıcı, cezalandırıcı bir ebeveynlik stilidir. Ergene katı sınırların ve kontrollerin konulduğu bu tutumda, sözel değişim neredeyse kabul edilmez. Ergenin sosyal olarak yetersiz davranışları bu durumla ilişkilendirilmektedir.

Yetkili ebeveynlik; ergenlerin bağımsız olmalarını teşvik ederken aynı zamanda onların eylemlerine sınırlar ve kontroller koyan bir stildir. Kapsamlı sözel alış-veriş kabul edilir ve ebeveynler ergene karşı sıcak ve besleyicidir. Ergenlerin sosyal olarak yeterli davranışları bu tutumla ilişkilendirilmektedir.

İhmal edici ebeveynlikte, ergenler ebeveynlerinin kendilerini önemsemelerine çok ihtiyaç duyarlar. Ebeveynleri tarafından ihmal edilen ergenler, ailelerinin yaşamlarındaki diğer alanların kendilerinden daha önemli olduğu algısını geliştirirler. İhmal edilen ergenlerin öz kontrolleri düşüktür, bağımsızlıklarıyla başa çıkamamanın yanı sıra sosyal olarak da yetersizdirler. Bu tutumda ebeveyn izleniminin eksikliği, ergenlerde bazı olumsuzluk içeren sonuçlara neden olabilmektedir.

İzin verici ebeveynlikte, ergenlerin yüksek düzeyde söz hakkı vardır fakat ailelerin ergenlerden beklentileri ve kontrolleri düşüktür. Bu stilde ebeveynler, ergenlerin

yapmak istediklerine izin verirler fakat bunun sonucunda da ergenler kendi davranışlarını kontrol etmeyi hiçbir zaman öğrenemezler ve kendi yollarını bulmaya çalışırlar. Bazı anne babalar bilerek ergenleri bu şekilde yetiştirirler. Bu anne babalar yanılgıya düşerek, sıcak bir katılım ve sınırlı bir kısıtlamanın birleşiminin kendine güvenen ve yaratıcı bir birey ortaya çıkaracağı inancındadırlar. İzin verici ebeveynlik, ergenlerde kontrol eksikliği ve sosyal yetersizlikle ilişkilendirilmektedir.

İhmal edici ebeveynler; sık iletişim kurmayan, az talepkar ve ergeni daha az kontrol eden ebeveynlerdir. Diğer yandan, olumsuz bir anne baba uygulaması; sorunun içselleştirmesi ve dışsallaştırması, cezai disiplin, düşük duygusal refah, düşük pro-sosyal davranış, bilişsel kaygı ve kişilik bozuklukları ile ilişkilendirilebilir. Bu nedenle, ebeveynlerin sosyo-duygusal eğitimini amaçlayan müdahaleler, çocukların refahı için son derece yararlı olabilir (Alegre, 2011).

2. 2. Ebeveyn Tutumlarıyla İlgili Görüşler

Aile kurumu her kültürde farklılık gösterir. Batı toplumlarında, orta düzeye sahip aileler için yapılan araştırmalar ve bu araştırma sonucunda oluşturulan kuram ve uygulamalar, başka bir kültüre doğrudan aktarıldığı zaman istenilen sonuç alınamamaktadır. Bu durumun, soyut bir düzeyde de olsa bir sorun olduğu eskiden beri bilinmektedir (Öner, Yıldırım ve Baykal, 1984).

Çocuğun sağlam bir kişiliğe sahip olabilmesi, sağlıklı bir aile ortamına bağlıdır. Ayrıca çocuk, bu sağlıklı ortamda güven duygusunu geliştirebilmelidir. Çocuk, atılım yeteneği kazanabilmek için, özümsemeye yani iyi manada birilerini taklit etmeye ihtiyacı vardır. Çevresinde taklit edebileceği birilerinin olması çocuk için yararlı olacaktır. Onun kendisine model bulması gereklidir. Çocuğun çevreyi tanıması ve sevmesi çok önemlidir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocukların zihinsel, psiko-sosyal, dilsel, bedensel ve cinsel gelişimlerini büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Birbirleriyle sevecen ve sıcak, saygı temeline dayandırılan ilişkiler içinde büyüyen çocuğun tüm gelişimleri beslenirken; çekişmeli, huzursuz, kavgalı bir aile ortamında çocuğun gelişimi olumsuz etkilenebilmektedir (Senemoğlu, 2003).

Çocuğun kişilik oluşumu üzerinde ebeveynin etkisi olup olmadığını anlayabilmek için, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin incelenmesi gereklidir. Bu ilişkilerin temelini, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri oluşturur. Bu yöntemler çocuk ve ebeveyn arasındaki tüm etkileşimlerden oluşabilir. Bu etkileşimler, ebeveyn tutumları, değerleri, ilgileri, inançlarının ifadesiyle beraber eğitim ve bakım davranışlarını da içermektedir (Uluğtekin, 1984).

Bireyin başkaları tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlendirilişlerin bireyin kişiliği tarafından algılanması ve benimsenmesi, benliğin değerler sistemini oluşturur. Bu unsurların tümü bireyin çevresindeki nesnelere, olaylara, kişilere karşı oluşturmuş olduğu tutum, davranış ve eylemlerini biçimlendirmekte ve renklendirmektedir (Köknel, 1982).

Demokratik tutum sergilenen ortamda çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesinin yanı sıra çocuk bağımsız davranması konusunda desteklenir. Bir de çocuk üzerinde sınırları belirgin ve açık bir denetim vardır. Ebeveynlerin bu tür sınırlamaları, çocuklara mantıklı bir şekilde açıklandığında keyfi olmaktan çıkıp kabul edilebilir hale gelmektedir (Oskay, 1990).

Farklı ebeveyn tutumu algısı olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı derecede bir fark bulunmuştur. Eşitlikçi ve demokratik tutumla yetiştirilen öğrencilerin benlik saygıları, aşırı koruyucu ve baskıcı-otoriter tutumla yetiştirilen öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir (Örgün Kuru, 2000).

Baskıcı ve cezalandırıcı ebeveyn tutumları sonucunda çocukların özerkliği engellenmekte ve çocuk ileriki yaşamında kendini, duygu ve düşüncelerini ortaya koymaktan çekindiği gibi bildiklerini dahi normal yollarla anlatamayan bir insan karakteri taşımaktadır. Bu çocukların girişim yetenekleri engellendiği için yetişkin yaşamlarında suçluluk duyan ve dolayısıyla diğer tüm alanlarda da girişimci olmaktan çekinen ürkek bir insan olabilmektedirler. Bu tarz insanların toplumda fazla olması, toplumsal düzenin etkilenmesine sebep olacaktır. Toplumsal düzenin iyi işlemesi, toplumdaki insanların sağlıklı ilişkiler kurması ile mümkün olur. Sağlıklı iletişim, bireylerin birbirlerine karşı açık davranmasıyla olur. Bireyler birbirlerine duygu ve düşüncelerini çekinmeden ve saldırgan olmadan söyleyebiliyorlarsa bireyler arasındaki ilişkiler daha uyumlu hale gelir (Topukçu, 1982).

Ebeveynler, çocuğun kendine davranış modeli seçtiği ilk örneklerdir. Çocuklar yaptıkları her şeyde anne ve babalarını taklit ederler. Ebeveynler saygısız davranış sergiliyorlarsa, çocuğun da ilişkileri saygısız olur. Ebeveynler sürekli eleştirel bir tutum içindeyseler, çocuklar da huysuz, bir şey beğenmeyen ve eleştirici biri olma eğiliminde olurlar. Ancak davranışları, yaşı çerçevesinde anlayış ve hoşgörüyle kabul gören çocuklar gerek kendilerini gerek kişiliklerini daha rahat ifade edebildikleri için, daha güvenli ve huzurlu bir kişilik geliştirebilmektedirler (Navaro, 1999).

Rogers (1959), bireyin kendini gerçekleştirme eğiliminde olduğuna inanır. Rogers'a göre her birey doğuştan mutluluğun peşindedir ve gizil güçlerini ortaya koymak için çabalar. Benlik ile yaşam arasında bağdaşım olduğunda kendini gerçekleştirme eğilimi ortaya çıkar. Bireyin benliği ve yaşamı arasındaki uyum, sağlıklı bir benlik geliştirmesinin temelini oluşturur.

Çocukların bilişsel beceri seviyeleri, onların anlama düzeyleriyle ilişkilidir ve onların anlama yeteneklerini etkiler. Bununla birlikte mizaçları da ebeveynlik stiliyle etkileşime girer. Bu durum, ebeveynlerinin onları nasıl disiplin altına alacaklarını ve onlara ne tepki vereceklerini etkilemektedir. Genellikle destekleyici ve sıcak, açıklayarak akıl yürütme yapan ve başkalarının bakış açılarını almaya olanak tanıyan, ahlaki davranışlarıyla çocuklarına model olan ve çocuklarının da bu şekilde davranmasına olanak tanıyan ebeveynlerin çocuklarının ahlaki gelişimleri daha yüksek düzeydedir. Ebeveynlerin çocuklarından bekledikleri davranış biçimleri ve bu davranış biçimlerinin niçin bekledikleri konusunda çocukların bilgilendirilmesi çocukların bu tür ahlaki değerleri içselleştirmesine yardımcı olmaktadır. Bu şekilde çocuklar, başkalarının iyiliklerine ilgi duyma konusunda içsel olarak motivasyon geliştirirler. Özellikle bu çocukların ahlaki muhakeme seviyeleri görece olgunsa başka ortamlarda da ahlaklı davranma eğilimlerinin yüksek olabileceği düşünülebilir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012).

Çocuklarda erken yaşlardan itibaren sağlanan deneyimlerle kazanılmış temel beceri ve bilgiler, alışkanlıklar, çocuğun sonraki öğrenim hayatının yanı sıra duygusal ve sosyal hayatını da biçimlendirme gücüne sahip olduğu için tesadüflere bırakılamayacak kadar ciddiye alınmalıdır. Ayrıca çocuk, bilimsel ve sistematik bir şekilde yönlendirilmelidir (Kürkçüoğlu ve arkadaşları, 2010).

Özgüvenli çocuk yetiştirmenin dört ögesi vardır: Model alma, ilişki kurma, gelişim ve özerklik (Bolat, 2016).

1. Model Olma: Kendine güvenmeyen ebeveynin özgüveni yüksek çocuk yetiştirmesi düşünülemez. Kendini beğenmeyen bir annenin kızı da kendini beğenmeyecektir çünkü çocuk annesini modelleyecektir. Özgüven sahibi bir aile, özgüven sahibi bir çocuk yetiştirir. Aile çocuğunu değiştirmek yerine kendini değiştirmelidir.

2. İlişki Kurma: Çocuğu ile gerçek anlamda ilişki kuran ebeveynler, çocuğun gerçek duygularını ve ihtiyaçlarını anlar. Böyle bir durumda çocuk ‘ben olduğum için kabul görüyorum ve değerliyim’ der. Kendisi gibi davranabilen ve bu şekilde kabul gören çocuk, başarısızlıktan korkmayacaktır. Fakat başarısıyla kabul gören çocuk, başarısızlığında kabul görmeyeceğini ve değerinin düşeceğini düşünerek başarısız olabilme ihtimali olan durumlardan dahi kaçınır. Bu durum çocuğun özgüveninin düşmesine sebep olur fakat başarısızlığında da kabul gören çocuk, değerinin başarıya bağlanmadığını bilir. Ebeveynin çocuğu olduğu gibi kabul etmesi, onunla güçlü ilişkiler kurması, özgüvenin yapıtaşlarından biridir.

3. Gelişim: Çocuğunu geliştirmeye çalışan aileler, çocuğunun yaptığı işleri överek onlarda bağımlılık ve onaylanma hissi oluşturmaktansa, öz değerlendirme ve geribildirim yöntemlerini kullanarak özgüveni yüksek çocuk yetiştirmeye çalışırlar.

4. Özerklik: Çocuğa seçim hakkı vermek; onların kendi istek ve tercihlerini öğrenmesi demektir yani çocuğun birey olması demektir. Seçim hakkı verilmeyen çocukların özgüveni düşük olur. Seçim hakkı tanınmayan çocuk, başka insanların kararlarına bağımlı olmakla beraber yaşamında kendi kararlarını veremez. Seçim hakkı verilen çocuğun pusulası kendisidir.

Ebeveynler kendi yatkınlıkları dışında ister istemez içinde yaşamış oldukları toplumların gelenek ve göreneklerinin etkisinde kalırlar. Her toplumda farklı çocuk yetiştirme uygulamaları görülür. Aynı toplumsal grup içinde dahi bir kuşaktan diğerine hatta her on yıldan ötekine doğru bile çocuk yetiştirme tutumları hakkındaki fikirler birbirini tutmayacaktır. Davranışçı ekolü benimseyen Watson’un görüşlerinin revaçta olduğu dönemde Jersild, yardımcılarıyla birlikte bir araştırma yaptı. Watson, anne ve babalara aşırı sevginin zararları konusunda uyarılarda bulunuyor ve çocuklarıyla gösteriş yapmamalarını öğütlüyordu. Jersey’in görüştüğü iki anne, ilk

çocuklarını Watson'un tavsiyeleriyle büyüttüklerini üzümlere belirttikten sonra diğer çocuklarını ise içgüdüleri doğrultusunda, içlerinden geldiği gibi büyüttüklerini ifade etmişlerdir (Jersild, 1979).

2.3. Anne-Baba Tutumlarının Ergenler Üzerindeki Etkileri

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre gözlemleyerek öğrenme; bir modelin davranışlarını izleyerek yeni davranışın öğrenilmesidir. Bandura'nın gözleyerek öğrenme modelinde; dikkat, bellek, taklit ve istek olmak üzere dört öge vardır. Dikkat, ilk olarak herhangi bir şeyi öğrenebilmek için modele dikkat edilmelidir. Bellek, öğrencinin öğrendiklerini hafızasında tutabilme kapasitesini ifade eder. Taklit yoluyla öğrenici gözlemlediklerini öğrenip, deneyimlemeye çalışır. İstek ise, öğrencinin güdülenmesi demektir (Ciccarelli ve White 2018). Bandura'nın sosyal bilişsel teorisine göre; çocuklar kendilerini, taklit, gözlem ve kendi kendini ödüllendirme yöntemleri ile sosyal becerilerini geliştirebilmektedir (Plotnik, 2007).

Yetkeci, yetkili, izin verici ve ihmal edici ebeveynlik dört temel ebeveynlik stilidir. Bağımsızlığı teşvik eden fakat bunun yanında kontroller ve sınırlar koyan yetkili ebeveynlik diğer ebeveynlik stillerine göre sosyal olarak yeterli ergen davranışı ile daha fazla ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra kontrol edici-izin verici ebeveynlik stili ise beliren yetişkinler için olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilebilmektedir (Santrock, 2012).

Harter (2002)'a göre, dinlemek güçlü bir değer verme aracıdır. Anne ve babalar çocuklarının duygu, düşünce ve görüşlerini dinleyerek onlara değerli oldukları mesajını vermektedirler. Ebeveynler, empati yaparak ve nezaketlerini koruyarak, duygu ve düşüncelerini açıklama ve doğruyu söyleme hususunda, çocuk ve ergenlere model olmalıdırlar. Çocuk ve ergenler için bu model, etkili ve iletişim modelini belirlemede yol gösterici olmalıdır. Çocuk ve ergenlerdeki gelişim dönemlerine bakıldığında; otantiklik, doğru ve öz davranışı teşvik etmek için bazı stratejilerin kullanılması gerektiği görülmektedir. Ebeveynlerin çocuğun kendisini sözlü olarak ifade etmesine izin vermeleri, bu stratejilerden birisidir (Aktaran Akın, 2013).

Aile içinde karşılıklı sosyalleşme olabilmektedir. Karşılıklı sosyalleşme kavramında; ergenin ebeveyni sosyalleştirmesi, ebeveynin de ergeni sosyalleştirmesi söz konusu olabilmektedir (Santrock, 2012).

Çocuk, sosyalleşme sürecinde dışa bağımlıdır. Çocuğa saygılı olmak ve ona değer vermek başka sosyalleşme uygulamalarını oluşturmaktadır. Çocuk ve ergenlere değerli oldukları geri bildiriminin verilmesi gerekir çünkü çocuk ve ergenlerin birey olarak bu geri bildirim ihtiyaçları vardır. Çocuğun davranışı ebeveyni tarafından beğenilip yorum yapıldığında, bu yorum çocuğun olumlu davranışlarını içselleştirmesini sağlayacaktır. Birey olarak çocuk, koşulsuz saygı gördüğünde, öz değeri doğrulanacak ve bununla birlikte otantikliği de teşvik edilecektir. Çocuk yetiştirme uygulamalarının etkinliği için ebeveynler, çocuklarından ne beklediklerini açıklamalıdır. Ebeveynler çocuklarına gerçekçi ve faydalı beklentilerini bildirmeli ve istemedikleri davranışların sonuçları da anlatmalıdırlar. Bu değerleri içselleştirildiği ölçüde çocuk, gerçekten bilinçli öz davranış sergileyebilecektir. Doğru bir şekilde gerçekleşen sosyalleşme ile birey, kendini yönlendirebilen, güvenilir, otantik ve tutarlı davranışlara sahip olabilecektir (Akin, 2013).

Ergenlikte aile süreçlerinin doğası önemli olabilmektedir. İlişkiler, ebeveynlerin ve ergenlerin olgunlaşmasından etkilenebilmektedir. Ergenlik dönemindeki gelişmeler; fiziksel, bilişsel ve duygusal değişimleri içermektedir. Ebeveynlerdeki değişimler ise; ekonomik sorumlulukları, evlilik doyumunu, zamana ilişkin bakış açısını, kariyerin yeniden değerlendirilmesini, sağlık ve vücut kaygılarını içerebilmektedir. Ergenin ve ebeveynlerin bu gelişimler çizgilerinin birbirine nasıl geçeceği, çeşitli aile görevlerine giriş zamanlamasını anlamak için önemlidir (Santrock, 2012).

Şiddetli yoksunluk, ihmal ve travma olmasa bile ebeveynlikteki çok şiddetli sapmalar çocukların ileriki yaşamlarında hayatlarındaki zorluklarla başa çıkma yeteneğini derinden etkileyerek çeşitli psikopatolojilere karşı incinebilirlik oluşturabilmektedir. Psikopatoloji açıklamaları kayda değer farklılıklar gösterse de psikopatolojilerin hepsi çocuğun başkalarıyla, özellikle de ebeveynleriyle ya da birincil bakım verenleriyle olan erken sosyal etkileşimleri sırasında edinmiş olduğu davranışsal eğilimlere odaklanmaktadır (Butcher ve arkadaşları, 2011).

Ebeveyn tutumları, ergenlerin gelecek beklentilerini etkileyebilmektedir. Destekleyici ve hoşgörölü tutum ile koruyucu tutumla yetiştirilen ergenlerin, kararsız ve dengesiz tutumla yetiştirilen ergenlere göre gelecek beklentilerinin daha yüksek olduğu görölmektedir (Baş ve Altun, 2020). Anne ve babaları saygılı, hoşgörölü ve anlayışlı olan ergenlerin geleceğe daha olumlu bakacağı ifade edilmektedir (Tuncer, 2011). Aile yapısının da ergenlerin gelecek beklentilerini ve ilgilerini şekillendirdiği görölmektedir (Şimşek, 2012).

2.4. Anne-Baba Tutumları ile ilgili Yapılan Araştırmalar

Bozkurt (2004) bir grup üniversite öğrencisinin depresyon ve kaygı düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasını Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Faköltesi'nde okuyan 363 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma bulgularına göre; kız öğrencilerin kaygı düzeyleri erkek öğrencilerin kaygı düzeylerinden daha fazla bulunmuştur. Öğrencilerin depresyon düzeylerinde; ebeveyn tutumları ve başarıyı algılama durumlarına göre, ailelerin ekonomik seviyelerine göre, istedikleri alanda okuyup okumadıklarına göre, psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanma durumlarına göre, alanlarıyla ilgili doyum düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin depresyon düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuş, sürekli kaygı düzeyleri ile yaşları arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Yıldız (2013) anne baba tutumları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 200 evli birey üzerinde araştırma yapmıştır. Katılımcıların evlilik doyumlarının yaşına, eşinin yaşına, cinsiyetine, eğitim durumuna, eşinin eğitim durumuna, gelir düzeyine, iş durumuna, evlenme biçimine, evlilik yılına, çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, evlilik doyumunun bireylerin eğitim durumuna, eşlerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmacı, bireylerin kendilerinin ve eşlerinin eğitim durumları yükseldikçe evlilik doyumlarının da yükseldiğini belirtmiştir. Evlilik doyumu ile evlenme biçimi arasında da anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varmıştır. Kendi isteğiyle evlenenlerin evlilik doyumu puanlarının görücü usulüyle evlenenlerin evlilik doyumu puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir. Buna göre araştırmacı, algılanan demokratik anne baba tutumu arttıkça

evlilik doyumunun artmakta olduğunu, algılanan koruyucu-istekçi ve otoriter anne baba tutumu arttıkça evlilik doyumunun azalmakta olduğunu belirtmiştir.

Yılmaz ve Kesici (2016) “Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi”ni incelemek amacıyla ebeveyn tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları üzerinde etkili olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; demokratik anne-baba tutumu ile üniversite öğrencilerinin öz- anlayışları arasında anlamlı ve pozitif; koruyucu ve otoriter anne-baba tutumları ile üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları arasında ise anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Demokratik ve koruyucu olarak algılanan ebeveyn tutumları ile üniversite öğrencilerinin kardeş doğum sırası arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur. Bulgulara göre ilk çocukların ortanca ve son çocuklara göre ebeveyn tutumlarını demokratik; sonuncu çocukların ise ortanca çocuklara göre ebeveyn tutumlarını koruyucu algıladıkları saptanmıştır. Birey yaşamı boyunca birçok zorluklarla ve engellemelerle karşılaşmaktadır. Öz-anlayış ergenin zorluklar karşısında kendisine nasıl davrandığını karşılayan kavramdır. Araştırmalara göre, bireyin kişilik, duygusal ve sosyal gelişimlerinde ebeveyn tutumları önemli bir yere sahiptir. Araştırmanın bulgularına göre, ebeveyn tutumları ile gençlerin öz-anlayışları arasında bir ilişki vardır.

Gözlükaya (2014) “lise öğrencilerinde anne baba tutumlarının dini yönelimlerine etkisi”ni incelemek amacıyla lise öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarının dini yönelimlere etkisini araştırmıştır. Araştırmaya Denizli ili merkez ilçesinde okuyan 244 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcı grubun dine karşı yüksek düzeyde yönelim gösterdiği ancak davranışsal yönelimlerin düşünsel ve duygusal yönelimlerden daha düşük düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışma grubundaki öğrencilerin ebeveynlerinin olumlu tutumlarının yüksek, olumsuz tutumlarının ise daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırmacı, lise öğrencilerinin dini yönelimlerine ebeveyn tutumlarının anlamlı düzeyde etki ettiğini ortaya koymuştur.

Eren (2018) yaptığı çalışmada disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin saldırganlık ve empati becerisini anne-baba tutumları açısından incelemiştir. Araştırmacı çalışmayı, İstanbul ilinde, Esenler ilçesinde, Atışalanı Anadolu Lisesi’nde 10, 11, 12. sınıflarda okuyan, ceza alan ve almayan 101 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda, ceza alan ve ceza almayan

öğrencilerin algıladıkları başarı düzeylerinin, saldırganlık alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça farklılaşmakta olduğunu tespit etmiştir. Ceza alan öğrencilerin, saldırganlık alt puanlarından aldıkları puanlar arttıkça, algıladıkları koruyucu ve otoriter anne-baba tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaşmakta olduğunu, ceza almamış öğrencilerin saldırganlık puanları arttıkça algıladıkları koruyucu tutumun anlamlı yönde farklılaşmakta olduğunu saptamıştır.

Gülkaya (2018) “Ergenlerin Algıladıkları Mevcut Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki ve Algılanan Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı çalışmasına Ankara’da öğrenim görmekte olan 310 öğrenci, 310 anne ve 310 baba katılmıştır. Ergenin ebeveynlerinden algıladığı duyarlılık tutumu ile ebeveynin mevcut duyarlılık tutumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu, davranışsal denetim tutumu arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Ergenin anneden gördüğü psikolojik kontrol boyutu ile annenin mevcut kontrol psikolojik kontrol boyutu arasında negatif yönlü bir ilişkiye rastlanırken, babanın psikolojik kontrol boyutu tutumunda ise pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre, algılanan ebeveyn tutumlarından sadece özerklik desteği tutumu, babadan ise davranışsal denetim boyutlarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve çalışma durumuna göre ergenin algıladığı ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ergenin anneden algıladığı duyarlılık ve davranışsal denetim tutumlarının, annenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anneden algılanan duyarlılık boyutu ile akademik başarı arasında negatif bir ilişkiye rastlanırken, babadan algılanan tutumlar ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilmiştir.

Oğuz (2019) “Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Bağlanma Stilleri ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ile algılanan bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi ve algılanan ebeveyn tutumu ile algılanan bağlanma stillerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, Diyarbakır’da öğrenim görmekte olan 201 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre; madde kullanmayan öğrencilerin anne kabul-ilgi puanları ile saplantılı bağlanma puanları arasında negatif yönlü, algılanan anne sıkı denetim kontrol puanları ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma alt boyut puanları arasında pozitif

yönlü, algılanan baba kabul ilgi puanları ile korkulu bağlanma puanları arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu saptanmıştır.

2.5. Ergenlik Dönemi

Ergenlik, çocukluk döneminin sonu ve yetişkinliğe geçişi ifade eden bir dönemdir. Ergenlikle yetişkinliğe adım atmış olan genç; kişisel gelişiminin yanı sıra bilişsel, duygusal, cinsel ve bedensel olarak gelişim içindedir. Ergen, bu dönemde bedensel gelişimine alışmaya çalışırken bir yandan da kimlik gelişimini tamamlama çabası içindedir. Yetişkinliğe adım atmak ve çocukluğunu bırakmakta zorlanan genç, bu dönemi kendince en iyi şekilde geçirebilmek ve çözümleyebilmek için yalnız kalmaya ve düşünmeye ihtiyaç duyacaktır (Kulaksızoğlu, 2017).

Gelişimsel bir süreç olan ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçişi ifade eder. Bireyde biyolojik, sosyo-duygusal ve bilişsel farklılıklar görülür. Yaklaşık olarak 10-13 yaşlarından başlar ve 10'lu yaşların sonlarına kadar devam eder. Bu süreçte biyolojik, sosyo-duygusal ve bilişsel değişimler görülmektedir. Biyolojik değişim; hormonal değişimler, büyüme atağı, puberteyle birlikte ortaya çıkan cinsel olgunlaşmadır. Bilişsel değişimler olarak; soyut düşünme yeteneğinin gelişmesi, mantıklı ve idealist düşüncelerde artış görülmektedir. Ergenler bu geçiş sırasında benmerkezci(egosantrik) bir yapıya sahip olurlar, kendilerini biricik olarak görürler. Sosyo-duygusal değişimler ise; bağımsızlık arayışı, akranlarla yakınlaşma ve ebeveyn çatışmaları olarak sıralanabilir. Bir de başarı, bu dönemde ciddiye alınır. Bu dönemdeki cinsel olgunlaşma, romantik ilişkileri de beraberinde getirir. Gençlerin bu dönemde yaşadıkları duygu durum dalgalanmaları, çocukluk döneminkinden daha fazladır (Santrock, 2012).

Gander ve Gardiner (1993) kişisel bağımsızlığın; okul yıllarının başlarında kazanıldığını belirtmiştir. Çocuklar ebeveynlerinden duygusal bağımsızlıkların yanında fiziksel bağımsızlıkları da öğrenirler. Bağımsızlık kazanmak, yavaş ilerleyen bir süreçtir. Ergenlik döneminde görülen bu süreç bir süre yetişkinlikte de devam etmektedir. İkinci görev, akranlarla kurulan sağlıklı ve başarılı ilişkilerdir ki bu bağımsızlığın gelişmesine katkı sağlar. Üçüncüsü ise ebeveyn ve öğretmenlerle kurulan anlayışa dayalı ilişkilerdir ki bu da yine çocukların bağımsızlık kazanmasını destekler.

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe doğru giden bir yolculuktur. Bu yolculuğa eşlik eden birçok yolcu vardır ve bu yolculukta, birçok yol olduğu gibi farklı taşıma seçenekleri de mevcuttur. Tüm yolculuklarda, hangi yol haritasının seçileceği ve hangi yolların belirleneceğine dair alınan kararlar büyük önem taşımaktadır. Yollar genellikle bir yere çıkmaktadır fakat bazıları; geniş aydınlık yeşil bulvarlara, bazıları ise karanlık dar ve arka sokaklara. Birey yine de bu yolculuklardan özellikle kendisini ilgilendiren birçok şey öğrenmiş olur. Gelecek beklentisi kavramını ise, bu yolculukta seçilecek olan yolların belirlenme biçimini oluşturur (Nurmi, 2001). Ergenler yetişkinlere göre kendi gelecekleri ve toplumun geleceğine ilişkin görüşlerini ifade etmekte çok daha başarılıdır (Nurmi, 1989).

2.5.1. Ergenlik Döneminde Aile İlişkileri

Aile içi ilişkilerde yaşanan en yoğun değişimler, ergenlik döneminde görülmektedir. Bu dönemde ailenin alıştığı denge alt üst olduğundan aile ortamlarının da değişime uğradığı zamanlardır. Aile ilişkileri bu dönemde büyük oranda değişime uğramaktadır (Steinberg, Davila ve Fincham, 2006).

Aile, kişisel gelişim için ideal bir kurumdur. Büyümekte olan bireyler, ailede kendilerine farklı cinsiyet ve yaşlardan modeller bularak gelecekteki sosyal yaşamına uyumlanmakla ilgili koşullara aile içinde hazırlanabilmektedirler. Erken yaşlardan itibaren görülen muamele ve alınan bilgiler, bir çocuğun kişiliğinin gelişiminde önemli olan faktörlerdendir. Bu nedenle aile, hiçbir eğitim kurumunun karşılayamayacağı en hassas ve temel eğitim planından sorumludur. Aile eğitimi yalnızca davranış eğitimi olarak düşünmemeliyiz. Çünkü aile üyeleri arasındaki bağlılık ve samimiyet, kişilik gelişiminde çok pratik ve faydalı alışkanlıklar oluşturur (Şener, 2012).

Anne babalar ergenlerin arkadaşlarla, akranlarla ve yetişkinlerle olan ilişkilerdeki imkanların düzenleyicisidirler. Ebeveynlikte annelerin babalara göre daha yönetimsel bir role sahip olmaları olasıdır. Bu yönetimsel rol ergenlikte ergenin ev ödevlerinin takibi ve öğretmen-ebeveyn görüşmesine katılmayı içerebilir (Santrock, 2012).

Ergenlik dönemi, dönemden kaynaklı sorunlar yaşamaya müsait bir evredir. Bu dönemde ergen ve ebeveynler arasında yaşanan çatışmalar sonucu oluşan soğuma

ve mesafe, bu dönemin daha zor geçmesine neden olmaktadır (Robin and Foster, 1989).

Şener'e göre gençlik geleceğe dönük ümit ve beklenti içindedir. Ümit ve beklenti, insanın yapıp ettiklerinde önemli bir yere sahiptir. Böyle bir "müspet enerji" içinde olan genç, kendi dinamizmini sürdürmeye çalışacaktır. Toplumun katmanları içinde en hassas kesim gençliktir. Gençliğin dinamizminden faydalanmak toplum için de faydalı sonuçlar getirecektir. Gençlerine değer veren ve onları yetişmesi için yatırım yapan toplumlar aynı zamanda kendi gelecekleri için de yatırım yapmış olurlar. Gençlerden en iyi biçimde nasıl istifade edilebilecekse, bunun araştırılması ve bu gençlerin ruh ve şahsiyetleri zedelenmeden yönlendirilmesi önem taşımaktadır (Şener, 2012).

Günümüz ve gelecekte yetişecek olan bütün nesiller ebeveynlerinin ve içinde bulundukları toplumların eseridir. Ebeveynlerin evlatlarına göstermiş oldukları tutum ve davranışlar bu bağlamda çok önemlidir. Çocukların kimliklerini ortaya koyabilecekleri yer, aile ortamlarıdır. Aile yapısı da ailenin tutum ve davranışlarına ışık olabilecek bir biçimde çocuğun aile içindeki yerini belirler ve diğer taraftan da onu geleceğe hazırlar (Grusec, Goodnow ve Kuczynski, 2000).

Bireyler gelişimin her aşamasında psiko-sosyal bir krizle karşı karşıya kalır. Her krizde, biri olumsuz, diğeri olumlu olmak üzere iki olası çözüm vardır. Bu, bebeklik döneminde güvene karşı güvensizlik duygusudur. İlk çocukluk döneminin ilk yarısında, utanç ve kuşkuyla karşı özerklik; ikinci yarısında, suçluluğa karşı girişimdir. Orta çocuklukta döneminde ise, aşağılanmaya karşı üretkenliktir. Ericson'un psiko-sosyal kuramına göre, ergenlik döneminin "kimliğe karşı rol karışıklığı" evresinde ergen, kimliğini kazanmaya çalışırken bir de rol karmaşası yaşayacaktır. Doğru kararları verebilen gençler, deneyimlerini net bir şekilde tanımlayıp bütünleştirebileceklerdir. Doğru kararları veremeyenler, ergenlik sonunda ve yetişkinliğin başlangıcında, geliştirecekleri çeşitli kimliklerle ve oynadığı rollerle ilgili sorunlar yaşayıp bunalacaklardır (Gander and Gardiner, 1993).

2.5.2. Ergenlerin Gelecek Tasarımının Oluşumu

Modern hayatın getirmiş olduğu en önemli gereksinimlerden olan kişilerin gelecekle alakalı plan yapma zorunluluğudur. Bu "gelecek tasarımı" olarak da ifade

edilebilir. Bu planla, kişiye hedeflediği sonuca ulaşabilmesi için görevler belirlenir. Böylelikle kişilerin “gelecekle ilgili beklentisi” oluşmaya başlamaktadır. Diğer yandan ise toplumun da bireylerden beklentileri oluşmaktadır. Beklentinin sözcük anlamı ise “gerçekleşmesi beklenen şey” veya “bireyin kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü” dür (Uluçay ve arkadaşları, 2014).

Geleceği iyi tasarlamamış ve beklentilerini gerçekleştiremeyen insanların yoğun bir ümitsizlik hissi yaşamaları ve stresli olmaları muhtemeldir. Bireyler, iş gereksiniminden dolayı iş hayatındaki strese dayanabildikleri halde, kendilerini ortaya koyma fırsatı bulamadıklarında ve bu yönde desteklenmediklerinde uzun süreli stres yaşayabilirler hatta bu zamanla tükenmişliğe de dönüşebilmektedir (Çokluk, 2000). Bu nedenle mesleki eğitim gören çalışanların uygun mesleki seçimler yapmaları ve gelecekleri için olumlu beklentilere sahip olmaları son derece önemlidir (Tuncer, 2011).

Aile kendi yapısına göre daha geleneksel değerlere ve ilişkilere değer vermesine rağmen, kolektif ve evrensel olma eğilimindedir, başarı odaklı ve bireysel değerlere sahiptir. Bu nedenle, gençlerin aileden daha geniş bir topluma geçişinde evde öğrenme ve deneyimin rolü yadırganır. Bugünün anahtar kavramı değişimdir. Nitekim "Değişmeyen tek şey değişimdir" sloganı bu hızlı değişimin ürünüdür. Değişimler o kadar hızlı olmaktadır ki, toplumların ve değerlerin hayatını altüst ederek, kuruluşları köklü değişiklikler yapmaya zorlamaktadır. İnsanın çevresindeki bu gelişmeler, değişime uyum sağlayabilen insanlar yetiştirmeyi gerektirir. Bireylerden, eğitimlerinin yönünü topluma uyum sağlamalarına yardımcı olabilecek şekilde geleceğe çevirmeleri beklenmektedir. Toffler (1981)'in dediği gibi, geçmiş ve şimdiyi kişisel olarak anlamak yeterli değildir. Çünkü çevremiz kısa süre sonra yitip gidecektir. Bireylerin değişimin yönünü ve hızını tahmin etmesi gerekir. Bireyler gelecek hakkında uzun vadeli varsayımlar yapmayı öğrenmelidir (Gültekin, 2006).

Adler (1997)'e göre bilinçaltı; ruhsal organın işlevi olmakla beraber aynı zamanda ruhsal yaşamımızdaki en güçlü etken durumundadır. Bir kişinin devinim çizgisini ve yaşam planını şekillendirme gücü burada aranmalıdır. Bu bağlamda, olayları yorumlarken ve analiz ederken tarihsel gelişim çizgileri de dikkate alınmalıdır.

Eğitim sistemi ne denli iyi olursa olsun, gelişme ve değişmeye elverişli değilse, zamanla iyi olma özelliğini kaybedecektir. Özellikle hızla değişen çağımızda, bireyler

bir yandan içinde yaşadıkları topluma uyum sağlamalıdır. Diğer yandan ise, geleceğe ilişkin davranış ve tutumlarını değiştirebilmesi, eğitimin önemli işlevleri arasındadır. Rakiplerinin hamlelerini önceden tahmin edebilen satranç oyuncularını, uzun vadeli düşünebilen işletme yöneticileri ve kitabın ilk sayfasını okumadan içindekiler bölümüne göz atabilen öğrenciler daha başarılı adaylar olabileceklerdir. Bu nedenle, değişim hızına uyum sağlamak için öğrencilerin gelecekteki olasılıklara karşı duyarlılıkları arttırılmalı ve gençlerin gelecek duyguları zenginleştirilmelidir. Bir insan geçmişe gönderilebildiği gibi geleceğe de gönderilmeli ve öğrencilere geleceği hayal edebilme gücü ve zevki kazandırılmalıdır (Gültekin, 1990).

2.5.3 Ergenlerin Gelecek Beklentileri

21. yüzyılda gelecek beklentisiyle ilgili öncü çalışmalar yapılmıştır. Gelecek beklentisiyle ilgili yapılan çalışmaların öncüsü W. Thomas, 1920 yılında “eğer kişi, bir durumu gerçek olarak kabul ederse sonuçlar da gerçek olur” demiş ve beklentilerin sonuçlar üzerindeki etkisine değinmiştir. Thomas, belirli bir eylemin ve davranışın anlamının o eylemin doğasından kaynaklanmamakta olduğunu belirtir. Bireyler eylemlere belirli anlamlar yüklerler ve bu anlamlar da gelecekteki davranışlarını etkiler (Hurn, 1993).

Gelecek beklentisi; bireylerin geleceğe ilişkin olumlu veya olumsuz beklentiye girmesi anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalarda gençlerin gelecek beklentilerinin ne yönde olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gençlerin gelecek beklentileri; planlama, motivasyon ve değerlendirme olarak üç süreçle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca kişilerin; cinsiyeti, yaşı, kültürel yapısı, sosyo-ekonomik düzeyi gibi değişkenler de gençlerin gelecek ile ilgili beklentilerinin ne yönde oluşacağını etkileyen değişkenlerdir (Seginer, 2003).

Gençlerin günümüzde karşılaştıkları sorunlar ve streslerle baş edebilmeleri için en önemli destekçilerinin aileleri olduğu tespit edilmiştir. Yirmi birinci yüzyılda üniversite gençliğini destekleme ve motive etme konusundaki algı ve farkındalığın ülkemize ve topluma karşı sevindirici ve umut verici bir tutum olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, kültürel değerlerin gençlerin gelecek algısı ve gençliğin sorunları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Farklı bölgelerdeki üniversite öğrencilerinin

tutumları veya öğrencilerin kültürel geçmişinin özellikleri belirlenerek araştırma yapılabilir (Aytar ve Soylu, 2019).

Öğrencilerin gelecekle ilgili en büyük endişesinin işsizlik olduğu, bununla beraber paradoksal olarak geleceğe yönelik beklentilerinin olumlu ve yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu yaklaşım, gençlerin görevlerini yerine getirmeleri halinde parlak bir geleceğin habercisi olacağı inancını ifade etmektedir. Katılımcıların külfet ve nimet arasındaki dengeyi açıkça kabul ettikleri taktirde, gerekirse gereğinden fazlasını yaparak başarıya ulaşabileceklerine kesin olarak inandıkları görülmektedir (Aytar ve Soylu, 2019).

Ergenlerin gelecekte beklentileri; yetişkin yaşamlarını, yani iş, eş seçimi ve yaşam tarzını belirler. “Gençlerin geleceklerini nasıl algıladıkları, kendini ve kendi kimliklerini nasıl şekillendirecekleri” alanları üç ana başlık altında incelenebilir (Artar, 2003).

A. “Bilişsel ilgiler ve gelecek beklentisi bilişsel üslup, yaratıcılık, soyut düşünce.”

B. “Duygusal durum ve gelecek beklentisi benlik kavramı, denetim odağı, baş etme stratejileri, iyi olma hali.”

C. “Gelecek beklentisini etkileyen faktörler aile, okul, sosyo-ekonomik durum.”

Gençlerin geleceğe yönelik beklentilerinin içeriği genellikle başarıya ilişkin, ilişkisel, varoluşsal ve deneysel olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır. Başarıya ilişkin olan beklentiler, genellikle sınıfını geçmek, okulunu bitirmek, meslek edinmek, mevki ve unvan sahibi olmaya doğru değişmektedir. İlişkisel beklentiler arasında eş seçme, aile kurma ve çocuk sahibi olma yer almaktadır. Varoluşsal beklentisi; daha yardımsever ve daha iyi bir insan olmak, bireyin kişisel özelliklerini değiştirebilmesi ve sosyal rolünü sorgulaması olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan deneysel beklenti, bir bireyin ülke, iş ve yaşam tarzı değişiklikleri gibi yaşam koşullarını tamamen değiştirmesiyle ilgili planlardır (Artar, 2003).

Bir toplumda gençlerin geleceğe yönelik beklentileri o toplumun çizgisini ve dinamiğini belirleyen en önemli etkenlerden biridir (Güleri, 1998). Literatürde “gelecek zaman tutumu, gelecek zaman yönelimi ve gelecek zaman perspektifi” olmak üzere üç kavram kullanılmaktadır ve bu kavramlar arasında farklılıklar bulunmaktadır.

Gelecek zaman perspektifi, fertlerin geleceğe yönelik kapsamlı, yapılanma derecesi olan ve ne derece realist planlar yaptıklarıyla ilgilidir. Gelecek zaman yönelimi ise, kişilerin düşünce ve davranışlarında geçmiş, şimdi, gelecekte seçebilecekleri zaman yönelimi olarak ifade edilmektedir (Van Calster ve arkadaşları, 1987). Seginer (2003)'e göre gelecek yönelimi, kişilerin kendi geleceklerine dair edinmiş oldukları imaj olarak tanımlanmaktadır.

Gençlik dönemi önceki dönemden ve sonraki dönemden farklıdır. Gençliğe giren kişi; çocukluğundan beri geliştirdiği birtakım alışkanlıkları sürdürebileceği gibi geleceğe yönelik bazı arayışlar ve beklentilere sahip olacaktır. Bu iki uçlu giden özellikler topluluğu bireyin kişiliğini keşfetmesine kolay kolay imkân tanımayacaktır. Bu nedenle gençlerin psikolojik dünyasında canlılık ve değişim ortaya çıkacaktır (Santrock, 2012).

Ergenlik dönemdeki değişimler, ergenler için uyum problemlerini de beraberinde getirmektedir. Chardie, Baird ve Burge (2008)'e göre, lise öğrencileri bu süreçte, şimdiki nesillerin ulaşabildiklerinden daha iyi bir eğitim ve daha iyi bir iş beklentisi içindedirler fakat birçoğu da bu isteklerini nasıl gerçekleştirebileceklerinin farkında bile değildir. Ergenlerin bu süreci sağlıklı bir biçimde geçirilebilmesi için ergenlerin ruh sağlıklarını koruyucu özelliklerin belirlenerek uygulamaya konulması önemlidir (Heubner, 1991).

Adler (1994), geçmiş deneyimler ve gelecek beklentisi arasında ilişki kurmuş ve gelecek beklentisinin yüksekliğinin veya düşüklüğünün bireylerin davranışlarını etkileyen bir faktör olduğunu belirtmiştir.

Toplumların yaşar olarak kalabilmesi, önemli oranda gençlerin nicelik ve niteliklerine bağlıdır. Demokratik bir ortamda yetişen genç, özgüveni ve bağımsız kişiliği olan, kişisel ve toplumsal çatışmalarını en aza indirmiş, girişimci, özerk ve özgür bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençler hayata hazırlanırken kendilerini ilk olarak aile ortamlarında sınamaktadırlar ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri en önemli ve ilk kurum ailedir. Ebeveynlerin tutum ve davranışları gençleri etkilemekte ve onların gelecekteki davranış biçimlerinin bir anlamda belirleyicisi olmaktadır. Paylaşım ve katılımın yüksek olduğu demokratik aile ortamlarında bireylerin bağımsız olma eğilimleri de güçlenmektedir. Ebeveynleri tarafından yaratıcılığı desteklenen gençlerin girişimcilik yetenekleri yüksektir ve aile ortamlarının da bireylerin gelecek

kararlarında etkili olduğu tespit edilmiştir (Çerik, 2002). Bu nedenle ebeveynlerin eğitim durumu ve aile ortamı gençlerin gelişimini ve tercihlerini etkileyen önemli faktörlerdendir (Aslan, 2018).

Çocukluk ve gençlik, yaşama dönüklüğün dolayısıyla coşkunun egemen olması gereken gelişimsel dönemlerdir. Okuldan beklenen, sağladığı eğitimle çocuktaki bu coşkulu özü işleyip, başarı ve yetkinlik duygusu hissedeceği alanlara aktarmasına, yaşama dönük amaçlara yönetilmesine destek olmaktır. Umut; çocuğun ya da gencin, kişisel yaşamındaki olay ve durumlarla ilgili olumlu sonuçlar çıkarabileceği olasılığına yönelik duygusal inancı olarak tanımlanabilir. Ruh sağlığı açısından temel koruyucu etkenlerden bir tanesidir. Umudun gelişmesi için de “güven duygusu, merak duygusu, özerklik, kimlik gelişimi, yaratıcılık, yaşama dönüklük ve coşku, umut” gibi psiko-sosyal unsurların sağlıklı bir şekilde gelişmiş olması gerekmektedir. Bir toplumun geleceği açısından coşku, amaç ve umudunu kaybetmiş bir gençlik en istenmedik durumlardan biridir (Danışman, 2018).

Gençlerin gelecek tasarımının oluşmaya başladığı bu dönemde; özellikle ailesine, çevresine ve eğitim müesseselerine bazı vazifeler düşmektedir. Araştırmalar, genç ergenlerin ailelerine odaklanırken, olgun ergenlerin ise daha çok kariyer üzerine odaklandıklarını tespit etmişler ve yine kızların genellikle ailelerini erkeklerden daha fazla vurguladıklarını belirtmişlerdir (Raffaelli ve Koller, 2005).

2.5.4. Algılanan Anne Baba Tutumları ve Ergenlerin Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörler

A. Benlik: İnsan beyni deneyimleri sonrasında kendi fikrini oluşturmakta ve niyetlerimiz, düşüncelerimiz ve eylemlerimiz arasında bir bağlantı kurmaktadır. Bireyin benlik duygusu kendi zihinlerimizi araştırmak ve gördüklerini de eylemlerimize rehberlik etmek amacıyla kullanır. Dünyayı, öznel ve içsel olanlarla dışsal ve nesnel olmak üzere ikiye ayırırız. Bu ikisinin arasındaki sınır, öznel ve içsel olanı tutan, dışsal ve nesnel olanı da dışarıya sunan bir kap görevi görmektedir. Bu kabı, benlik olarak ifade edebiliriz. Benlik, diğer varlıkların yanında sergilemiş olduğumuz alışkanlıklarımızı, gerçek bedenlerimizi, niyet ve düşüncelerimizi içermektedir. Dışarıya yansıttığımız deneyimlerimizin tümü bir benlik hissi içermektedir ama bu his bilinçdışıdır çoğunlukla. “Benlik-sahibi bilinç” olarak bilinen

şeye bilinç deriz. Öz bilinçli olmak ise, benlik duygusunun bilinçli hale gelmesiyle oluşmaktadır (Şenkaya Demir, 2017).

B. Bireysel Farklılıklar: Birbirine benzeyen hiçbir beyin yoktur. Aynı bileşenlerden oluşmuş olsalar da her bir beyin, çevreyle karmaşık bir etkileşim içindedir ve her bir bireyin kendine özgü olan genlerin yönergeleri doğrultusunda üretilmektedir. Bireyselliğimizi genellikle kişiliğimiz vasıtasıyla ortaya koyduğumuzu düşünürüz fakat yapılan son çalışmalar kişiliğin değişken bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Her bir farklı durumda farklılıklar gösteren kişiliğe sahibizdir. Herkes farklı bir beyin yapısına sahiptir. Cinsel yönelim, cinsiyet, beynin anatomisi, beynin farklı işleyişinin yansımasıdır. Sağ ve sol elini kullanan bireylerin beyni farklı organize olmuştur. Sosyal ve kültürel etkiler de beynin bazı görevleri yerine getirme biçimini şekillendirebilmektedir (Şenkaya Demir, 2017).

C. Doğa ve Çevre: Beynin işleyiş biçimini şekillendiren faktörler arasında doğa ve çevreyi sayabiliriz. Doğa, kişinin genotipine yani ailesinden getirmiş olduğu bir gen kümesine karşılık gelir. Beyni eğitim yoluyla değiştirebiliriz, bu da bireyin hayatı boyunca maruz kaldığı bütün çevresel faktörleri içerir. Genler, fiziksel içerikleri de içinde barındıran, kalıtım yoluyla gelen bilgi birikimleridir. Genleri “aydınlatıcı düğmelere” benzetebiliriz, genler aktivitelerini artırabilir, azaltabilir veya açabilir, kapayabilir. Beyindeki gen aktiviteleri beynin iletili nöronlarını etkiler ki bu durum da kişilik, zeka ve bellek gibi karmaşık işlevleri etkileyebilmektedir. Çevre koşulları gen aktivitelerini etkilemektedir yani bireyin beyin işlevleri; coğrafi özellikler, sosyal ilişkiler ve hatta yemek alışkanlıklarına bile bağlı olabilmektedir (Şenkaya Demir, 2017).

D. Genotip: Genlerde duygu durumla ilgili serotonin ve dopamin gibi protein üreten moleküllerin kodları mevcuttur. Genlerin her bir varyantı farklı protein molekülleri üretmektedir ve bunlar görevlerini 100 daha az veya daha fazla olmak suretiyle etkili biçimde yapabilmektedirler. Bu nedenle genetik yatkınlık birinin daha fazla serotonin salgılamasına neden olurken diğerinin ise daha az salgılamasına sebep olabilmektedir. Bu dopamin hormonu için de geçerlidir. Artmış risk davranışı dopamin eksikliği ile ilişkilendirilmektedir. Bundan dolayı genotipiniz beyninizin yapısını ve işleyişini yani davranışlarınızı etkileme gücüne sahiptir (Carter, 2013). Öğrenme becerisi genetik yatkınlıklardan etkilenebilmektedir (Terry, 2018).

E. Kişilik: Kişiliğin bireyin genel olarak sergilediği bir dizi davranışsal eylem olduğu varsayılmaktadır. Bazı bireyler farklı durumlarda aynı davranış örüntüleri sergilerken, bazılarının ise davranış örüntüleri değişkenlik göstermektedir. Her bir birey kendini yönlendiren, dışadönüklük veya saldırganlık gibi belirli özellikleri içeren özgün bir gen yapısına sahiptir. Genler kişiliğimiz üzerinde etkili olsa da kişiliğimiz, davranışlarımız ve öğrenmelerimize de bağlı olabilmektedir. Kişiliği, alışılmış olan yanıtlar kümesi olarak değerlendirmek mümkündür. Kişilik, ebeveyn davranışları ve televizyondaki davranışları kopyalanmak suretiyle de oluşturulabilmektedir. Sıklıkla tekrar edilen bir yanıt anı olarak kodlanabilmektedir. Daha sonraları ise bu kodlanan yanıtlar, kişinin genetiği kadar etkili olabilmektedir. Kişilik testleri, kişilerin kendilerini farklı zamanlarda, farklı biçimde ortaya koymasına olanak tanır fakat esas olarak yine de her bireyin “gerçek olan temel kişilikleri” olduğunu varsayar (Şenkaya Demir, 2017).

F. Kolektif Bilinçdışı: Carl Jung kolektif bilinçdışı kavramından bahseder. Bilinçdışı zihnin atalarımızın bir ürünü olarak herkes tarafından paylaşılan kısmı fikrini geliştiren İsveçli bir psikiyatristtir. Jung, kolektif bilinçdışının anne tanrı kahraman gibi arketipleri (doğuştan gelen evrensel kavramlar) içerdiğini ve onların etkilerini mitler semboller ve içgüdüler aracılığıyla tespit edebildiğimizi düşünüyordu (Carter, 2013).

Çevre ve kalıtım, insanların benzer ve ayrı yönlerinin iki önemli kaynağıdır. Bazı insanlar kalıtımın, bazıları ise çevrenin bireyin kişiliğini etkilediği görüşündedirler. Kalıtım; anne ve babada bulunan ve çoğalmak üzere, birtakım özelliklerin genler vasıtasıyla genç kuşaklara geçmesine olarak tanılır. Sperm ve yumurtaların içinde 23'er tane kromozom vardır. Kromozomların içindeki genler, kalıtsal nitelikte olan asıl taşıyıcılardır. Anne ve babadan alınan genler, gelişerek bireyin kalıtsal özelliklerini oluşturur. Psikolojik veya fizyolojik bir fonksiyonun ne düzeyde gelişme gösterebileceğini saptayan etmen ise kalıttır. Bir başka deyimle “tavan değeri” kalıtım saptar. Çevre, bu fonksiyonun ne derecede son sınırına yani tavan değerine yaklaşabileceğini gösteren etmendir (Baymur, 1993).

İçine doğmuş olduğunuz aile ve kültür, arkadaşlarınız, işiniz, izlediğiniz her tür film, yaptığınız her tür sohbet sinir sisteminiz üzerinde bir iz bırakmıştır. Bu

mikroskobik ve kalıcı izler birikir ve “sizi siz yapan bütünü oluşturur” ve nasıl biri olabileceğinize dair sınırlamalar getirir (Eagleman, 2015).

2.6. Gelecek Beklentileri ile İlgili Yapılan Alan Yazın Çalışmaları

Konate ve Ergin (1990) “Ergenler İçin ‘Gelecek Beklentisi Farkındalık Eğitimi’ Programının Etkinliğinin Sınanması” adlı çalışmalarında, ergenlerin gelecek beklentilerini artırmayı amaçlayan farkındalık programının etkinliğini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın alt amaçlarından biri ise programın umutsuzluk düzeyini düşürmedeki etkililiğini değerlendirmektir. Araştırma Ankara ili, Çankaya ilçesinde bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 10. sınıfta okuyan 32 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Sonuç olarak, deney grubundakilerin geleceğe yönelik tutumlarının arttığı, umutsuzluk düzeylerinin ise azaldığı belirtilmiştir. Nitel analiz sonuçlarına göre, “ergenlerin en çok meslek sahibi olmayı bekledikleri, ailelerinden ve arkadaşlarından gelecek olan çabayı önemsedikleri, yaşadıkları çevrenin ve internetin gelecekleri konusunda etkisinin olduğu” belirtilmiştir. Ayrıca uygulamanın ergenlerin umut düzeylerini ve gelecek beklentilerini artırmada etkili olduğu belirtilmiştir.

Tümkaya, (2005) ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerini bazı sosyo-demografik değişkenler açısından yordamak ve karşılaştırmak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma, Adana’da yetiştirme yurdunda kalan ve ailesinin yanında kalan 232 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcı grubun yaşı 15-18 aralığındadır. Araştırma sonucunda, ailesi yanında kalan ergenlerin umutsuzluk durumları açısından; ebeveynlerin eğitim durumu, babanın çalışması, gelir düzeyi ve sınıftaki başarısı değişkenlerinin temel etkisini anlamlı bulmuştur. Yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin umutsuzluk durumları açısından; yaş, sınıf, sınıf başarısı, aileyi görme sıklığı değişkenlerinin etkisinin anlamlı düzeyde olduğu belirtilmiştir. Umutsuzluk düzeyleri bakımından karşılaştırma yapıldığında, yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin, ailesinin yanında kalan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirtilmiştir. Umutsuzluk düzeyleri düşük olan öğrencilerin; yetiştirme yurdunda kalan, psikolojik sorunları olan, intiharı düşünen ve teşebbüs eden, hayalleri ve gelecek beklentileri olmayan kız çocukları olduğu belirtilmiştir.

Eryılmaz (2010) “Aile Yapısı Ergeni Mutlu Eder mi” adlı araştırmasında ergen öznel iyi oluşu ile aile yapısı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmaya 15–16 yaşları arasında 223 lise öğrencisi katılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, aile yapısındaki iletişim ile yönetim boyutlarının ergen öznel iyi oluşunu önemli ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre ergenler, aile ortamında açık iletişim olduğunda; ergenlerin ailede kendilerini açmalarına ve rahatlıkla ifade etmelerine izin verildiğinde ve onlara anlatılan mesajlar ile onların anladıkları mesajlar birbiriyle tutarlı olduğunda daha çok mutlu olabilmektedirler. Bunlara ek olarak, ergenler karar alma sürecine dahil edildiğinde, aile yönetiminde yapısal bir örgütlenme yoluna gidildiğinde; ailede işlevsel ve tutarlı kurallar yaşama geçirildiğinde; ailedeki kurallar aşırı esnek ve aşırı katı olmadığında ergenler daha çok mutlu olmaktadır.

Tuncer (2011) “Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması” adlı çalışmasında FESA (Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği)’ni Türkçeye uyarlamıştır. ‘Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin faktör analizi yapılmıştır. Ölçek Elâzığ ili ortaöğretim kurumlarından rastgele seçilen 175 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin gelecek beklentileri, çeşitli açılardan önemli bilgiler içermektedir. Bireylerin yaşam memnuniyet düzeylerine ilişkin bilgi verir. Okul rehberlik servislerine veri sağlar. Kişilerin beklenen performanslarını yordama imkânı sağlar. Mevcut gelişmelerin bireyler tarafından ne düzeyde algılandığı bilgisini içerir. Ergen gelecek beklentileri ölçeği, Türkçeye uyarlanarak ergen gelecek beklentileri belirlenip yönetilir hale getirilebilir ve bu sayede okuldan ayrılımların, toplumsal çatışmaların ve madde bağımlılığının önüne belli oranda da olsa geçilmesi mümkün olabilecektir.

Tuncer (2011) ‘Yüksek Öğretim Gençliğinin Gelecek Beklentileri’ adlı araştırmasında meslek yüksekokulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında mezun oldukları orta öğretim kurumu, gelir durumu, ailenin yaşadığı yer, anne eğitim durumu, öğrencilerin kalmakta oldukları yer ve öğrencilerin okudukları bölüme göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen ortalamalara göre, baba eğitim durumu lisansüstü olanların gelecek beklentilerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum eğitimle ilişkilendirilmiştir ve eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların çocuklarıyla daha düzgün bir iletişim kurmuş olabilecekleri belirtilmiştir. Araştırmada cinsiyete göre kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Erözkan (2011) “Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygı Düzeyini Yordayan Faktörlerin İncelenmesi” adlı çalışmasında üniversite son sınıfta okuyan öğrencilerin kaygı düzeylerini yordayan faktörleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 488 kişi oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre; sınav kaygısı, umutsuzluk düzeyi ve otomatik düşüncelerin, kaygı üzerinde önemli etkileri olduğu belirtilmiştir.

Dursun, Özkan ve Körler Başkaya (2019) “Ergenlerin Gelecek Beklentilerinin Yordayıcısı Olarak: Psikolojik Semptomlar ve Akademik Başarı” adlı araştırmalarında gelecek beklentisi ile psikolojik semptomlar ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi ele alıp incelemişlerdir. Çalışmada betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre; ergenler, yetişkinliğe geçişte, psikolojik ve biyolojik değişimler yaşamayan yanı sıra ruhsal problemler de yaşayabilmektedir. Bu durum da ergenlerin gelecek beklentilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu olumsuz etki ergenlerin geleceğe yönelik daha karamsar bir düşünce yapısı geliştirmelerine neden olabilmektedir. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde arkadaşlarından, ailesinden ve çevresindeki kişilerden yeterli oranda sosyal destek alabilen ergenlerin, sağlıklı bir psikolojik yapıya sahip oldukları görülmüştür. Kısaca, ergenlerin kendi potansiyel ve yeteneklerini keşfedip geliştirecekleri etkinlikler için olanaklar oluşturulması, gelecek beklentilerini oluştururken kendilerine uygun ve gerçekçi kararlar vermeleri konusunda rehberlik edilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir.

Bayoğlu ve Purutçuoğlu (2011) ‘Yetiştirme Yurdunda Kalan Öğrencilerin Sosyal Destek Algıları’ adlı çalışmasını Ankara’da 13 ve 18 yaşlarında korunmaya muhtaç ergenlerin sosyal destek algıları ile gelecek beklentilerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın evrenini; Atatürk Çocuk Yuvası, Gazi Erkek Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü’nün bakım ve koruması altında bulunan ergenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin gelecek beklentilerine ilişkin bulgular; ergenlerin beklentilerinin en fazla eğitim, iş ve ekonomik konulara ilişkin olduğunu, bunu sırasıyla aile yaşamı ve sağlık ile ilgili gelecek beklentilerinin izlediği belirtilmiştir. Ayrıca ergenlerin en çok öğretmenlerinden ve yakın arkadaşlarından destek aldıkları belirlenmiştir. Sosyal destek algısının ise kız ergenlerde erkek ergenlerden daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Yalnızca Yıldırım (2015) “Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Yordayıcıları Olarak Anne-Baba Tutumları ve Duygusal Zeka” adlı çalışmasında, lise öğrencilerinin ebeveyn tutumları ve duygusal zekalarının yaşam doyumlarını ne derece yordadığını belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya, Adana ili merkez ilçesinde 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden 855 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre; ergenlerin aile doyumunun, ebeveynlerden algılanan tutumlarından ve duygusal zekanın; genel ruh hali stres yönetimi, olumlu etki boyutları tarafından yordandığı tespit edilmiştir. Ergenlerin okul doyumunun yordayıcıları olarak; algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekanın, kişiler arası beceriler olduğu belirlenmiştir. Çevreden alınan doyumun yordayıcıları ise, algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekanın; kişiler arası beceriler, stres yönetimi, olumlu etki boyutları olduğu saptanmıştır. Lise öğrencilerinin benlik doyumunun ise sadece duygusal zekanın genel ruh hali boyutları tarafından yordandığı saptanmıştır.

Tuncer ve Bahadır (2018) “Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmalarını lise öğrencilerinin gelecek beklentilerini bazı değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini Erzincan’da öğrenim gören 126 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, EGB ölçeği ve alt boyutlarına yönelik görüşler, cinsiyete göre karşılaştırıldığında ölçeğin “din ve toplum” ve sağlık ve yaşam” boyutlarında erkek öğrenciler lehine anlamlı düzeyde görüş farklılığı saptanmıştır. EGB ölçeği açısından en yüksek korelasyon “iş ve eğitim” alt boyutu arasında olduğu belirtilmiştir. EGB ölçeğinin yalnızca “evlilik ve aile” alt boyutu ile akademik başarı arasında negatif bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Buna göre evlilik ve aileye ilişkin beklentinin artması öğrencinin akademik başarı puanlarının azalacağı şeklinde yorumlanmıştır.

Altınay (2018) “12 -15 Yaş Grubu Ergenlerin Gelecek Yönelimlerini Pozitif Psikolojinin Bazı Değişkenleri Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasına 6, 7 ve 8. sınıfta okuyan 300 öğrenci katılmıştır. Araştırma bulgularına göre; 12-15 yaş ergenlerinin olumlu gelecek yönelimi puanlarının yaş arttıkça düştüğü belirtilmiştir. Aileleri alt sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ergenlerin planlı gelecek yönelimi ortalamasının, orta sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlere göre daha düşük olduğu belirtilmiştir. Erkek ergenlerin geleceğe karşı kaygı ve korkularının kızlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 12-15 yaş ergenlerin gelecek yönelimlerinin, algıladıkları aile desteği ile öznel iyi oluş ve iyimserlik düzeylerinin de artmakta

olduğu belirtilmiştir. İyimser ve öznel iyi olma durumlarının, ergenlerin umutlu olma düzeylerini arttırdığı saptanmıştır. Ayrıca ergenlerin gelecek yönelimlerinin de olumlu olduğu belirtilmiştir.

Maraş (2018) Beykent, İstanbul ve Marmara Üniversitesi'nde 156 kız ve 73 erkek öğrenci üzerinde yapmış olduğu araştırmada; üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik tutumlarının algılanan anne-baba tutumları ile ilişkisini incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerde cinsiyet farkının geleceğe yönelik tutumu etkilediği sonucuna varılmıştır. Erkeklerin olumlu puanlarının kadınlara göre daha yüksek, kadınların ise kaygılı yönelimlerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin olumlu yönelim ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça öğrencilerin anne ve babadan algılanan duygusal sıcaklık tutum ölçeklerinden aldıkları puanların da artmakta olduğunu gözlemlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin kaygılı yönelim puanları arttıkça, öğrencilerin babadan aldıkları aşırı koruyuculuk ölçeklerinden aldıkları puanların da artmakta olduğunu ve aşırı koruyuculuğun bireyde gelecekle ilgili kararsızlıklar oluşturduğu belirtilmiştir.

Yurtkoru ve Taştan (2018) Öz-Bilinç algısının olumlu gelecek beklentisi üzerine yaptıkları bir çalışmada, öz-bilinç ve olumlu gelecek beklentileri kavramları ele alınmış ve öz-bilincin gelecek beklentileri üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini; İstanbul ili, Marmara Üniversitesi, İşletme ve İktisat Fakültelerinde öğrenim görmekte olan 280 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, geleceğe ilişkin beklentilerin tüm boyutlarında özel öz-bilincin olumlu ve anlamlı etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, bireylerin “genel” öz-bilinç düzeylerinin geleceğe ilişkin olumlu beklentilerin “kişisel başarı-yeterlilik” üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Bireylerin “sosyal anksiyete” düzeylerinin ise sadece “sağlık-yaşam kalitesi” ve “meslek-kariyer beklentileri” boyutlarında anlamlı ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Geleceğe yönelik sağlık yaşam kalitesi ve meslek-kariyer beklentileri değerlendirmelerinin kendilerinin sosyal anksiyete düzeylerine bağlı olarak azalmamakta olduğu belirtilmiştir.

İleri (2019) ‘Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterliliklerinin Gelecek Beklentisi Üzerine Etkisi’ adlı çalışmasına üniversitede öğrenim gören 369 lisans öğrenci katılmıştır. Gelecek beklentisi alt boyutları açısından

incelendiğinde araştırmada anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bunun nedeni olarak; katılımcıların gelecekte planladıkları iş hayatı, edinecekleri saygınlık ve becerilerini ortaya koyma konusunda ortak bir anlayış içinde oldukları belirtilmiştir. Ayrıca kadın ya da erkek olmanın bu bakış açısını değiştirecek bir faktör olmadığı ifade edilmiştir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evreni, örneklem grubu, veri toplama araçları, (Demografik Bilgi Formu, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği) verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Nicel araştırmada araştırmacılar, duyguları ve gerçekleri birbirinden ayırmayı hedefler ve bunu” tek gerçektir” inancına dayandırmaya çalışır. Nicel araştırmalar, nicel verilerin toplandığı ve analiz edildiği çalışmalardır. Araştırmacının amacı, değişkenler arasındaki ilişkiyi kanıtlamaya çalışmaktır. Araştırmacı bu doğrultuda tahminler, genellemeler yapar ve nedensellik ilişkisini açıklamayı hedefler (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirer, 2018). Nicel araştırmalarda “ne kadar ne miktarda ne kadar sık, ne kadar yaygın” gibi soruların cevabı aranır. Nicel araştırmalar genellenebilir, nicel araştırmalarda gerçeklik nesneldir ve sonuçlara ilişkin tahminler ve karşılaştırmalar yapılır (Akman, 2014).

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi hedefleyen bir araştırma modelidir (Karasar, 1991).

3.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini İstanbul'daki Anadolu lisesinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ilinde ve 3 ilçede bulunan (Bahçelievler, Güngören ve Arnavutköy) 4 lise oluşturmaktadır. Araştırmaya lise 1, 2, 3 ve 4. sınıfta okuyan 321 öğrenci katılmıştır. Okullar basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Basit seçkisiz örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimlerin örneklem olarak seçilme ihtimali eşit düzeydedir. Bu yöntemin evreni temsil etme gücü yüksektir (Büyüköztürk ve arkadaşları, 2018). Araştırmanın örnekleminde, kolay ulaşılabilirliği nedeniyle uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminde araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması esas alınmıştır. Uygun örnekleme yönteminde işgücü, para ve zaman kaybını önlemek amaç edinilmiştir

(Büyüköztürk ve arkadaşları, 2018). Araştırmanın yapılabilmesi için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli olan izinler alınmıştır. Bu okullar kolay ulaşılabilirliği nedeni ile seçilmiştir. Bu okuldaki öğrenciler, araştırmanın konusu hakkında bilgilendirildikten sonra okulların rehber öğretmenleri denetiminde ölçme araçları uygulanmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak 95 erkek, 226 kız öğrenci katılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen 'Demografik Bilgi Formu', anne baba tutumlarını ölçmek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen 'Anne Baba Tutum Ölçeği', ergenlerin gelecek beklentilerini ölçmek için Tuncer (2011) tarafından geliştirilen 'Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği' kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu (DBF)

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından 'Demografik Bilgi Formu' hazırlanmıştır. Demografik Bilgi Formu 11 tane kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Demografik Bilgi Formunda; katılımcının cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, anne-babanın eğitim düzeyi, gelir seviyesi, ailenin birlikte yaşama durumu, ergenin algıladığı ebeveynlik tutumu, mesleğini kendi isteği ve ailesinin isteği doğrultusunda seçme durumlarını öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur.

3.3.2. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Araştırmada, Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş olan 'Anne Baba Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Bu ölçek ergen ve çocuklara uygulanabilmektedir. Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Ana-Baba Tutum Ölçeğinde 'sevgi ve denetim' alt boyutları kullanmış ve anne baba tutumları 'Demokratik, Otoriter ve Koruyucu-istekçi' olarak sınıflandırmıştır (Eldeliklioğlu, 1996). Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde 1992-1993 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 100 kişiye ölçek uygulanmış, elde edilen sonuçlar faktör analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Faktör analizi sonucunda ise, demokratik ve koruyucu alt ölçekleri için 15'er madde, otoriter alt ölçeği için ise 10 madde seçilerek toplam 40 maddeden oluşan 'Ana Baba Tutum

Ölçeği' oluşturulmuştur. Maddelere verilen cevaplarlar, beş basamaklı olup likert tipi bir ölçek ile derecelendirilecek biçimde düzenlenmiştir. Ölçeğin yanıtları;” Hiç uygun değil¹”, “Çok az uygun²”, “Kısmen Uygun³”, “Uygun⁴”, “Tamamen uygun⁵” şeklindedir. Ölçek, 2016 yılında Kuzgun ve Eldeliklioğlu tarafından yeniden düzenlenmiştir. Kuzgun ve Eldeliklioğlu (1999) tarafından ölçeğin psikometrik çalışmaları yapılmış ve ölçeğe yeni maddeler eklenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach Alfa formülü ile hesaplanmış, Demokratik Alt Ölçeği için 90, Koruyucu Alt Ölçeği için 82, Otoriter Alt Ölçeği için 79 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EGBÖ)

Araştırmada, McWhirter ve McWhirter (2008) tarafından geliştirilen FESA (Future Expectations Scale for Adolescents) ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, Murat Tuncer (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 25 maddeden oluşmaktadır ve her madde “Yetişkin Olduğumda” ile başlamaktadır. Ölçekte puanlama 1’den 7’ye kadar yapılmıştır. Ölçek; “Kesinlikle inanmıyorum¹”, “Çoğu zaman inanmıyorum²”, “Bazen inanmıyorum³”, “Hem inanıyorum hem inanmıyorum⁴”, “Bazen inanıyorum⁵”, “Çoğu zaman inanıyorum⁶”, “Kesinlikle inanıyorum⁷” şeklinde yedili likert tipinde geliştirilmiştir ve bunlardan bir tanesinin işaretlenmesi istenmektedir. Ölçek ergenler için geliştirilmiştir. Ölçekte; “iş ve eğitim,” “evlilik ve aile,” “din ve toplum”, “sağlık ve yaşam” olmak üzere 4 faktör bulunmaktadır. Elâzığ ilinde orta öğretimde okuyan ve rastgele seçilmiş olan bir okulda 175 öğrenciye “Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği” uygulanmıştır. Öğrencilerin 82’si kız, 93’ü erkektir. Ölçeğin geçerli olup olmayacağı ise, açıklayıcı faktör analiziyle tespit edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizinin doğrulanmasında ise, doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur. Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin güvenirlik katsayısını bulunmuştur, faktörler arası ilişkiyi tespit etmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Faktör analizi yapabilmenin ön koşullarından bir tanesi de örneklemin yeterli sayıda olmasıdır. Literatürde bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Hatcher (1994) 100 kişiden oluşan bir örneklem grubu için madde sayısının en az 5 olması gerektiğini ifade etmiş buna karşın Bryman ve Cramer (1997)’e göre faktör analizinin uygulanabilmesi için örneklem büyüklüğü madde sayısının 5 veya 10 katı olması gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşler doğrultusunda ölçeğin 25 madde olduğu düşünüldüğünde 125-250 arası bir örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olabileceği söylenebilir. Ölçekte

öz değeri 1 alınan faktör analizi sonucunda ölçekteki faktör sayısı 4 tanedir. Bu 4 faktörün varyansa yaptığı katkıya baktığımızda birinci faktörün %48.561, ikinci faktörün %9,073, üçüncü faktörün %5,416 ve dördüncü faktörün %4,308 olduğu görülmüştür. Geriye kalan faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkıyı incelendiğimizde ise yapılan katkının gittikçe azaldığı ve düşük değerlerde seyrettiği görülmektedir (Tuncer, 2011).

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması amacıyla gerekli kişi ve kurumlardan izin alınmıştır. İstanbul ili, Bahçelievler, Güngören ve Arnavutköy ilçelerinde bulunan ve dört lisede öğrenim gören gönüllü 321 öğrenciye, ölçeğe araçları ile ilgili bilgi verildikten sonra okul rehber öğretmeni aracılığıyla ölçeğe araçları uygulanmıştır.

3.5.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 24.00 programı kullanılarak analizler yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov normallik testi uygulanmış olup, anne-baba tutum ölçeği ve ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır ($p < 0.05$). Ölçek puanlarının cinsiyet, meslek seçimini ailenin isteği doğrultusunda yapma ve meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapma değişkenleri ile karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Ölçek puanlarının anne-baba eğitim düzeyleri, aileye ait gelir düzeyleri, anne ve babanın yetiştirme tutum değişkenleri ile karşılaştırmalarında Kruskal Wallis H Testi uygulanmış olup istatistiksel olarak anlamlı olan değişkenlerin ikili karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Sayısal değişkenler arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için Spearman Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

3.5.1.Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Kuzgun ve Eldeliklioğlu (1999) Anne Baba Tutum Ölçeğinin alt boyutlarının güvenilirliğini saptamak için Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha katsayısı; 15 maddelik demokratik tutum alt boyutunun 0.94, 15 maddelik koruyucu-istekçi tutum alt boyutunun 0.88, 10 maddelik otoriter tutum alt boyutunun

0.83 olarak hesaplanmıştır. Hiç uygun değil 1, pek uygun değil 2, biraz uygun 3, uygun 4, çok uygun 5 olarak puanlama yapılmıştır.

15 maddelik demokratik tutum alt boyutuna ait maddeler 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 no' lu maddeler olup toplam alınmıştır. Demokratik tutum alt boyutundan alınacak minimum puan 15, maksimum puan 75' tir. 15 maddelik koruyucu-istekçi tutum alt boyutuna ait maddeler 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 38, 32, 33, 34 no' lu maddeler olup toplam alınmıştır. Koruyucu-istekçi tutum alt boyutundan alınacak minimum puan 15, maksimum puan 75' tir. 10 maddelik otoriter tutum alt boyutuna ait maddeler 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 no' lu maddeler olup toplam alınmıştır. Otoriter tutum alt boyutundan alınacak minimum puan 10, maksimum puan 50' dir (Kuzgun ve Eldeliklioğlu, 1999).

3.5.2.Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)

Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve alt boyutlarının güvenilirliğini saptamak için Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha katsayısı; 11 maddelik iş ve eğitim alt boyutunun 0.97, 7 maddelik evlilik ve aile alt boyutunun 0.89, 3 maddelik din ve toplum alt boyutunun 0.78, 4 maddelik sağlık ve yaşam alt boyutunun 0.88, 25 maddelik gelecek beklenti ölçeğinin 0.95 olarak hesaplanmıştır. Kesinlikle inanmıyorum 1, çoğu zaman inanmıyorum 2, bazen inanmıyorum 3, hem inanıyorum hem inanmıyorum 4, bazen inanıyorum 5, çoğu zaman inanıyorum 6, kesinlikle inanıyorum 7 olarak puanlama yapılmıştır (Tuncer, 2011).

11 maddelik iş ve eğitim alt boyutuna ait maddeler 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 no'lu maddeler olup toplam alınmıştır. İş ve eğitim alt boyutundan alınacak minimum puan 11, maksimum puan 77'dir. 7 maddelik evlilik ve aile alt boyutuna ait maddeler 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 no'lu maddeler olup toplam alınmıştır. Evlilik ve aile alt boyutundan alınacak minimum puan 7, maksimum puan 49' dur. 3 maddelik din ve toplum alt boyutuna ait maddeler 19, 20, 21 no' lu maddeler olup toplam alınmıştır. Din ve toplum alt boyutundan alınacak minimum puan 3, maksimum puan 21'dir. 4 maddelik sağlık ve yaşam alt boyutuna ait maddeler 22, 23, 24, 25 no' lu maddeler olup toplam alınmıştır. Sağlık ve yaşam alt boyutundan alınacak minimum puan 4, maksimum puan 28'dir (Tuncer, 2011).

4. BULGULAR

Tablo 4.Sosyo-Demografik Değişkenler

Araştırmaya katılan ergenlerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 4.1 ve Tablo 4. 2’ de yer almaktadır.

Tablo 4. 1. Demografik Bilgiler

N=321		n	%
Cinsiyet	Kadın	226	70.4
	Erkek	95	29.6
Yaş	14 Yaş	61	19.0
	15 Yaş	92	28.7
	16 Yaş	50	15.6
	17 Yaş	40	12.5
	18 Yaş	78	24.3
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	123	38.3
	10. Sınıf	59	18.4
	11. Sınıf	47	14.6
	12. Sınıf	92	28.7
Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Olması	1. Çocuk	150	46.7
	2. Çocuk	127	39.6
	3. Çocuk	33	10.3
	4. Çocuk	7	2.2
	5. Çocuk ve üstü	4	1.2

Araştırmaya 321 ergen katılmış olup ergenlerin %70.4’ ünün kadın, %29.6’ sının erkek olduğu; %19.0’ unun 14 yaş, %28.7’ sinin 15 yaş, %15.6’ sının 16 yaş, %12.5’ inin 17 yaş, %24.3’ ünün 18 yaşında olduğu; %38.3’ ünün 9. sınıf, %18.4’ ünün 10. sınıf, %14.6’ sının 11. sınıf, %28.7’ sinin 12. sınıfta olduğu; %46.7’ sinin ailenin 1. çocuğu, %39.6’ sının 2. çocuğu, %10.3’ ünün 3. çocuğu, %2.2’ sinin 4. çocuğu ve %1.2’ sinin ailenin 5. çocuğu ve üstünde olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4. 2. Demografik Bilgiler

N=321		n	%
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul	69	21.5
	Ortaokul	40	12.5
	Lise	104	32.4
	Lisans	73	22.7
	Yüksek Lisans ve üstü	35	10.9
Babanın Eğitim Durumu	İlkokul	49	15.3
	Ortaokul	39	12.1
	Lise	103	32.1
	Lisans	84	26.2
	Yüksek Lisans ve üstü	46	14.3
Aileye Ait Gelir Düzeyi	Dar Gelirli	17	5.3
	Orta	170	53.0
	Ortanın Altı	14	4.4
	Ortanın Üstü	98	30.5
	Yüksek	22	6.9
Ailenin Birliktelik Durumu	Annesiyle Birlikte Yaşıyor	28	8.7
	Babasıyla Birlikte Yaşıyor	6	1.9
	Anne ve Babasıyla Birlikte Yaşıyor	280	87.2
	Her ikisiyle de Birlikte Yaşamıyor	7	2.2
Anne ve Babanın Yetiştirme Tutumu	Demokratik	126	39.3
	Otoriter	60	18.7
	Koruyucu-İstekçi	135	42.1
Meslek Seçiminde Ailenin İsteği	Evet	50	15.6
Doğrultusunda Yapma Durumu	Hayır	271	84.4
Meslek Seçiminde Kendi İsteği	Evet	297	92.5
Doğrultusunda Yapma Durumu	Hayır	24	7.5

Araştırmaya 321 ergen katılmış olup ergenlerin %21.5' inin annesinin ilkokul, %12.5' inin ortaokul, %32.4' ünün lise, %22.7' sinin lisans, %10.9' unun annesinin yüksek lisans ve üstünde eğitime sahip olduğu; %15.3' ünün babasının ilkokul, %12.1' inin ortaokul, %32.1' inin lise, %26.2' sinin lisans, %14.3' ünün babasının yüksek lisans ve üstünde eğitime sahip olduğu; %5.3' ünün ailesi dar gelirli, %53.0' ünün orta gelir, %4.4' ünün ortanın altı, %30.5' inin ortanın üstünde, %6.9' unun ailesi yüksek gelire sahip olduğu; %8.7' sinin annesi ile birlikte yaşadığı, %1.9' unun babasıyla birlikte yaşadığı, %87.2' sinin anne ve babasıyla birlikte yaşadığı, %2.2' sinin her ikisiyle de birlikte yaşamadığı; %39.3' ünün anne-babası yetiştirirken demokratik tutum, %18.7' sinin otoriter tutum, %42.1' inin anne-babası koruyucu-istekçi tutum

içinde yetiştirdiği; %15.6' sının ailesinin isteği doğrultusunda mesleğini seçtiği, %92.5' inin kendi isteği doğrultusunda mesleğini seçtiği gözlenmiştir.

Anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçek ve alt boyut puanlarının istatistiki dağılımları Tablo 4.3' te yer almaktadır.

Tablo 4. 3. Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

N=321		Ort.	S. Sapma	Min	Max	Kolmogorov-Smirnov İstatistik	p
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	56.65	14.02	18.00	75.00	0.10	0.00
	Koruyucu-İstekçi	37.36	11.71	16.00	70.00	0.09	0.00
	Otoriter	21.77	8.13	10.00	48.00	0.13	0.00
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	60.30	16.51	11.00	77.00	0.17	0.00
	Evlilik ve Aile	32.05	10.92	7.00	49.00	0.10	0.00
	Din ve Toplum	12.39	5.32	3.00	21.00	0.09	0.00
	Sağlık ve Yaşam	19.87	6.39	4.00	28.00	0.11	0.00
Gelecek Beklenti		124.61	32.00	25.00	175.00	0.11	0.00

* $p \geq 0.05$: Normal Dağılım Göstermekte

Araştırmaya katılan 321 ergenin anne-baba tutum ölçeği alt boyutlarından demokratik tutum puan ortalamasının 56.65, koruyucu-istekçi tutum puan ortalamasının 37.36, otoriter tutum puan ortalamasının 21.77 olduğu gözlenmiş olup Kolmogorov Smirnov normallik test sonucuna göre demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter tutum puanlarının normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır ($p < 0.05$).

Araştırmaya katılan 321 ergenin ergen gelecek beklenti ölçeği alt boyutlarından iş ve eğitim beklenti puan ortalamasının 60.30, evlilik ve aile beklenti puan ortalamasının 32.05, din ve toplum beklenti puan ortalamasının 12.39, sağlık ve yaşam beklenti puan ortalamasının 19.87, gelecek beklenti puan ortalamasının 124.61 olduğu gözlenmiş olup Kolmogorov Smirnov normallik test sonucuna göre ergen gelecek beklenti ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır ($p < 0.05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 4.4'te yer almaktadır.

Tablo 4. 4. Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Korelasyon

			Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)			Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)				
N=321			Demokratik	Koruyucu-İstekçi	Otoriter	İş ve Eğitim	Evlilik ve Aile	Din ve Toplum	Sağlık ve Yaşam	Gelecek
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	r	1							
	Koruyucu-İstekçi	r	-0.31*	1						
	Otoriter	r	-0.66*	0.60*	1					
	İş ve Eğitim	r	0.17*	0.07	-0.10	1				
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	Evlilik ve Aile	r	0.20*	-0.09	-0.12**	0.44*	1			
	Din ve Toplum	r	0.15*	0.06	-0.08	0.40*	0.53*	1		
	Sağlık ve Yaşam	r	0.24*	0.02	-0.15*	0.65*	0.45*	0.52*	1	
	Gelecek Beklenti	r	0.23*	0.01	-0.14**	0.83*	0.77*	0.70*	0.78*	1

r: Spearman Korelasyon, *p≤0.01, **p≤0.05: İlişki Anlamlı

Demokratik anne baba tutum puanı ile iş ve eğitim beklenti ($r=0.17$, $p\leq 0.01$), evlilik ve aile beklenti ($r=0.20$, $p\leq 0.01$), din ve toplum beklenti ($r=0.15$, $p\leq 0.01$), sağlık ve yaşam beklenti ($r=0.24$, $p\leq 0.01$), gelecek beklenti ($r=0.23$, $p\leq 0.01$) puanları arasında doğru orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu; koruyucu-istekçi anne-baba tutum ($r=-0.31$, $p\leq 0.01$) puanı arasında ters orantılı zayıf düzeyde ilişki; otoriter anne-baba tutum ($r=-0.66$, $p\leq 0.01$) puanı arasında ters orantılı orta düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin anne-babasının demokratik tutumu arttıkça anne-babasının koruyucu-istekçi ve otoriter tutumu azalmaktadır. Ergenlerin anne-babasının demokratik tutumu arttıkça iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisi artmaktadır.

Koruyucu-istekçi anne baba tutum puanı ile iş ve eğitim beklenti ($r=0.07$, $p>0.05$), evlilik ve aile beklenti ($r=-0.09$, $p>0.05$), din ve toplum beklenti ($r=0.06$, $p>0.05$), sağlık ve yaşam beklenti ($r=0.02$, $p>0.05$), gelecek beklenti ($r=0.01$, $p>0.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; otoriter anne-baba tutum ($r=0.60$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş

olup, ergenlerin anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu arttıkça anne-babasının otoriter tutumu artmaktadır.

Otoriter anne baba tutum puanı ile iş ve eğitim beklenti ($r=-0.10$, $p>0.05$), din ve toplum beklenti ($r=-0.08$, $p>0.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; evlilik ve aile beklenti ($r=-0.12$, $p\leq 0.05$), sağlık ve yaşam beklenti ($r=-0.15$, $p\leq 0.01$), gelecek beklenti ($r=-0.14$, $p\leq 0.05$) puanları arasında ters orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin anne-babasının otoriter tutumu arttıkça evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisi azalmaktadır.

İş ve eğitim beklenti puanı ile evlilik ve aile beklenti ($r=0.44$, $p\leq 0.01$), din ve toplum beklenti ($r=0.40$, $p\leq 0.01$) puanları arasında doğru orantılı zayıf düzeyde ilişki olduğu; sağlık ve yaşam beklenti ($r=0.65$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu; gelecek beklenti ($r=0.83$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı yüksek düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin iş ve eğitim beklentisi arttıkça evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisi artmaktadır.

Evlilik ve aile beklenti puanı ile din ve toplum beklenti ($r=0.53$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu; sağlık ve yaşam beklenti ($r=0.45$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı zayıf düzeyde ilişki olduğu; gelecek beklenti ($r=0.77$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı yüksek düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin evlilik ve aile beklentisi arttıkça din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisi artmaktadır.

Din ve toplum beklenti puanı ile sağlık ve yaşam beklenti ($r=0.52$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu; gelecek beklenti ($r=0.70$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı yüksek düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin din ve toplum beklentisi arttıkça sağlık ve yaşam, gelecek beklentisi artmaktadır.

Sağlık ve yaşam beklenti puanı ile gelecek beklenti ($r=0.78$, $p\leq 0.01$) puanı arasında doğru orantılı yüksek düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin sağlık ve yaşam beklentisi arttıkça gelecek beklentisi artmaktadır.

Demografik Değişkenlere Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan ergenlerin demografik değişkenlere göre; yaş, sınıf düzeyleri, ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu sıralama ile anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 4.5’ te yer almaktadır.

Tablo 4. 5. Yaş, Sınıf Düzeyleri, Ailesinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğu Sıralama ile Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Korelasyon

N=321			Yaş	Sınıf Düzeyi	Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Olması
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	r	-0.09	-0.08	-0.14*
	Koruyucu-İstekçi	r	-0.13**	-0.15*	0.00
	Otoriter	r	-0.04	-0.05	0.05
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	r	0.01	-0.03	-0.01
	Evlilik ve Aile	r	0.12**	0.09	-0.07
	Din ve Toplum	r	0.10	0.02	0.02
	Sağlık ve Yaşam	r	0.10	0.07	-0.02
	Gelecek Beklenti	r	0.10	0.04	-0.04

r: Spearman Korelasyon, * $p \leq 0.01$, ** $p \leq 0.05$: İlişki Anlamlı

Yaş ile demokratik anne baba tutum ($r = -0.09$, $p > 0.05$), otoriter anne-baba tutum ($r = -0.04$, $p > 0.05$), iş ve eğitim beklenti ($r = 0.01$, $p > 0.05$), din ve toplum beklenti ($r = 0.10$, $p > 0.05$), sağlık ve yaşam beklenti ($r = 0.10$, $p > 0.05$), gelecek beklenti ($r = 0.10$, $p > 0.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; koruyucu-istekçi anne-baba tutum ($r = -0.13$, $p \leq 0.05$) puanı arasında ters orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu; evlilik ve aile beklenti ($r = 0.12$, $p \leq 0.05$), puanı arasında doğru orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin yaşları arttıkça anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu azalmakta; evlilik ve aile beklentisi artmaktadır.

Sınıf düzeyleri ile demokratik anne baba tutum ($r = -0.08$, $p > 0.05$), otoriter anne-baba tutum ($r = -0.05$, $p > 0.05$), iş ve eğitim beklenti ($r = -0.03$, $p > 0.05$), evlilik ve aile beklenti ($r = 0.09$, $p > 0.05$), din ve toplum beklenti ($r = 0.02$, $p > 0.05$), sağlık ve yaşam beklenti ($r = 0.07$, $p > 0.05$), gelecek beklenti ($r = 0.04$, $p > 0.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; koruyucu-istekçi anne-baba tutum ($r =$

0.15, $p \leq 0.01$) puanı arasında ters orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin sınıf seviyeleri arttıkça anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu azalmaktadır.

Ailesinin kaçınıcı çocuk olduğu sıralama ile koruyucu-istekçi anne-baba tutum ($r=0.00$, $p>0.05$), otoriter anne-baba tutum ($r=0.05$, $p>0.05$), iş ve eğitim beklenti ($r=-0.01$, $p>0.05$), evlilik ve aile beklenti ($r=-0.07$, $p>0.05$), din ve toplum beklenti ($r=0.02$, $p>0.05$), sağlık ve yaşam beklenti ($r=-0.02$, $p>0.05$), gelecek beklenti ($r=-0.04$, $p>0.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; demokratik anne baba tutum ($r=-0.14$, $p \leq 0.01$) puanı arasında ters orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu gözlenmiş olup, ergenlerin ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu sıralama arttıkça anne-babasının demokratik tutumu azalmaktadır.

Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetlerine göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4.6' da yer almaktadır.

Tablo 4. 6. Cinsiyete Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321		Cinsiyet	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	Z	p
Anne-Baba Tutum Ölçeği	Demokratik	Kadın	226	56.27	14.13	158.53	-0.736	0.46
		Erkek	95	57.55	13.79	166.87		
	Koruyucu-İstekçi	Kadın	226	37.15	11.77	159.42	-0.472	0.64
		Erkek	95	37.86	11.63	164.77		
	Otoriter	Kadın	226	22.29	8.44	166.80	-1.728	0.08
		Erkek	95	20.54	7.24	147.21		
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	Kadın	226	59.67	16.71	157.14	-1.153	0.25
		Erkek	95	61.78	15.99	170.18		
	Evlilik ve Aile	Kadın	226	31.15	11.01	152.77	-2.454	0.01*
		Erkek	95	34.19	10.46	180.59		
	Din ve Toplum	Kadın	226	12.25	5.30	158.73	-0.678	0.50
		Erkek	95	12.72	5.38	166.41		
	Sağlık ve Yaşam	Kadın	226	19.69	6.58	159.31	-0.503	0.62
		Erkek	95	20.32	5.92	165.01		
	Gelecek Beklenti	Kadın	226	122.77	32.85	155.69	-1.581	0.11
		Erkek	95	129.00	29.59	173.63		

Z: Mann Whitney U Testi; * $p \leq 0.05$: İlişki Anlamlı

Kız ve erkek ergenlerin demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

Kız ve erkek ergenlerin iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p>0.05$); evlilik ve aile beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p\leq 0.05$), erkeklerin evlilik ve aile beklenti düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin annelerinin eğitim durumlarına göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4. 7' de yer almaktadır.

Tablo 4. 7. Anne Eğitim Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321	Anne Eğitim Durumu	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	χ^2	p	Fark	
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	1. İlkokul	69	50.74	15.40	124.78	14.266	0.01*	1-3 1-4
		2. Ortaokul	40	57.45	13.37	164.74			
		3. Lise	104	58.79	14.10	177.24			
		4. Lisans	73	58.58	11.06	168.05			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	35	57.00	14.69	165.19			
	Koruyucu-İstekçi	1. İlkokul	69	38.68	14.20	163.59	5.068	0.28	-
		2. Ortaokul	40	40.40	10.98	188.10			
		3. Lise	104	37.26	12.23	158.57			
		4. Lisans	73	35.08	9.11	147.59			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	35	36.31	9.70	160.13			
	Otoriter	1. İlkokul	69	23.61	8.69	182.78	5.034	0.28	-
		2. Ortaokul	40	20.90	7.16	153.94			
		3. Lise	104	21.33	8.59	152.92			
		4. Lisans	73	21.41	7.52	158.82			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	35	21.20	7.74	154.70			
Ergen Gelecek Beklentisi	İş ve Eğitim	1. İlkokul	69	60.00	16.84	160.33	5.852	0.21	-
		2. Ortaokul	40	58.15	20.43	158.50			
		3. Lise	104	63.07	14.55	175.28			
		4. Lisans	73	60.29	14.91	155.92			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	35	55.11	18.71	133.34			
	Evlilik ve Aile	1. İlkokul	69	31.84	12.16	163.76	8.416	0.08	-
		2. Ortaokul	40	31.90	12.65	164.59			
		3. Lise	104	34.23	9.55	177.83			
		4. Lisans	73	30.88	9.22	144.42			

	5. Yüksek Lisans ve üstü	35	28.63	12.58	136.04			
Din ve Toplum	1. İlkokul	69	13.32	5.31	177.45	21.471	0.00*	1-4 2-4 2-5 3-4
	2. Ortaokul	40	13.90	5.24	187.84			
	3. Lise	104	13.16	5.11	174.19			
	4. Lisans	73	10.48	4.96	127.33			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	35	10.51	5.44	128.94			
Sağlık ve Yaşam	1. İlkokul	69	18.58	6.63	142.49	11.567	0.02*	1-3 3-4
	2. Ortaokul	40	20.40	7.14	174.23			
	3. Lise	104	21.40	5.56	182.47			
	4. Lisans	73	19.37	5.83	148.12			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	35	18.31	7.62	145.46			
Gelecek Beklenti	1. İlkokul	69	123.74	32.79	159.38	12.621	0.01*	3-4 3-5
	2. Ortaokul	40	124.35	39.98	173.13			
	3. Lise	104	131.87	27.82	180.94			
	4. Lisans	73	121.01	27.94	143.41			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	35	112.57	36.31	127.76			

χ^2 : Kruskal Wallis H Testi; * $p \leq 0.05$: İlişki Anlamlı

Araştırmaya katılan ergenlerin annelerinin eğitim durumlarına göre koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p > 0.05$); demokratik anne-baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), farklılıkların annelerinin hangi eğitim düzeyleri arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin, annesi lise mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha az bulunmuştur.
- Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin, annesi lisans mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha az bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin annelerinin eğitim durumlarına göre iş ve eğitim, evlilik ve aile beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p > 0.05$); din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), farklılıkların annelerinin hangi eğitim düzeyleri arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Annesi ilkököl mezunu olan ergenlerin, annesi lisans mezunu olan ergenlere kıyaslandığında din ve toplum beklenti düzeyi daha yüksek bulunmuştur.
- Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin, annesi lisans mezunu olan ergenlere kıyaslandığında din ve toplum beklenti düzeyi daha yüksek bulunmuştur.
- Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin, annesi yüksek lisans ve üstü mezunu olan ergenlere kıyaslandığında din ve toplum beklenti düzeyi daha yüksek bulunmuştur.
- Annesi lise mezunu olan ergenlerin, annesi lisans mezunu olan ergenlere kıyaslandığında din ve toplum beklenti düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin babalarının eğitim durumlarına göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4. 8' de yer almaktadır.

Tablo 4. 8. Baba Eğitim Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321	Baba Eğitim Durumu	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	χ^2	p	Fark	
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	1. İlkokul	49	52.06	14.16	129.24	19.367	0.00*	1-4 3-4 4-5
		2. Ortaokul	39	57.00	14.42	163.78			
		3. Lise	103	56.24	13.70	156.94			
		4. Lisans	84	61.26	12.94	194.65			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	46	53.72	14.21	140.10			
	Koruyucu-İstekçi	1. İlkokul	49	39.22	13.96	168.57	7.689	0.10	-
		2. Ortaokul	39	36.31	10.02	156.99			
		3. Lise	103	38.86	11.62	174.31			
		4. Lisans	84	34.31	9.94	138.51			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	46	38.46	12.89	167.61			
	Otoriter	1. İlkokul	49	23.80	10.26	173.24	18.044	0.00*	3-4 4-5
		2. Ortaokul	39	19.77	7.08	138.97			
		3. Lise	103	22.89	7.59	180.06			
		4. Lisans	84	19.43	7.25	130.85			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	46	23.07	8.07	179.02			
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGÖ)	İş ve Eğitim	1. İlkokul	49	63.22	13.62	172.96	10.954	0.03*	2-3
		2. Ortaokul	39	64.95	14.21	189.69			
		3. Lise	103	55.64	19.02	138.55			
		4. Lisans	84	62.00	13.88	165.50			
		5. Yüksek Lisans ve üstü	46	60.54	17.64	165.98			

Evlilik ve Aile	1. İlkokul	49	33.43	8.39	167.69	2.439	0.66	-
	2. Ortaokul	39	32.79	10.53	167.03			
	3. Lise	103	31.18	12.15	154.96			
	4. Lisans	84	33.20	9.41	169.02			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	46	29.80	13.04	147.65			
Din ve Toplum	1. İlkokul	49	14.14	4.78	191.13	6.561	0.16	-
	2. Ortaokul	39	12.46	5.35	162.03			
	3. Lise	103	11.98	5.05	153.95			
	4. Lisans	84	12.17	5.59	157.72			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	46	11.78	5.74	149.82			
Sağlık ve Yaşam	1. İlkokul	49	20.65	5.43	169.53	9.703	0.05*	2-3
	2. Ortaokul	39	22.05	5.91	194.60			
	3. Lise	103	18.50	6.91	143.47			
	4. Lisans	84	20.33	6.05	165.63			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	46	19.43	6.59	154.23			
Gelecek Beklenti	1. İlkokul	49	131.45	23.26	177.60	8.265	0.08	-
	2. Ortaokul	39	132.26	29.13	184.79			
	3. Lise	103	117.30	36.73	144.45			
	4. Lisans	84	127.70	27.72	166.29			
	5. Yüksek Lisans ve üstü	46	121.57	35.53	150.54			

χ^2 : Kruskal Wallis H Testi; * $p \leq 0.05$: İlişki Anlamlı

Araştırmaya katılan ergenlerin babalarının eğitim durumlarına göre koruyucu-istekçi anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p > 0.05$); demokratik, otoriter anne-baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), farklılıkların babalarının hangi eğitim düzeyleri arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Babası ilkokul mezunu olan ergenlerin, babası lisans mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha az bulunmuştur.
- Babası lise mezunu olan ergenlerin, babası lisans mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha az bulunmuştur.
- Babası lisans mezunu olan ergenlerin, babası yüksek lisans ve üstü mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha yüksek bulunmuştur.
- Babası lise mezunu olan ergenlerin, babası lisans mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının otoriter tutumu daha yüksek bulunmuştur.

- Babası lisans mezunu olan ergenlerin, babası yüksek lisans ve üstü mezunu olan ergenlere kıyasla anne-babasının otoriter tutumu daha az bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin babalarının eğitim durumlarına göre evlilik ve aile, din ve toplum, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p>0.05$); iş ve eğitim, sağlık ve yaşam beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p\leq 0.05$), farklılıkların babalarının hangi eğitim düzeyleri arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin, babası lise mezunu olan ergenlere kıyasla iş ve eğitim beklenti düzeyi daha yüksek bulunmuştur.
- Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin, babası lise mezunu olan ergenlere kıyasla sağlık ve yaşam beklenti düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin ailesinin gelir düzeylerine göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçeği ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4. 9' da yer almaktadır.

Tablo 4. 9. Aileye Ait Gelir Düzeylerine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321	Aileye Ait Gelir Düzeyi	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	χ^2	p	Fark	
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	1. Dar Gelirli	17	52.76	14.22	133.03	4.314	0.37	-
		2. Orta	170	56.13	14.28	157.94			
		3. Ortanın Altı	14	59.79	15.75	187.82			
		4. Ortanın Üstü	98	58.33	12.70	170.26			
		5. Yüksek	22	54.18	16.16	147.93			
	Koruyucu-İstekçi	1. Dar Gelirli	17	50.00	11.61	251.24	24.050	0.00*	1-2
		2. Orta	170	37.75	11.29	165.14			1-4
		3. Ortanın Altı	14	39.21	9.84	181.29			1-5
		4. Ortanın Üstü	98	34.24	10.81	136.41			2-4
		5. Yüksek	22	37.23	13.57	155.91			
	Otoriter	1. Dar Gelirli	17	26.88	9.26	216.97	8.501	0.08	-
		2. Orta	170	21.71	7.68	162.59			
		3. Ortanın Altı	14	21.64	8.85	153.46			
		4. Ortanın Üstü	98	20.65	7.79	147.79			
		5. Yüksek	22	23.36	10.40	169.09			
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	1. Dar Gelirli	17	51.41	24.20	132.00	15.006	0.01*	2-4 2-5
		2. Orta	170	58.69	15.33	146.27			
		3. Ortanın Altı	14	62.21	16.91	171.64			
		4. Ortanın Üstü	98	63.04	16.59	180.83			
		5. Yüksek	22	66.14	14.44	202.16			
	Evlilik ve Aile	1. Dar Gelirli	17	25.47	14.03	119.09	16.903	0.00*	1-3 2-3
		2. Orta	170	30.81	10.77	148.42			
		3. Ortanın Altı	14	38.43	6.12	218.93			
		4. Ortanın Üstü	98	33.53	10.86	174.42			
		5. Yüksek	22	36.14	8.09	193.98			
	Din ve Toplum	1. Dar Gelirli	17	11.71	7.11	152.35	1.202	0.88	-
		2. Orta	170	12.44	5.43	161.76			
		3. Ortanın Altı	14	13.71	3.87	182.86			
		4. Ortanın Üstü	98	12.15	5.08	156.89			
		5. Yüksek	22	12.77	5.01	166.23			
Sağlık ve Yaşam	1. Dar Gelirli	17	17.18	9.00	138.32	2.799	0.59	-	
	2. Orta	170	19.82	6.15	158.36				
	3. Ortanın Altı	14	21.07	6.42	180.32				
	4. Ortanın Üstü	98	19.95	6.38	162.31				
	5. Yüksek	22	21.27	5.73	180.84				
Gelecek Beklenti	1. Dar Gelirli	17	105.76	49.08	132.68	12.113	0.02*	2-4 2-5	
	2. Orta	170	121.75	29.64	148.11				
	3. Ortanın Altı	14	135.43	26.16	193.68				
	4. Ortanın Üstü	98	128.67	32.85	175.93				
	5. Yüksek	22	136.32	25.32	195.14				

χ^2 : Kruskal Wallis H Testi; *p≤0.05: İlişki Anlamlı

Araştırmaya katılan ergenlerin ailesinin gelir düzeylerine göre demokratik, otoriter anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p>0.05$); koruyucu-istekçi anne-baba tutum puanı arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p\leq 0.05$), farklılıkların ailesinin hangi gelir düzeyleri arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Ailesi dar gelirli olan ergenlerin, ailesi orta gelirli olan ergenlere kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha yüksek bulunmuştur.
- Ailesi dar gelirli olan ergenlerin, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde olan ergenlere kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha yüksek bulunmuştur.
- Ailesi dar gelirli olan ergenlerin, ailesi yüksek gelirli olan ergenlere kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha yüksek bulunmuştur.
- Ailesi orta gelirli olan ergenlerin, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde olan ergenlere kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin ailesinin gelir düzeylerine göre din ve toplum, sağlık ve yaşam beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p>0.05$); iş ve eğitim, evlilik ve aile, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p\leq 0.05$), farklılıkların ailesinin hangi gelir düzeyleri arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Ailesi orta gelirli olan ergenlerin, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde olan ergenlere kıyasla iş ve eğitim beklenti düzeyi daha düşük bulunmuştur.
- Ailesi orta gelirli olan ergenlerin, ailesi yüksek gelirli olan ergenlere kıyasla iş ve eğitim beklenti düzeyi daha düşük bulunmuştur.
- Ailesi dar gelirli olan ergenlerin, ailesinin gelir düzeyi ortanın altında olan ergenlere kıyasla evlilik ve aile beklenti düzeyi daha düşük bulunmuştur.
- Ailesi orta gelirli olan ergenlerin, ailesinin gelir düzeyi ortanın altında olan ergenlere kıyasla evlilik ve aile beklenti düzeyi daha düşük bulunmuştur.
- Ailesi orta gelirli olan ergenlerin, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde olan ergenlere kıyasla gelecek beklenti düzeyi daha düşük bulunmuştur.

- Ailesi orta gelirli olan ergenlerin, ailesi yüksek gelirli olan ergenlere kıyasla gelecek beklenti düzeyi daha düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin anne-babalarının yetiştirme tutumlarına göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçek ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4.10' da yer almaktadır.

Tablo 4. 10. Anne-Babanın Yetiştirme Tutumlarına Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321	Anne ve Babanın Yetiştirme Tutumu	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	χ^2	p	Fark	
Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABÖ)	Demokratik	1. Demokratik	126	61.19	11.13	189.33	25.446	0.00*	1-2
		2. Otoriter	60	48.85	16.88	118.07			1-3
		3. Koruyucu-İstekçi	135	55.87	13.46	153.64			2-3
	Koruyucu-İstekçi	1. Demokratik	126	32.75	8.94	126.23	32.302	0.00*	1-2
		2. Otoriter	60	43.03	13.17	201.17			1-3
		3. Koruyucu-İstekçi	135	39.14	11.79	175.60			
	Otoriter	1. Demokratik	126	19.03	6.49	127.82	35.692	0.00*	1-2
		2. Otoriter	60	26.63	9.52	212.49			1-3
		3. Koruyucu-İstekçi	135	22.16	7.80	169.08			2-3
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	1. Demokratik	126	61.01	15.61	164.45	1.004	0.61	-
		2. Otoriter	60	61.43	15.80	167.18			
		3. Koruyucu-İstekçi	135	59.13	17.63	155.03			
	Evlilik ve Aile	1. Demokratik	126	32.43	10.32	161.08	0.116	0.94	-
		2. Otoriter	60	32.45	10.62	164.34			
		3. Koruyucu-İstekçi	135	31.53	11.65	159.44			
	Din ve Toplum	1. Demokratik	126	11.65	5.31	148.23	3.949	0.14	-
		2. Otoriter	60	12.93	5.06	170.05			
		3. Koruyucu-İstekçi	135	12.84	5.40	168.90			
	Sağlık ve Yaşam	1. Demokratik	126	20.11	6.51	166.00	2.849	0.24	-
		2. Otoriter	60	18.85	6.20	142.88			
		3. Koruyucu-İstekçi	135	20.10	6.35	164.39			
	Gelecek Beklenti	1. Demokratik	126	125.20	30.13	159.79	0.044	0.98	-
		2. Otoriter	60	125.67	29.70	160.84			
		3. Koruyucu-İstekçi	135	123.59	34.76	162.20			

χ^2 : Kruskal Wallis H Testi; *p≤0.05: İlişki Anlamlı

Araştırmaya katılan ergenlerin anne-babalarının yetiştirme tutumlarına göre demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne-baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), farklılıkların anne-babasının hangi yetiştirme tutumları arasında olduğuna dair yapılan Mann Whitney U test sonucuna göre;

- Anne-babası tarafından demokratik tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından otoriter tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha yüksek bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından demokratik tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından koruyucu-istekçi tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha yüksek bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından otoriter tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından koruyucu-istekçi tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının demokratik tutumu daha düşük bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından demokratik tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından otoriter tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha düşük bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından demokratik tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından koruyucu-istekçi tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha düşük bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından demokratik tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından otoriter tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının otoriter tutumu daha düşük bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından demokratik tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından koruyucu-istekçi tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının otoriter tutumu daha düşük bulunmuştur.
- Anne-babası tarafından otoriter tutum içerisinde yetişen ergenlerin, anne-babası tarafından koruyucu-istekçi tutum içerisinde yetişen ergenlere kıyasla anne-babasının otoriter tutumu daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin anne-babalarının yetiştirme tutumlarına göre iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p > 0.05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapma durumlarına göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçek ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4.11’ de yer almaktadır.

Tablo 4. 11. Meslek Seçimini Ailenin İsteği Doğrultusunda Yapma Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321		Meslek Seçimini Ailenin İsteği Doğrultusunda Yapma	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	Z	p
Anne-Baba Tutum Ölçeği	Demokratik	Evet	50	51.36	13.54	122.75	-3.173	0.00*
		Hayır	271	57.62	13.91	168.06		
	Koruyucu-İstekçi	Evet	50	45.88	11.58	226.70	-5.451	0.00*
		Hayır	271	35.79	11.06	148.88		
	Otoriter	Evet	50	27.58	8.06	228.92	-5.640	0.00*
		Hayır	271	20.70	7.69	148.47		
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	Evet	50	49.34	21.38	110.04	-4.237	0.00*
		Hayır	271	62.32	14.62	170.40		
	Evlilik ve Aile	Evet	50	28.58	11.37	131.88	-2.417	0.02*
		Hayır	271	32.69	10.74	166.37		
	Din ve Toplum	Evet	50	12.88	5.31	169.54	-0.709	0.48
		Hayır	271	12.30	5.33	159.42		
	Sağlık ve Yaşam	Evet	50	17.54	7.90	136.69	-2.021	0.04*
		Hayır	271	20.30	5.99	165.49		
	Gelecek Beklenti	Evet	50	108.34	40.60	125.46	-2.947	0.00*
		Hayır	271	127.61	29.27	167.56		

Z: Mann Whitney U Testi; *p≤0.05: İlişki Anlamlı

Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi, otoriter tutum düzeyleri daha yüksek; anne-babasının demokratik tutum düzeyi daha düşük bulunmuştur.

Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin din ve toplum beklenti puanı arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p > 0.05$); iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda

yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti düzeyleri daha düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapma durumlarına göre anne-baba tutum ölçeği, ergen gelecek beklenti ölçek ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 4.12’ de yer almaktadır.

Tablo 4. 12. Meslek Seçimini Kendi İsteği Doğrultusunda Yapma Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

N=321		Meslek Seçiminde Kendi İsteği Doğrultusunda Yapma Durumu	n	Ort.	S. Sapma	Sıra Ort.	Z	p
Anne-Baba Tutum Ölçeği	Demokratik	Evet	297	57.88	13.15	167.88	-4.677	0.00*
		Hayır	24	41.38	15.67	75.81		
	Koruyucu-İstekçi	Evet	297	36.49	11.23	154.92	-4.132	0.00*
		Hayır	24	48.04	12.53	236.25		
	Otoriter	Evet	297	21.04	7.65	153.52	-5.090	0.00*
		Hayır	24	30.75	8.70	253.63		
Ergen Gelecek Beklenti Ölçeği (EGBÖ)	İş ve Eğitim	Evet	297	61.73	14.89	166.94	-4.045	0.00*
		Hayır	24	42.50	24.10	87.48		
	Evlilik ve Aile	Evet	297	32.96	10.22	167.09	-4.141	0.00*
		Hayır	24	20.79	13.19	85.60		
	Din ve Toplum	Evet	297	12.56	5.21	163.78	-1.891	0.06
		Hayır	24	10.29	6.25	126.60		
	Sağlık ve Yaşam	Evet	297	20.19	6.06	164.26	-2.217	0.03*
		Hayır	24	15.92	8.80	120.71		
	Gelecek Beklenti	Evet	297	127.45	28.89	166.92	-4.021	0.00*
		Hayır	24	89.50	45.98	87.73		

Z: Mann Whitney U Testi; *p≤0.05: İlişki Anlamlı

Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi, otoriter tutum düzeyleri daha düşük; anne-babasının demokratik tutum düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin din ve toplum beklenti puanı arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediği ($p > 0.05$); iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir

farklılık gözlenmiş olup ($p \leq 0.05$), meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmada “Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Ergenlerin Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan 321 ergen öğrenciye, demografik bilgi formu, anne baba tutum ölçeği ve gelecek beklentisi ölçekleri uygulanmış olup ölçek puanları istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Ergenlerin Anne Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar

Demokratik anne baba tutumu alt boyutu puanı ile iş ve eğitim beklenti, evlilik ve aile beklenti, din ve toplum beklenti, yaşam ve sağlık beklenti puanları arasında doğru orantılı ve zayıf düzeyde ilişki olduğu; koruyucu -istekçi anne baba tutumu puanı ile ters orantılı ve zayıf düzeyde ilişki; otoriter anne baba tutumu puanı arasında ters orantılı orta düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin anne babasının demokratik tutumu arttıkça anne babasının koruyucu istekçi ve otoriter tutumu azalmaktadır. Ergenlerin anne babasının demokratik tutumu arttıkça iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisinin artmakta olduğu görülmektedir. Topaktaş (2015) araştırmasında en önemli sosyal destek kaynağının aile olduğunu, ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin ruhsal belirtileri azalttığını ve gelecek beklentilerini de olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Gözlükaya (2014) lise öğrencilerinin anne baba tutumlarının dini yönelimlere etkilerini incelemiş ve ebeveynlerin olumlu tutumlarını yüksek, olumsuz tutumlarını düşük bulmuştur. Lise öğrencilerinin dini yönelimlerini ebeveyn tutumlarının anlamlı düzeyde etkilediğini tespit etmiştir. Yavuzer (2003)’e göre, demokratik ve hoşgörülü ebeveyn tutumunda çocuğa dokunarak sevgi gösterilir ve çocukla birlikte faaliyette bulunulur. Bu sağlıklı aile ortamında yetişen çocuklar kendi başlarına karar alabilmenin yanında bu kararların sorumluluğunu da alabilmektedirler. Bu tutumda çocuğun yanlış bir davranışı görüldüğünde, bu davranışın sonuçları çocukla birlikte tartışılıp bir karara varılır. Bu tutumla yetişen çocuklar, sorumluluklarının bilincindedirler, sosyal gelişim ve özgüven açısından da yeterlidirler. Araştırma bulguları ve ilgili literatür

araştırmaları doğrultusunda, kendisine fırsat verilen gencin özgüveni besleneceğinden gelecek beklentilerinin de yüksek olabileceği söylenebilir.

Koruyucu-istekçi anne baba tutumu ile iş ve eğitim beklenti, evlilik ve aile beklenti, din ve toplum beklenti, sağlık ve yaşam beklenti puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; otoriter anne baba tutum puanı arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu görölmüştür. Ergenlerin anne babasının koruyucu istekçi tutumu arttıkça anne babanın otoriter tutumunun artmakta olduğu görölmektedir. Eren (2018) disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin saldırganlık ve empati becerilerini ebeveyn tutumları açısından incelemiştir. Ceza alan öğrencilerin algıladıkları puanlar arttıkça, algıladıkları koruyucu ve otoriter tutumlarının farklılaştığını; ceza almamışların saldırganlık puanları arttıkça algıladıkları koruyucu tutumun anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmiştir. Karabulut Demir (2007) aşırı koruyucu tutum ile çocuğun annesinin yaşı arasında anlamlı pozitif ilişki tespit etmiştir. Çocuğun annesinin yaşı ilerledikçe aşırı koruyucu tutumunun da artmakta olduğu belirtilmiştir. Maraş (2018) üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik tutumlarının algılanan anne-baba tutumları ile ilişkisini incelemiştir. Öğrencilerinin olumlu yönelim ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, ebeveynlerinden algılanan duygusal sıcaklık tutum ölçeklerinden aldıkları puanların da artmakta olduğunu gözlemlemiştir. Öğrencilerin kaygılı yönelim puanları arttıkça, babadan aldıkları aşırı koruyuculuk ölçeklerinden aldıkları puanların da arttığını ve aşırı koruyucu tutumun bireyde gelecekle ilgili kararsızlıklar oluşturduğunu belirtmiştir. Afat (2013) “Çocuklarda Üstün Zekânın Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumları” adlı araştırmasında çocukların zekalarıyla; demokratik, otoriter, koruyucu ve izin verici tutumlar arasında yakın bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Üstün zekanın yordayıcısı olarak en güçlü tutumun ise aşırı korumacı tutum olduğunu ve onun ardından en güçlü tutumun demokratik ebeveyn tutumu olduğunu tespit etmiştir. Üstün zekalı çocuğa sahip ebeveynler; aşırı korumacı ve demokratik tutum sergilerken otoriter ve izin verici tutumlardan kaçınmaktadırlar. Vardar (2019) koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu ile iş ve eğitim arasında anlamlı pozitif ilişki bulmuştur. Araştırma bulgularıyla çelişen bu bulgunun nedeni olarak, ergenlerin yaşam koşullarının, bireysel ve sosyo-kültürel yapılarının farklılığından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Ayrıca koruyucu-istekçi tutum sergileyen ebeveynlerin eş zamanlı olarak otoriter tutumlarının artmasının nedeni olarak, ebeveynlerin çocuklarını

daha disiplinli bir şekilde yetiştirme düşüncesinden kaynaklanmış olabileceğini düşünülmektedir.

Otoriter anne baba tutumu puanı ile iş ve eğitim beklenti, din ve toplum beklenti puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; evlilik ve aile beklenti, sağlık ve yaşam beklenti, gelecek beklenti puanları arasında ters orantılı çok zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin anne babalarının otoriter tutumu arttıkça evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisinin azalmakta olduğu görülmektedir. Karabulut Demir (2007) otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına karşı bağırma ve azarlama davranışlarının, Batı kültürü tarafından sevgisizlik olarak algılandığını fakat bunun bizim kültürümüzde bu şekilde görülmediğini belirtmiştir. Stainberg, Davila ve Fincham (2006) otoriter ve baskıcı tutum sergileyen ailelerin çocuklarının özellikle kızlarının evlilik ve aile beklentilerinin olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Yıldız (2013) “Anne Baba Tutumları ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki”yi inceleyen araştırmasında algılanan otoriter tutum arttıkça evlilik doyumunun azalmakta olduğunu belirtmiştir. Vardar (2019) tüm ebeveyn tutumları ile EGBÖ alt boyutlarından evlilik ve aile boyutu arasında anlamlı pozitif ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgularıyla örtüşmemektedir. Bu durum, EGBÖ alt boyutlarından evlilik ve aile boyutunun kültüre ve yaşanan coğrafyaya göre farklılık gösterebileceğini düşündürmektedir.

İş ve eğitim beklenti puanı ile evlilik ve aile beklenti, din ve toplum beklenti puanları arasında doğru orantılı zayıf düzeyde ilişki olduğu; sağlık ve yaşam beklenti puanları arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu; gelecek beklenti puanı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin iş ve eğitim beklentisi arttıkça evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisinin artmakta olduğu görülmektedir. Tuncer ve Bahadır (2018) yaptıkları çalışmada, EGBÖ alt boyutlarından evlilik ve aile ile akademik başarı arasında negatif bir ilişki bulmuştur. Evlilik ve aile beklentisinin artmasının öğrencinin akademik başarının azalmasına neden olabileceğini belirtmişlerdir. Yavuzer, Demir, Meşeci ve Sertelin (2005)’e göre gençlerin geleceğe ilişkin beklentileri farklılık göstermekle birlikte yapılan kültürler arası çalışmalarda beklentilerin kariyer, aile ve romantik ilişkiler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. McCabe, Kristen, Barnett ve Douglas (2000) çalışmalarında gençlerin aile ilişkileri ve romantik ilişkileri ile karşılaştırıldığında gelecekteki kariyerlerine yönelik bakışlarının daha iyimser ve gerçekçi olduğunu

belirtmişlerdir. Gençlerin iş ve eğitim beklentilerinin yüksek olması; evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentilerinin de artmasına neden olduğu söylenebilir.

Evlilik ve aile beklenti puanı ile din ve toplum beklenti puanı arasında orta düzeyde ilişki olduğu; sağlık ve yaşam beklenti puanı arasında zayıf düzeyde ilişki olduğu; gelecek beklenti puanı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin evlilik ve aile beklentisi arttıkça din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisinin artmakta olduğu görülmektedir. Egleman (2015) içine doğmuş olduğunuz aile, kültür, işiniz, arkadaşlarınız sinir sisteminiz üzerinde iz bırakır, bireyi oluşturan bütünü oluşturur ve nasıl biri olacağınıza dair sınırlamalar getirdiğini ifade etmiştir. Upshur (1991) biyolojik bir organizma olarak çocuğun yakın çevresiyle olan etkileşiminin ve sosyal gelişimi için sistemlerin etkileşiminin önemli olduğunu belirtmiştir. Yakın çevrenin rolünün çocuğun bakım ve gelişiminde yaşamsal olduğunu ifade etmiştir. Baymur (1993) aileden getirilen genlerin bireyin fizyolojik ve psikolojik fonksiyonlarının ne düzeyde gelişme gösterebileceğini saptayan etmen olduğunu belirtmiştir. Çevrenin ise bu fonksiyonun tavan değerine ne derece yaklaşabileceğini gösteren etmen olduğunu ifade etmiştir. Birey, içinde yetiştiği sosyal çevresinin değerlerinden etkilenebileceğinden dolayı ergenlerin din ve toplum, evlilik ve aile beklentilerinin içinde yaşanan sosyal yapıya göre farklılaşabileceği söylenebilir.

Din ve toplum beklenti puanı ile sağlık ve yaşam beklenti puanı arasında doğru orantılı orta düzeyde ilişki olduğu; gelecek beklenti puanı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin din ve toplum beklentisi arttıkça sağlık ve yaşam, gelecek beklentisinin artmakta olduğu tespit edilmiştir. Topaktaş (2015) ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğini ve bunun yaşa ve cinsiyete göre farklılaşmadığını belirtmiştir. Altınay (2018) “12-15 Yaş Grubu Ergenlerin Gelecek Yönelimlerinin Pozitif Psikolojinin Bazı Değişkenleri Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışma yapmıştır. 12-15 yaş ergenlerinin algılamış oldukları aile desteği ile öznel iyi oluş ve iyimserlik düzeylerinin arttığını; iyimser ve öznel iyi olma durumlarının ise umutlu olmalarını arttırdığını ve olumlu gelecek yönelimlerinin olduğunu belirtmiştir. Weiss ve Cropanzano (1996) tarafından da vurgulanmakta olan olumlu duygulanım hali; umutsuzluğu, stresi, depresyonu azaltma ve iyilik halini artırıcı yönde olumlu katkı sağlayabilmektedir. Din ve toplum beklenti

alt boyutu bireyin sosyalliğini içeren kavramlardır. Bireyin sosyalliğı, sağlığını olumlu yönde etkileyebileceğinden dolayı din ve toplum, sağlık ve yaşam boyutlarının birbirine paralellik gösterdiği düşünülmektedir.

Sağlık ve yaşam beklenti puanı ile gelecek beklenti puanı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin sağlık ve yaşam beklentisi arttıkça gelecek beklentisinin artmakta olduğu görülmektedir. Topaktaş (2015) ergenlerin gelecek beklenti düzeylerinin sigara ve alkol kullananlarda, düzenli spor yapmayanlarda, psikiyatrik yardım almış bireylerde, psikiyatrik ilaç kullanan bireylerde ve lise öğrencilerinde daha düşük olduğunu belirtmiştir. Kırmıhoğlu ve arkadaşları (2010) ortaokul öğrencileriyle yapmış oldukları araştırmada sporla ilgilenilen süre arttıkça, umutsuzluk düzeylerinin azalmakta olduğunu belirtmişlerdir. Nurmi (2001)'ye göre beklentinin içeriğinin özgün, değişken olması ve olumsuz beklentilerin, umutsuzluk ve düşük iyi olma halini tanımladığını belirtmiştir. Dost ve Keklik (2014) yaptıkları araştırmada umutsuzluk düzeyi arttıkça sigara ve alkol kullanımının da artmakta olduğunu, riskli davranışların da daha fazla sergilendiği tespit etmişlerdir. İlgili literatür araştırmaları, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Sağlık ve yaşam beklenti puanının yüksek olması, gençlerin geleceğe dair beklentilerinin ve umut düzeylerinin yüksek olduğunu düşündürmektedir.

5.1.2.Ergenlerin Anne Baba Tutumları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan ergenlerin anne baba tutum ölçeği alt boyutlarından demokratik tutum puan ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Demokratik anne baba tutumu puan ortalamasının en yüksek düzeyde; koruyucu-istekçi anne baba tutum puan ortalamasının orta düzeyde, otoriter anne baba tutumu puan ortalamasının ise; en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre; demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum puanlarının normal dağılım göstermediği görülmektedir. Vardar (2019) “Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Gelecek Beklentileri ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişki”yi incelemiştir. Lise öğrencilerinin algıladıkları demokratik ebeveyn tutumunun daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgu araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Örgün Kuru (2000) eşitlikçi ve demokratik tutumla yetiştirilen öğrencilerin benlik

saygılarının baskıcı-otoriter ve aşırı koruyucu tutumla yetiştirilenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmiştir. Oskay (1990) araştırmasında demokratik ortamda yetişen çocukların aynı zamanda bağımsız davranması konusunda da desteklenmiş olduklarını ifade etmiştir. Navaro (1999) yaşı çerçevesinde hoşgörü ve anlayışla kabul gören çocukların kendilerini ifade etme, huzurlu ve güvenli bir kişilik örüntüsü geliştirebileceklerini ifade etmiştir. Rogers (1959) bireyin benliği ve yaşamı arasında bağdaşım olduğunu belirtmiştir. Bu bağdaşım sağlandığında bireyin sağlıklı bir benlik oluşturabileceğini ve kendini gerçekleştirme eğiliminin ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir. Sayıl ve Yağmurlu (2012) genellikle destekleyici ve sıcak davranan, başkalarının bakış açılarını alabilen, çocuklarına açıklayarak akıl yürütme yapan, onlara ahlaklı davranışlarıyla model olan ebeveynlerin çocuklarının ahlak seviyelerinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Kürkçüoğlu ve arkadaşları (2010) erken yaşlarda edinilen temel bilgi ve becerilerin çocuğun daha sonraki öğrenim hayatını, duygusal ve sosyal hayatını biçimlendirebilme gücüne sahip olabileceğini ve tesadüflere bırakılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sağlıklı bir ebeveyn ortamında yetiştirilen bireylerin olumlu kişilik örüntüleri geliştirebileceği söylenebilir.

5.1.3. Ergenlerin Gelecek Beklentileri ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılmış olan 321 öğrenciden ergen gelecek beklenti ölçeği alt boyutlarından iş ve eğitim beklenti puan ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Evlilik ve aile alt boyutunun beklenti puanı ortalamasının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Sağlık ve yaşam alt boyutunun beklenti puan ortalaması ve din ve toplum beklenti alt boyutunun puan ortalamalarının ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Din ve toplum beklenti alt boyutunun puan ortalamasının ise en düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ergen gelecek beklenti ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım göstermediği görülmektedir. Konate ve Ergin (1990) “Ergenler İçin ‘Gelecek Beklentisi Farkındalık Eğitimi’ Programının Etkinliğinin Sınanması” adlı araştırmasında ergenlerin en çok meslek sahibi olmayı beklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca aile ve arkadaşlarından gelecek olan çabayı önemsediklerini, yaşadıkları çevre ve internetin geleceklerini etkileyebileceğini ifade etmişlerdir. Alagöz (2018) “Meslek ve Teknik Lise Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Etkisi”ni incelemiştir. Gelecek beklentisi

alt boyutlarından sadece kişisel ve mesleki gelecek beklentisini ortanın üstünde olduğunu belirtmiştir. Tuncer ve Bahadır (2018) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada iş ve eğitim alt boyutu puanlarını yüksek düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Topaktaş (2015) araştırmasında “Adölesanlarda Algılanan Sosyal Desteğin Gelecek Beklentisi ve Ruhsal Belirti Düzeyleri ile İlişkisi”ni incelemiştir. Ergenlerin gelecek beklentilerinin en fazla iş ve eğitim alanında olduğunu tespit etmiştir. Araştırma bulguları literatür bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ergenlerin yaşantılarında iş ve eğitim boyutunun yüksek olması, bireylerin geleceğe dair umutlu bir bakış açısı ifade etmenin yanı sıra iş ve eğitim konusundaki endişelerinden de kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Ayrıca iş ve eğitim beklenti boyutu gelecek yaşamın belirleyicisi olduğundan, anlamlı düzeyde yüksek çıkmış olabileceği düşünülmektedir.

5.1.4. Ergenlerin Yaşlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar

Yaş ile demokratik anne baba tutumu, otoriter anne-baba tutumu, iş ve eğitim beklenti, din ve toplum beklenti, sağlık ve yaşam beklenti, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; koruyucu-istekçi anne-baba tutumu puanı arasında çok zayıf düzeyde ilişki olduğu; evlilik ve aile beklenti, puanı arasında çok zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin yaşları arttıkça anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu azalmakta; evlilik ve aile beklentisinin artmakta olduğu görülmektedir. Greene (1986) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada yaş arttıkça lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin de artmakta olduğunu tespit etmiştir. Makas (2020) araştırmasında öğrencilerin gelecek beklentilerinin evlilik ve aile boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. 16 yaşındaki öğrencilerin, 14 ve 15 yaşındaki öğrencilerden, 18 yaşındakilerin ise 15 yaşındaki öğrencilerden evlilik ve aile alt boyut gelecek beklenti puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam alt boyutlarındaki gelecek beklentilerinin yaşa göre farklılık göstermediği; evlilik ve aile alt boyutunun ise yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Makas (2020)’ın bu bulgusu, araştırma bulgularında iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir ilişki olmaması durumu ile paralellik göstermektedir. Araştırma bulgularında evlilik ve aile alt boyutunun da zayıf düzeyde ilişkiye rastlanırken; Makas (2020)’ın bulgularında ise evlilik ve aile boyutunda

yüksek düzeyde ilişki olduğu belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarındaki bu farklılıklara; bireysel farklılıklar, akran etkisi, aile tutumlarının farklılığı, bireyin içinde yaşadığı sosyo- kültürel çevre ve bireyin yaşam koşullarının farklı olmasının neden olduğu düşünülmektedir.

5.1.5. Ergenlerin Ailesinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğu Sıralamaya Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar

Ailesinin kaçınıcı çocuk olduğu sıralama ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu, otoriter anne-baba tutumu, iş ve eğitim beklenti, evlilik ve aile beklenti, din ve toplum beklenti, sağlık ve yaşam beklenti, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; demokratik anne baba tutumu puanı arasında çok zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu sıralama arttıkça anne-babasının demokratik tutumunun azalmakta olduğu görülmektedir. Ekşi (1990)'ye göre ebeveynler çocuklarını yetiştirirken büyük tecrübe kazanır ve çok şey öğrenirler. Hatta yapılan araştırmalara göre, annelerin ilk ve son doğan bebeklerine karşı davranışları genellikle farklılıklar içermektedir. Yılmaz ve Kesici (2016) “Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi” adlı araştırmasında ilk çocukların, orta ve son çocuklara göre; demokratik anne baba tutumu algıladıkları, son çocukların ise koruyucu anne baba tutumu algıladıklarını ifade etmiştir. Bu bulgunun, araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Ebeveynlerin yaşları ilerledikçe, son çocuklarına karşı daha koruyucu bir tutum sergiledikleri söylenebilir.

5.1.6. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar

Kız ve erkek ergenlerin demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutumu puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Şimşek (2012), “Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri ve Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörleri” incelemiş ve cinsiyet değişkenine göre kız ve erkek öğrencilerin gelecek beklenti düzeylerinin farklılaşmadığını belirtmiştir. Dündar (2018) araştırmasında “Lise Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Aile Tutumu ve Gelecek Beklentisinin Okul Tükenmişliği ile İlgili İlişkisi”ni incelemiştir. Araştırmada kız

öğrencilerinin ebeveynlerinin kontrol denetleme düzeyinin, erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Cinsiyet değişkenine göre ise, erkek öğrencilerin anne baba tutumlarını ‘hoşgörülü’, kız öğrencilerin anne baba tutumlarını ‘otoriter’ olarak algılamaktadırlar. Bu bulgu, araştırma bulgularıyla çelişmektedir. Bu farklılığa kültürel yapının farklılığının neden olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin kızları daha korumaya yönelik, erkekleri ise kendilerini daha rahat koruyabileceklerini düşündükleri için daha serbest yetiştirdikleri düşünülmektedir.

Kız ve erkek ergenlerin iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiş olup; evlilik ve aile beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Erkeklerin evlilik ve aile beklenti düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tuncer ve Bahadır (2018) “Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında EGBÖ alt boyutlarından iş ve eğitim, sağlık ve yaşam beklentisinin cinsiyet değişkenine göre erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmişlerdir. Diğer alt boyutlar ise cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Araştırmada EGBÖ alt boyutlarından evlilik ve aile beklentisinin erkeklerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum zaman içinde beklentilerin sıralamalarının değişebileceğini göstermektedir. Tuncer (2011) meslek yüksek okulu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre gelecek beklentilerinin kadın öğrencilerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit etmiştir. Çuhadar, Demirel ve Serdar (2019) “Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi ve Gelecek Beklentisi İlişkisi”ni incelemişlerdir. Cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcıların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu belirlemişlerdir. Bunun nedenini ise, sorumluluk ve toplumsal yaşam düzeylerinin farklılığına bağlamışlardır. Raffaelli ve Koller (2005) genç ergenlerin ailelerine odaklanırken, olgun ergenlerin ise daha çok kariyerleri üzerine odaklandıklarını, kızların genellikle ailelerini erkeklerden daha fazla vurguladıklarını ifade etmişlerdir. Dünder (2018) lise öğrencilerinin geleceğe dair beklentilerinin iş ve eğitim faktöründe cinsiyete göre farklılaşma göstermediğini tespit etmiştir. Araştırma bulgularında EGBÖ alt boyutlarından evlilik ve aile beklentisinin erkeklerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen bulguların olması nedeniyle, EGBÖ alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşabileceği söylenebilir.

5.1.7. Ergenlerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar

Ergenlerin annelerinin eğitim durumlarına göre koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutumu puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; demokratik anne-baba tutumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aslan (2018) gençliğin gelecek kaygısı ve toplumsal beklentisini incelemiş ve ebeveynlerin eğitim durumunu ve aile ortamının gençlerin gelişimini ve tercihlerini etkileyen önemli faktörlerden olduğunu belirtmiştir. Demiriz ve Öğretir (2007) anne eğitim seviyesi ilköğretim düzeyinde olan annelerin orta ve yüksek eğitime sahip olan annelere göre daha aşırı koruyucu tutum benimsedikleri, rollerini reddettikleri ve sıkı disiplin tutumlarına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla az eğitilmiş annelerin daha olumsuz ebeveynlik stillerini benimsediklerini belirtmiştir.

Annesi ilkokul mezunu olan ergenler, annesi lise ve lisans mezunu olan ergenlere kıyasla ebeveynlerinin demokratik tutumunun daha az olduğu görülmektedir. Topaktaş (2015) araştırmasında anne eğitim düzeyi ortaokul ve altında olan ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin düşük olduğunu belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre, anne eğitim seviyesi düştükçe ebeveynlerin demokratik tutumlarının azaldığı söylenebilir. Annelerin çocukların ilk öğretmenleri olduğunu düşündüğümüzde; birincil bakım verenin eğitim seviyesinin, çocuğun zihinsel gelişimi için önemli olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin annelerinin eğitim durumlarına göre iş ve eğitim, evlilik ve aile beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

- Annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan ergenler, annesi lisans mezunu olan ergenlere kıyasla din ve toplum beklenti düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Annesi ortaokul mezunu olan ergenler, annesi yüksek lisans ve üstü mezunu olan ergenlere kıyasla din ve toplum beklenti düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Annesi lise mezunu olan ergenler, annesi lisans mezunu olan ergenlere kıyasla din ve toplum beklenti düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tuncer (2011) araştırmasında anne eğitim düzeyi değişkenine göre meslek yüksek okulu öğrencilerinin gelecek beklentilerinde anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Araştırma bulgularına göre anne eğitim seviyesi düştükçe din ve toplum beklentisinin artmakta olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları ile bu bulgu çelişmektedir. Bu farklılığın nedeni olarak; yaşanan çevrenin, koşulların ve tercih edilen okul türünün farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma bulgularında; din ve toplum, sağlık ve yaşam boyutu puanlarının anlamlı düzeyde farklılığını, çocuğun anneyi gözleyerek öğrenmesi, onun davranışlarını model alması ve benimsemesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

5.1.8. Ergenlerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan ergenlerin babalarının eğitim durumlarına göre koruyucu-istekçi anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; demokratik, otoriter anne-baba tutumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

- Babası ilkokul mezunu olan ergenler babası lise mezunu olan ergenlere kıyasla ebeveynlerinin demokratik tutumunun daha az olduğu görülmektedir.
- Babası lise mezunu ergenler babası lisans mezunu ergenlere kıyasla ebeveynlerin demokratik tutumu daha az, otoriter tutumun ise daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Babası lisans mezunu ergenler babası yüksek lisans ve üstü mezunu olanlara kıyasla ebeveynlerinin demokratik tutumunun daha yüksek, otoriter tutumun ise daha düşük olduğu görülmektedir.

Gülkaya (2018) anne ve babanın eğitim düzeyi ve çalışma durumuna göre ergenin algıladığı anne baba tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir. Araştırma bulgularına göre, baba eğitim düzeyi azaldıkça ebeveynlerin demokratik tutumu azalmakta, otoriter tutumu ise artmaktadır. Fakat eğitim durumu lisans mezunu olan babalar, yüksek lisans ve üstü mezunu babalara kıyasla demokratik tutumlarının artmakta, otoriter tutumlarının ise azalmakta olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumu değişkeni lisansa kadar yükselmiş, bu seviyeden sonra ise alçalmaya başlamıştır. Dolayısıyla demokratik tutumun artmasının ve otoriter tutumun

azalmasının nedeninin, baba eğitim seviyesinin yüksek olmasına bağlı olmadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan ergenlerin babalarının eğitim durumlarına göre evlilik ve aile, din ve toplum, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; iş ve eğitim, sağlık ve yaşam beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Babası ortaokul mezunu olan ergenler, babası lise mezunu olan ergenlere kıyasla iş ve eğitim beklenti, sağlık ve yaşam beklenti düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ergenlerin baba eğitim seviyesi düştükçe iş ve eğitim, sağlık ve yaşam beklentilerinin arttığı söylenebilir. Tümkiye (2005) ailesinin yanında ve yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, ailesi yanında kalan öğrencilerin umutsuzluk durumları açısından; anne ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur. Tuncer (2011) baba eğitim durumu değişkenine göre baba eğitim düzeyi lisansüstü olan öğrencilerin gelecek beklentilerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu durumu da eğitimle ilişkilendirmiştir. Eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarıyla daha düzgün iletişim kurabileceklerini ve ailede başarı öykülerinin olmasının çocukların başarıya olan inançlarını destekleyebileceğini ifade etmiştir. Bu ise çocukların geleceğe dair beklentilerinde daha iyimser olmalarını sağlayacaktır. Bu bulgu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ailelerini rol model olarak algılayan çocukların babalarını model alması ve gelecek beklentilerini de bu doğrultuda yönlendirmelerinin olası bir sonuç olabileceği düşünülmektedir.

5.1.9. Ergenlerin Ailesinin Gelir Düzeylerine Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan ergenlerin ailesinin gelir düzeylerine göre demokratik, otoriter anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; koruyucu-istekçi anne-baba tutumu puanı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

- Ailesi dar gelirli olan ergenler, ailesi orta gelirli olan ergenlerle kıyaslandığında, anne-babasının koruyucu-istekçi tutumunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

- Ailesi dar gelirli olan ergenler, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde ve yüksek gelirli olan ergenlerle kıyaslandığında, anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Ailesi orta gelirli olan ergenler, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde olan ergenlerle kıyaslandığında, anne-babasının koruyucu-istekçi tutumunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre ailenin gelir düzeyi azaldıkça koruyucu-istekçi tutumlarının artmakta olduğu görülmektedir. Kağıtçıbaşı (1998) gelir düzeyi düşük olan ailelerin çok fazla çocuk isteme eğilimi içinde olduklarını ve genellikle bireylerin ortamsal etmenleri dikkate alarak tutum sergilemediklerini belirtir. Gülkaya (2018) ergenin anneden algıladığı duyarlılık ve davranışsal denetim alt boyut tutumlarının annenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Bu bulgu araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu araştırma sonuçları dikkate alınarak, ailenin gelir düzeyinin düşük olması, koruyucu-istekçi tutumu arttıran sebeplerden biri olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan ergenlerin ailesinin gelir düzeylerine göre din ve toplum, sağlık ve yaşam beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; iş ve eğitim, evlilik ve aile, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

- Ailesi orta gelirli olan ergenler, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde ve yüksek gelirli olan ergenlerle kıyaslandığında, iş ve eğitim beklenti düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir.
- Ailesi dar ve orta gelirli olan ergenler, ailesinin gelir düzeyi ortanın altında olan ergenlerle kıyaslandığında, evlilik ve aile beklenti düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir.
- Ailesi orta gelirli olan ergenler, ailesinin gelir düzeyi ortanın üstünde ve yüksek gelirli olan ergenlerle kıyaslandığında, gelecek beklenti düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Tuncer (2011) araştırmasında ailesinin gelir düzeyi değişkenine göre meslek yüksek okulu öğrencilerinin gelecek beklentilerinin farklılaşmadığını tespit etmiştir. Güleri (1999) gençlerin gelecek beklentisi üzerinde gençlerin aile olanakları, eğitim-

öğretim fırsatları, yetenek ve beceri düzeylerinin önemli rol oynadığını belirtmiştir. Tolan (1990) araştırmasında gençlerin geleceğe güvenle bakmada öğrenimi ilk sırada, bilgi ve beceriye sahip olması ikinci sırada, ailenin gelir düzeyinin yüksekliğini ise üçüncü sırada önemli görmesi anlamlı bir bulgudur. Çuhadar ve arkadaşları (2019) araştırmasında lise öğrencilerinin aile gelir düzeyleri ile gelecek beklentisi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ekonomik ve sosyal gelecek alt boyutlarında orta ve yüksek gelir düzeyine sahip öğrencilerden kaynaklı anlamlı düzeyde bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Tümkiye (2005) yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini incelemiş ve ailesi yanında kalan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri açısından, ailenin gelir düzeyine göre farklılaştığını belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre; ailenin gelir düzeyi düştükçe ergenlerin iş ve eğitim, evlilik ve aile beklentilerinin azaldığı görülmektedir. Birbirinden farklı olan bu araştırma sonuçları, sosyo-ekonomik düzeyin bireyin algısına, kültürüne ve sosyo-ekonomik düzeyine bağlı olarak farklılık gösterebileceği düşünülmektedir.

5.1.10. Ergenlerin Meslek Seçimini Ailesinin İsteği Doğrultusunda Yapma Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar

Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutumu puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi, otoriter tutumu düzeylerinin daha yüksek; anne-babasının demokratik tutumu düzeyinin ise daha düşük olduğu görülmektedir. Hız (1994)'a göre erken yaşlardan itibaren ailesiyle cinsel konularda özdeşim kuran çocuk, toplumsal cinsiyet rollerini oluştururken de ailesinden etkilenmektedir. Genç aile ortamındaki deneyimlerini gelecekteki yaşantısına uyumlanmak için kullanacaktır. Ergenlerin yaşamında büyük ölçüde önemli olan eş, iş seçimi ve meslek tercihi gibi konularda ailesinin etkisi büyüktür. Meslek seçimini kişinin çevresinden bağımsız bir şekilde yapmadığı, sosyal ve kültürel çevresinden, ailesinden etkilendiği düşünülmektedir. Dolayısıyla meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan bireylerin demokratik tutum puanlarının düşük çıkması şaşırtıcı bir sonuç değildir.

Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin din ve toplum beklenti puanı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Topukçu (1982) baskıcı ve cezalandırıcı ebeveynlerin çocuklarının özerkliği engellendiğinden ileriki yaşamında kendilerini açıkça ifade edemeyen, duygu ve düşüncelerini ortaya koymaktan çekinen bireyler olabileceklerini belirtir. Bu durum ise çocuğun girişim yeteneğini engeller hatta bundan dolayı suçluluk duyan ve hayatının diğer alanlarında da girişimci olmaktan çekinen, ürkek bir insan olabileceğini belirtmiştir. Yavuzer (2003) baskıcı ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını biçimlendirmeye çalıştıklarını belirtir. Ayrıca bu ebeveynler çocuklarının kurallara uymalarını ve kendilerine itaat etmelerini istemektedirler. Baskıcı ebeveynler cezalandırıcıdır ve her söyledikleri sorgulanmadan yapılmalıdır. Bu tutum yetersiz sosyal gelişmeye sebep olabilmektedir. Bu çocuklarda sosyal becerilerin, iletişimin ve girişimcilik yeteneklerinin düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca bu tutumla yetiştirilen çocukta çekingenlik, korku ve düşük benlik saygısı görülebilmektedir. Araştırma bulgularına göre iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam boyutları bireyin iletişimi ve kendini ifade etmesi, girişimci olmasını gerektiren hususları içerir. Bu sebeple ergenlere fırsat verilmediğinde kendilerini ortaya koyabilme imkanının da engellenmiş olabileceği söylenebilir. Ayrıca ergenin yetenek, ilgi ve becerilerinin de göz ardı edilmesi söz konusudur.

5.1.11. Ergenlerin Meslek Seçimini Kendi İsteği Doğrultusunda Yapma Durumlarına Göre Anne-Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Bulgularına Ait Sonuçlar

Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin demokratik, koruyucu-istekçi, otoriter anne baba tutumu puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla anne-babasının koruyucu-istekçi, otoriter tutumu düzeylerinin daha düşük; anne-babasının demokratik tutumu düzeyinin ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Abacı (1986) ebeveynlerinin tutumlarını demokratik olarak algılayan

bireyler, gördükleri koşulsuz sevgi ve saygı nedeniyle olumlu benlik kavramı geliştirebilmektedirler. Buna karşılık çocuk sadece istenilen davranışları yerine getirdiğinde kabul gördüğü zaman, sevgi pekiştireç olarak kullanıldığında ve çocuk kendi hakkında kararlar alabilecek yeterlilikte görülmediği aile ortamlarında benlik ve ideal benlik kavramlarının en düşük düzeyde olduğu belirtilmiştir. Kendini ifade etme fırsatı verilen genç, kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe yönelebilmesinin muhtemel olabileceği düşünülmektedir.

Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ve yapmayan ergenlerin din ve toplum beklenti puanı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir; iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ergenlerin diğerlerine kıyasla iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ulaş ve arkadaşları (2015) özel okulda okuyan öğrencilerin meslek seçimini etkileyen etmenleri araştırmış ve özel okula giden öğrencilerin meslek seçimini etkileyen etmenlerin başında, bireysel etmenlerin geldiğini belirtmiştir. Şanlı ve Saraçlı (2015) yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerinde etkili olan etmenleri incelemiş ve öğrencilerin gelecek beklentileri üzerinde kişilik özelliklerinin büyük bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Ergenlerin EGBÖ alt boyutlarından iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam boyutlarındaki puanın yüksek çıkması şaşırtıcı bir sonuç değildir. Mesleğini kendi seçimi doğrultusunda yapabilme fırsatı verilen gencin özgüveni besleneceğinden dolayı gelecek beklentilerinin de olumlu yönde etkilenebileceği söylenebilir.

Araştırmamızda algılanan ebeveyn tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri ele alınırken cinsiyet, yaş, çocuk sıralaması, anne -baba eğitim durumları, aileye ait gelir düzeyi, meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapma, meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapma demografik bilgileriyle tek tek ele alınarak incelenmiştir. Araştırmamızın sonucunda hem algılanan ebeveyn tutumlarının hem ergenlerin gelecek beklentilerinin farklı etkenlerle oluştuğu görülmekle birlikte iki konunun birbiriyle anlamlı düzeyde ilişkisinin olması önemlidir.

5. 2. Öneriler

Algılanan ebeveyn tutumları ve ergenlerin gelecek beklentileri konusuyla ilgili olarak ele aldığımız çalışmamızda hem algılanan ebeveyn tutumları hem de ergenlerin gelecek beklentilerinin önemi ortaya konulmuştur.

1. Ergenlerin anne babasının demokratik tutumu arttıkça iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklentisinin yüksek olması bulgusu, bundan sonra yapılacak olan araştırmalarda ergenlerin gelecek beklentileri ele alınırken algılanan ebeveyn tutumlarının da ele alınarak incelenmesi faydalı olacaktır.
2. Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumlarından, demokratik tutum ortalamasının yüksek olması bulgusundan yola çıkılarak, okullarda ebeveynlere rehber öğretmenleri aracılığıyla çocuklara sergilenen ebeveyn tutumlarının onların geleceğini etkileyebileceği konusunda hizmet içi eğitimler verilebilir.
3. Ergenlerin gelecek beklentilerinden “iş ve eğitim” ortalamasının anlamlı ölçüde yüksek olması bulgusundan yola çıkılarak; liselerde öğrencilere “iş ve eğitim” konulu hizmet içi seminerlerinin düzenlenmesi faydalı olacaktır.
4. Ergenlerin yaşları arttıkça anne-babasının koruyucu-istekçi tutumu azalmakta; evlilik ve aile beklentisinin yüksek olması bulgusundan yola çıkılarak; ergenlerin çevresinde ilişkide bulunduğu kişilerin, ebeveynlerinin, arkadaşlarının veya öğretmenlerinin, onların özerkliğini destekleyecek biçimde rehberlik etmelerinin faydalı olabileceği öngörülmektedir. Ayrıca ergenlerin yaşları ilerledikçe “evlilik ve aile” konusunda da ebeveynleri ve okul rehber öğretmenleri tarafından konuyla ilgili bilgilendirici görüşmelerin yapılması faydalı olacaktır.
5. Ergenlerin ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu sıralama arttıkça anne-babasının demokratik tutumunun azalması bulgusundan yola çıkılarak; ebeveynlerin yaşları ilerledikçe çocuklarına karşı koruyucu tutum sergilemenin ergenlerin gelecekleriyle ilgili kararsızlıklar oluşturması söz konusu olabileceğinden okullarda ebeveynlere, ergenlerin özerkliğini destekleyecek tutum ve davranışlar sergilenmesinin faydalı olabileceği konusunda bilgilendirici görüşmelerin

yapılması faydalı olacaktır. Ayrıca ergenlerin eğitimi ve bakımı esnasında bireysel farklılıklarının da göz önünde bulundurulmasının faydalı olabileceği öngörülmektedir.

6. Erkeklerin evlilik ve aile beklenti düzeylerinin daha yüksek olması bulgusundan yola çıkılarak; liselerde ergen öğrencilere “evlilik ve aile” konusunda hem kız hem erkek öğrencilere cinsiyet gözetmeksizin okulların rehberlik öğretmenleri aracılığıyla ergenlere ve ebeveynlere ayrı ayrı bilgilendirme etkinlik ve faaliyetleri düzenlenebilir.
7. Annesi ilkokul mezunu olan ergenler, annesi lise ve lisans mezunu olan ergenlere kıyasla ebeveynlerinin demokratik tutumunun daha az olması bulgusundan yola çıkılarak; kız çocuklarının eğitiminin önemini konu edinen bilgilendirici etkinlik ve faaliyetlerin düzenlenmesi faydalı olacaktır.

Ergenlerin annelerinin eğitim durumlarına göre din ve toplum, sağlık ve yaşam, gelecek beklenti puanları arasında anlamlı bir farklılık olması bulgusundan yola çıkılarak; kız çocuklarının sadece akademik olarak değil sosyal faaliyetlere de katılımının önemi konusunda okullarda teşvik edici faaliyetlerin düzenlenmesi toplumun geleceği açısından faydalı olacaktır.

8. Ergenlerin baba eğitim düzeyi azaldıkça demokratik tutum azalmakta, otoriter tutumun ise artmakta olması bulgusundan yola çıkılarak; sadece ergenlerin baba eğitim düzeyini ele alan değil baba eğitim düzeyi ve toplumun geleceği ile ilişkisini konu edinen araştırmaların yapılması faydalı olacaktır.

Babası ortaokul mezunu olan ergenler, babası lise mezunu olan ergenlere kıyasla iş ve eğitim beklenti, sağlık ve yaşam beklenti düzeylerinin daha yüksek olması bulgusu ve ayrıca anne eğitim seviyesinin gelecek beklentileri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmaların daha detaylı olarak ele alınıp incelenmesi faydalı olacaktır.

9. Ergenlerin ailesinin gelir düzeylerine göre koruyucu-istekçi anne-baba tutum puanı, iş ve eğitim, evlilik ve aile puanları arasında anlamlı bir farklılık olması bulgusundan yola çıkılarak; anne ve baba tutumları ayrı ayrı ele alınarak daha detaylı bir araştırma yapılabilir. Ayrıca ailenin gelir düzeyi ile ergenlerin gelecek

beklentileri arasındaki ilişkilerin araştırılması, ergenlerin gelecek beklentilerine etki eden bir başka faktörün aydınlatılması açısından faydalı olacaktır.

- 10.** Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ergenlerin ebeveynlerinin demokratik tutum düzeylerinin düşük çıkması bulgusundan yola çıkılarak; ergenlerde meslek seçimi ile koruyucu-istekçi ve otoriter tutum ilişkisi daha detaylı bir biçimde ele alınıp araştırılabilir.

Meslek seçimini ailesinin isteği doğrultusunda yapan ergenlerin iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam gelecek beklentilerinin düşük olmasının nedenlerinin daha detaylı incelenmesi faydalı olacaktır.

- 11.** Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ergenlerin ebeveynlerinin demokratik tutumunun yüksek çıkması bulgusundan yola çıkılarak; meslek seçimi ve ebeveyn tutumları ilişkisi daha detaylı olarak ele alınabilir. Okullarda öğrencilere mesleklerin hizmet içi eğitimlerle detaylı olarak tanıtılması faydalı olacaktır. Rehber öğretmenlerin öğrencilere meslek seçimi konusunda her bir öğrencinin seansı olabilecek şekilde ve öğrencinin bireysel farklılıklarının, yeteneklerinin ortaya konulduğu görüşmelerin yapılması önerilmektedir.

Meslek seçimini kendi isteği doğrultusunda yapan ergenlerin gelecek beklentilerinin iş ve eğitim, sağlık ve yaşam, evlilik ve aile, din ve toplum beklentilerinin yüksek olması bulgusu tekrar ele alınıp araştırılabilir. Meslek seçimini kendi isteği ve ailesinin isteği doğrultusunda yapma durumu arasındaki farkların konu edinildiği hizmet içi programların düzenlenmesi gençler için ufuk açıcı olacaktır.

“Algılanan ebeveyn tutumları ve ergenlerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi” adlı araştırma farklı yaş gruplarıyla ve daha fazla örneklem grubuyla da çalışılması yararlı olacaktır. Ayrıca ebeveyn tutumlarının etkisi boylamsal olarak çalışıldığında ergenlerin gelecek beklentileri üzerindeki etkilerini uzun vadede gösterme konusunda yararlı olacaktır.

6.KAYNAKÇA

- Abacı, R. (1986). “Demokratik”, “Otoriter” ve “İlgisiz” olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı (anxiety) Düzeyi ile İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Adler, A. (1994). *İnsan Tabiatını Tanıma*. (A. Yörükkan, Çeviren.) Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Adler, A. (1997). *İnsanı Tanıma Sanatı*. (K. Şipal, Çeviren.) İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2013). *Çocukta Yaşamsal Sorunlar*. (İ. Kırımlı, Çeviren.) İstanbul: Sayfa Yayınları.
- Afat, N. (2013). *Çocuklarda Üstün Zekanın Yordayıcısı Olarak Ebeveyn Tutumları*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. 10(1). 155-168.
- Akın, A. (2013). *Güncel Psikolojik Kavramlar 1. Pozitif Psikoloji*. İstanbul: Kitap Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Akman, G. N. (2014). *Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemleri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çay Meslek Yüksekokul, İşletme Yönetimi Programı, Yönetim ve Organizasyon Bölümü. Afyonkarahisar.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Alagöz, E. (2018). *İstanbul İlinde Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyo Demografik Özelliklerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Alegre, A. (2011). *Parenting Styles and Children's Emotional Intelligence: What Do We Know?* The Family Journal. 19(1). 56-62.
- Allan, W. D., Kashani, J. H. & Reid, J. C. (1998). *Parental Hostility: Impact On The Family*. Child Psychiatry and Human Development 28(3). 169-178.
- Altınay, B. (2018). *12-15 Yaş Grubu Ergenlerin Gelecek Yönelimlerinin Pozitif Psikolojinin Bazı Değişkenleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Apaydın, H. (2018). *Psikolojiye Giriş*. Samun: Bilim Kent Yayınları.
- Artar, M. (2003). *Depremi Yaşayan Ergenlerin Gelecek Beklentilerinin İçeriği*. Kriz Dergisi, 11(3). 21-27.

- Aslan, İ. (2018). *Gençliğin Gelecek Kaygısı ve Gençlerin Toplumsal Beklentisi Üzerine Bir Uygulama: Bingöl İli Örneği*. Conference: III. International Dmitri Yavoronitski European Congress On Social Sciences. İstanbul.
- Aytar, O. & Soylu, Ş. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Günümüz ve Gelecek Algısı: İşletme Bölüm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(3), 328-337.
- Bahar, H. İ. (2015). *Sosyoloji*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Baran, A. G. (2016). *Yaşam Politikası Bağlamında Gençliğin Yeniden İnşası*. Gençlik Araştırmaları Dergisi. 4(9). 5-20.
- Baş, N. & Altun, F. (2020). *Ortaokul Öğrencilerindeki Gelecek Beklentilerinin Açıklanmasında Okula Bağlılık, Okul Yaşam Kalitesi ve Akademik Başarının Rolü*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 24(1). 197-213.
- Baumrind, D. (1967). *Child Care Practices Antecedent Three Patterns of Preschool Behavior*. Genetic Psychology Monographs, 75(1). 43-48.
- Baymur, F. (1993). *Genel Psikoloji* (10. Baskı). İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Bayoğlu, A. S. & Purutçuoğlu, E. (2011). *Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Gelecek Beklentisi ve Sosyal Destek Algısı*. Kriz Dergisi. 18(2). 27-39.
- Bayraktar, F. (2007). *Çocuk ve Gençlik. Ruh Sağlığı Dergisi*. 14(3). 157-158.
- Bıçakçı, Y. M. (2004). *Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Anne- ve Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Bolat, Ö. (2016). *Beni Ödülle Cezalandırma*. İstanbul: Doğan Edmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
- Bozkurt, N. (2004). *Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Depresyon ve Kaygı Düzeyleri ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler*. Eğitim Bilimleri Dergisi, 29(133), 52-59.
- Bryman, A. & Cramer, D. (1997). *Quantitative Data Analysis for Social Scientists. Canadian Journal of Sociology*. Routledge. Taylor and Francis Group: London and Newyork.
- Butcher, J. N., Mineka, S. & Hooley, J. M. (2011). *Anormal Psikoloji*. (Okhan Gündüz, Çeviren) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Carter, R. (2013). *Beyin Kitabı*. (G. Kayacı, Çeviren.) Çin: Alfa Basım Yayım Dağıtım San.ve Tic. Ltd. Şti.
- Chardie, L., Baird, S. W. & Burge, J. R. R., (2008). *Absurdly Ambitious? Teenagers' Expectations for The Future and the Realities of Social Structure*. Sociology Compass. 2(3). 944–962.
- Ciccarelli, S. K. & White, J. N. (2018). *Psychology*. (Deniz Nafia Şahin, Çeviren) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim Donanımları*. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Çakır, M. A. (2007). *Mesleki Rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakmaklı, K. (2009). *Aile İçi İletişim ve Sosyal Sağlık*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Çerik, Ş. (2002). *Ailelerin Gençlere Karşısı Tutumları ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma*. Ege Academic Review. Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. 2(1). 21-24.
- Çokluk, Ö. (2000). *Örgütlerde Tükenmişlik:Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çuhadar, A., Demirel, M., Er, Y. & Serdar, E. (2019). *Lise Öğrencilerinde Boş Zaman Yönetimi ve Gelecek Beklentisi İlişkisi*. The Journal of International Social Research. 12(66). 1498-1505.
- Danışman, I. G. (2018). *Eğitim Sistemi ve Yenilenen Müfredatın Çocuk ve Ergenlerin Psikososyal Gelişimlerine Etkileri*. Madde, Diyalektik ve Toplum. 1(1). 40-47.
- Demir, E. & Şendil, G. (2008). *Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)*. Türk Psikoloji Yazıları. 11(21). 15-25.
- Demiriz, S. & Öğretir, A. (2007). *Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi*. Kastamonu Eğitim Fakültesi, Dergisi. 15(1). 105-122.
- Doğan, T. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin İyilik Halinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 30(30). 120-129.
- Dost, M. & Keklik, İ. (2014). *Sürekli Kaygı, Umutsuzluk ve Benlik Saygısının Ergenlerin Riskli Davranışlarını Yordama Gücü*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 13(51). 195-208.
- Dursun, A., Özkan, M. S. & Körler Başkaya, Y. (2019). *Ergenlerin Gelecek Beklentilerinin Yordayıcısı Olarak:Psikolojik Semptomlar ve Akademik Başarı*. Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. 32(1). 121-144.

- Dündar, B. B. (2018). *Lise Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Aile Tutumu ve Gelecek Beklentisinin Okul Tükenmişliği ile İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Eagleman, D. (2015). *Beyin*. (Zeynep Arık Tozar, Çeviren). İstanbul: Domingo Yayıncılık.
- Ehtiyar, V. R., Ersoy, A., Akgün, A. & Karapınar, E. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Geleceğe Yönelik Tutum ve Olumlu Gelecek Beklentilerinin Psikolojik İyi Hali Üzerindeki Etkisi*. Meditterraenan Journal Of Humanities. 7(2). 251-262.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Anne-Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Eldeliklioğlu, J. (1996). *Karar Stratejileri ile Ana -Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2(11). 7-13.
- Erdim, E. K. (2019). *9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne Baba Tutumları ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Uygulamalı Psikoloji Programı. İstanbul.
- Eren, M. (2018). *Disiplin Cezası Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Empati Becerisi ve Anne-Baba Tutumları Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi. İstanbul.
- Erözkan, A. (2011). *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygı Düzeyini Yordayan Faktörlerin İncelenmesi*. International Online Journal of Educational Sciences. 3(2). 776-805.
- Eryılmaz, A. (2010). *Aile Yapısı Ergeni Mutlu Eder mi? Aile ve Toplum Dergisi*. 11 (6). 21-30.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (1993). *Çocuk Gelişimi ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Genç, M. (1974). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Goleman, D. (2012). *Duyusal Zeka*. (B. S. Yüksel, Çeviren) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gözlükaya, M. (2014). *Lise Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Dini Yönelime Etkisi (Denizli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Greene, A. (1986). *Future-time Perspective in Adolescence: The Present of Things Future Revisited*. Journal of Youth and Adolescence. 15(2). 99-13.

- Grusec, J. E., Goodnow, J. J. & Kuczynski, L. (2000). *New Directions In Anelyes Of Parenting Contributions to Children's Internalization Of Values*. Child Development. 71(1). 205-211.
- Güleri, M. (1998). *Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik İyimserlik Düzeyleri*. Kriz Dergisi. 6(1). 55-65.
- Gülkaya, M. (2018). *Ergenlerin Algıladıkları ve Mevcut Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki ve Algılanan Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gültekin, M. (1990). *Eğitim ve Gelecek Zaman*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 23(2). 775-782.
- Gültekin, M. (2006). *Eğitimde Güncel Bir Kavram: Gelecek*. Educational Administration: Theory and Practice Winter. 45(45). 61-83.
- Harter, S. (2002). *Authenticity*. C. R. S. J. Lopez in, *The Handbook of Positive Psychology* (382-394). New York: Oxford University Press.
- Hatcher, L. (1994). *A Step-by-Step Aproach to Using The SAS System for Factor Analysis and Structural Equation Modeling*. SAS Institute. Inc. Cary.
- Heubner, E. (1991). *Correlates of Life Satisfaction in Children*. School Psychology Quarterly. 6(2). 103-111.
- Hillman, E. (1983). *The Relationship Between the Variables of Family Climate as Perceivedby the Student Achievement*. Dissertation Abstracts International. 7(43). 2231-2231.
- Hız, K. (1994). *15-24 Yaş Arası Gençlerin Durumları ve Gelecek Beklentileri*. G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Hurn, C. J. (1993). *The Limits and Possibilities of Schooling: An Introduction to the Sociology of Education*. Boston: Allyn & Bacon.
- İleri, M. (2019). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterliliklerinin Gelecek Beklentisi Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karaman.
- Imprachim, C. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Gençlik Dönemi Sorunları ile Depresif Belirtiler Arasındaki Mükemmmeliyetçi Rolünün İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Jersild, A. T. (1979). *Çocuk Psikolojisi*. (G. Günçe, Çeviren.) Ankara: Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Kağıtçıbaşı, Ç. & Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn Tutum Ölçeği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Ltd Yayınları.
- Kaya, A., Bozaslan, H. & Genç, G. (2012). *Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi*. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. 18(1). 208-225.
- Kırımlı, H., Çokluk, G. F & Yıldırım, Y. (2010). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 6. 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Spor Yapma Durumlarına Göre Yalnızlık ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi (Hatay İli Örneği)*. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 8(3). 169-186.
- Knowles, A., Rinehart, J. K., Steinberg, L., Frick, P. J. & Cauffman, E. (2020). *Risky Sexual Behavior Among Arrested Adolescent Males: The Role of Future Expectations and Impulse Control*. Journal of Research on Adolescence. 30(1). 562-579.
- Konate, A. D. & Atalar Ergin, D. (1990). *Ergenler İçin "Gelecek Beklentisi Farkındalık Eğitimi" Programının Etkinliğinin Sınanması*. Yaratıcı Drama Dergisi. 13(1). 69-84.
- Köknel, Ö. (1982). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kramer, G. P., Bernstein, D. A. & Phares, V. (2014). *Klinik Psikolojiye Giriş*. Ankara: Menfis Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). *Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Aile*. Eğitim ve Bilim. 13(74), 35-42.
- Kulaksızoğlu, A. (2017). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. & Eldeliklioğlu, J. (1999). *Ana Baba Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 12(1). 63-68.
- Kürkçüoğlu, B. Ü., Güven, G., Efe Azizkesen, K., Şahin, D., Erdiller, Z. B., Şahin, S. & Batu, S. (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Makas, A. (2020). *Ergenlerdeki Gelecek Beklentisi ve Okula Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Maraş, Z. Ş. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimlerinin ve Geleceğe Yönelik Tutumlarının Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- McCabe, C., Kristen, D.; Barnett A. & Douglas, S. (2000). "First Comes Work, Then Comes Marriage: Future Orientation Among African American Young Adolescents. *Family Relations* 49(1). 63-70.
- Navaro, L. (1999). *Gerçekten Beni Duyuyor musun?* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Nurmi, J. (1989). *Plannig, Motivation and Evaluation in Omentation to the Future A Latent Sructure Analysis*. Scandınavian Journal of Psychology, 30(1). 64-71.
- Nurmi, J. (2001). *Navigation Through Adolescence: European Perspectives*. N. Jari-Erik in, *Navigation Through Adolescence Introduction*. New York: Routledge.
- Nuttin, J. & Lens, W. (1985). *Future Time Perspective and Motivation: Theory and Research Method*. Leuven, Belçika: Leuven University Press.
- Oğuz, F. (2019). *Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Bağlanma Stilleri ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Oskay, G. (1990). *Değer Yargılarından Kaynaklanan Ana Baba Ergen Çatışmasının Sosyo Ekonomik ve Benzeri Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 5(5). 221-244.
- Oundo, E. N., Poipoi, M. W. & Were, D. S. (2014). *Relationship Between Parents' Attitude Towards Educational Involvement and Academic Performance of Day Secondary School Studeents in Samia-Kenya*. *International Journal of Resource Studies*. 4(3). 933-941.
- Ögel, K., Aksoy, A., Dönmez, E., Akço, S., Yılmazçetin Eke, E., Erdoğan, N. & Taner, S. (2007). *Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler*. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Öner, N., Yıldırım, G. & Baykal, A. (1984). *III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. İstanbul:Psikologlar Derneği Yayınları.
- Öngider, N. (2006). *Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumunu Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Örgün Kuru, S. (2000). *Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2012). *Psikolojik Testler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Patten, C. & Gillin, J. (1997). *Depressive Symptoms in California Adolescents Family Structure and Parental Support*. Journal of Adolescent Health. 20(4). 271-278.
- Plotnik, R. (2007). *Psikoloji'ye Giriş*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Prince, D. M., Epstein, M., Nurius, P. S., Gorman-Smith, D. & Henry, D. B. (2019). *Reciprocal Effects of Positive Future Expectations, Threats to Safety, and Risk Behavior Across Adolescence*. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology. 48(1). 54-67.
- Raffaelli, M. & Koller, S. (2005). *Future Expectations of Brazilian Street Youth*. Journal of Adolescence. 28(2). 249-262.
- Robin, A. L. & Foster, S. L. (1989). *Negotiating Parent- Adolescent Conflict*. New York: The Guilford Press.
- Rogers, C. (1959). *A Theory of Therapy, Personality and Interpersonal Relationship as Developed in Client-Centered Framework*. In Koch (ed) Psychology. 3(1). 184-256.
- Sakado, K., T., S., Uehara, T., Sakado, M., Kuwabara, H. & Someya, T. (1999). *The Association Between the High Interpersonal Sensitivity Type of Personality and A Lifetime History of Depression in a Sample of Employed Japanese Adults*. Psychological Medicine. 29(5). 1243-1248.
- Santrock, J. W. (2020). *Yaşam Boyu Gelişim*. (Melike Sayıl ve arkadaşları, Çevirenler. Galip Yüksel, Editör.) Ankara: Nobel, Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik* (Cilt 3). (D. M. Siyez, Çeviren.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Savcı, H. (2016). *Ergenlerin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Sayıl, M. & Yağmurlu, B. (2012). *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Schmid, K. L. & Phelps, E. V. (2019). *Constructing Positive Futures: Modeling the Relationship Between Adolescents' Hopeful Future Expectations and Intentional Self Segulation in Predicting Positive Youth Development*. Journal of Adolescence. 34(6). 1127-1135.
- Seginer, R. (2003). *Adolescent Future Orientation: An Integrated Cultural and Ecological Perspective*. Online Readings Psychology and Culture. 6(1). 1-13.
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Seven, S. (2008). Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara. Pegem Net Yayıncılık.
- Sezer, Ö. & Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana Baba Tutumları ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 8(3). 743-758.
- Stainberg, L. (1985). Ergenlik. (Kollektif, Çevirmen). Ankara: İmge Kitabevi.
- Starkey, P. & Klein, A. (2000). *Fostering Parental Support For Children's Mathematical Development: An Intervention With Head Start Families*. Early Education and Development . 11(5). 659-680.
- Steinberg, S. J.; Davila. J. & Fincham, F. D. (2006). *Adolescent Marital Expectations and Romantic Experiences: Associations with Perceptions About Parental Conflict and Adolescent Attachment Security*. Journal of Youth and Adolescence 35(3). 314-329.
- Stoddard, S. A. & Pierce, J. (2015). *Promoting Positive Future Expectations During Adolescence: The Role of Assets*. American Journal of Community Psychology. 44(2). 232-248.
- Şanlı, T. & Saraçlı, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 6(11). 25-36.
- Şener, S. (2012). *Türkiye'de Gençlik (Beklentiler, Problemler, Düşünceler)*. İstanbul: İnkilab Basım Yayın Organizasyon.
- Şenkaya Demir, P. (2017). *Bilinç, Bilinçaltı, Kavramsal Açılımları ile Günümüz Sanatında Labirent*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi. İstanbul.
- Şimşek, H. (2012). *Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri ve Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörler*. Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi. 5(1). 90-109.
- Taşkent, N. & Şahin, A. (2004). *Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi*. 3. Ulusal Hemşirelik Kongresi. 29-30 Nisan. Edirne.
- Terry, & W., S. (2018). *Öğrenme & Bellek*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Toffler, A. (1981). *Gelecek Korkusu: Şok*. (A. Selami Sargut, Çeviren) Altın kitaplar Yayınevi.
- Tolan, B. (1990). *Günümüz Gençliğinin Gelecekte Beklentileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.

- Topaktaş, B. (2015). *Adölesanlarda Algılanan Sosyal Desteğin Gelecek Beklentisi ve Ruhsal Belirti Düzeyleri ile İlişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi. Samsun.
- Topukçu, H. (1982). *Atılganlık Eğitiminin İlkokul Çocuklarının Atılganlık Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Tuncer, M. (2011). *Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması*. Turkish Studies-İnternational Periodical For The Languages,Literature and History of Turkish or Turkic. 6(3). 1265-1275.
- Tuncer, M. (2011). *Yüksek Öğretim Gençliğinin Gelecek Beklentileri*. Turkish Studies-İnternational Peeriodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. 6(2). 935-948.
- Tuncer, M. & Bahadır, F. (2018). *Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. İnternational Journal of Human Sciences. 15(1). 541-553.
- Tümkiye, S. (2005). *Ailesi Yanında Kalan ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 3(4). 445-459.
- Ulaş , S., Taşgın, A., Ateş, B., Ay , İ., Ozan , C. & Veyis , F. (2020). *Gelişim Psikolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ulaş, Özlem; Demirtaş Zorbaz, Selen, Dinçel, Emine Feyza;Çiftfiliz Kınay,Gona & Coştur, Recai. (2015). *Özel Okulda Öğenim Görmekte Olan Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Etmenler*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 17 (1). 441-456.
- Uluçay, T., Özpolat, A. R., İşgör, İ. Y. & Taşkesen, O. (2014). *Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma*. NWSA-Educations Sciences, 9(2). 234-247.
- Uluğtekin, S. (1984). *Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana Baba Çocuk İlişkisi*. Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi. 2(1). 21-69.
- Upshur, C. (1991). *Mothers' And Fathers' Ratings of The Benefits of Early Intervention Sercices*. Journal of Early Intervention. 15(4). 345-357.
- Uzuner, Y. (2003). *Çocuklukta Ruh Sağlığı, Uyum Bozukluğu*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Van Calster, K, Lens, W. & Nuttin, J.R. (1987). *Affective Attitude Toward the Personal Future: Impact on Motivation in High School Boys*. American Journal of Psychology. 100(1). 1-13.

- Verdugo, L. & Sánchez-Sandoval, Y. (2018). *Predictive Capacity Of Psychopathological Symptoms for Spanish Adolescents' Future Expectations*. Open Access Library Journal, 5(4). 15.
- Weinshenker, N. (2006). *Adolescent's Expectations about Mothers' Employment: Life Course Patterns and Parental Influence*. A Journal of Research. 54(11). 845-857.
- Weiss, H. M. & Cropanzano, R. (1996). *"Affective Events Theory: A Theoretical Discussion of The Structure, Causes and Consequences of Affective Experiences at Work"*. Research in Organizational Behavior. 18(1). 1-74.
- Yalnızca Yıldırım, S. (2015). *Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Yordayıcıları Olarak Anne-Baba Tutumları ve Duygusal Zeka*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumunun Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi ve Benlik Saygısı ile Olan İlişkinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Eskişehir.
- Yavuzer H., Demir İ., Meşeci F. & Sertelin Ç. (2005). *Günümüz Gençliğinin Gelecek Beklentileri*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi 2(2). 93-103.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocukluğu.Olumlu Öğrenme Ortamının Hazırlanmasında Ana Babanın Rolü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu Tanımak Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). *Anne Baba Tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H. (2011). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, A. (2013). *Anne Baba Tutumları ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Yılmaz, M. T. & Kesici, Ş. (2014). *Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi*. Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi. 4(6). 113-157.
- Yurtkoru, S. & Taştan, S. B. (2018). *Öz-Bilinç Algısının Olumlu Gelecek Beklentisine Etkisi*. Jobs, İşletme Bilimi Dergisi, The journal of Business School. 6(2). 1-24.

EK-4 - Demografik Bilgi Formu

Değerli Katılımcı;

Bu veri toplama aracını; Biruni Üniversitesi, Psikolojik ve Rehberlik Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında, Prof. Dr. Adnan Kulaksızoğlu danışmanlığında yürütmekte olduğum yüksek lisans tezim için gerekli bilgileri toplamak amacıyla uygulamaktayım.

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplar bilimsel araştırma amaçlı kullanılacaktır, bu nedenle kimlik bilgileri istenmemektedir. Araştırmaya katılımınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

NesraAYGÜN/Biruni Üniversitesi

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2. Yaşınız:

3. Sınıf düzeyiniz :.....

4. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?.....

5. Annenizin Eğitim Durumu:

a) İlkokul () b) Ortaokul () c) Lise () d. Üniversite () e) Yüksek Lisans ve üstü ()

6. Babanızın Eğitim Durumu: a) İlkokul () b) Ortaokul () c) Lise () d) Üniversite () e) Yüksek Lisans ve üstü ()

7. Ailenize ait gelir düzeyini belirtiniz. a) Dar gelirli () b)Orta () c)Ortanın altı() d)Ortanın üstü e)Yüksek()

8. Ailenizin birlikte olma durumunu belirtiniz.

a) Annesiyle birlikte yaşıyor.

b) Babasıyla birlikte yaşıyor.

c) Anne ve babasıyla birlikte yaşıyor.

d) Her ikisiyle de birlikte yaşamıyor.

9. Anne babanızın sizi yetiştirme tutumu nasıldı?

a) Demokratik () b) Otoriter() c)Koruyucu-istekçi()

10. Meslek seçimimi ailemin istekleri doğrultusunda yaparım. a) Evet b) Hayır

11.Meslek seçimimi kendi ilgilerim doğrultusunda yaparım. a) Evet b) Hayır

EK-5 – Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Sevgili Katılımcı;

Anne ve babalarınızın sizi büyütürken hangi ebeveyn tutumunu sergilediğini öğrenmek amacıyla bu anket uygulanmaktadır. Sizden istenen size uygun olan cevabı işaretlemenizdir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Nesra AYGÜN/ Biruni Üniversitesi

	Hiç uygun değil ¹	Pek uygun değil ²	Biraz uygun ³	Uygun ⁴	Çok uygun ⁵
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir					
2. Çok yönlü gelişmem için beni olanakları doğrultusunda desteklemiştir					
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir					
4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir					
6. Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı					
7. Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi					
9. Bana hükmetmeye çalışır					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister					
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir					
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı					

13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim					
14. Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklardı					
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır					
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır					
17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi					
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir					
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı					
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder					
21. Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur					
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi					
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum					
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı					
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı					
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar 27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler					
28. Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır					

29. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir					
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancımı aşılamıştır					
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır					
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler					
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder					
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler					
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem					
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister					
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir					
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır					
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir					
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur					

EK-6 - Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EGBÖ)

Her cümleye “Yetişkin Olduğumda” diye başlayarak cevap vermeniz gerekmektedir.

- 1.Kesinlikle inanıyorum. 2.Çoğu zaman inanmıyorum
- 3.Bazen inanmıyorum 4.Hem inanıyorum hem inanmıyorum
- 5.Bazen inanıyorum 6.Çoğu zaman inanıyorum
- 7.Kesinlikle inanıyorum

Yetişkin olduğumda

1 2 3 4 5 6 7

1. Hayatımla ilgili başarmak istediğim şeyleri başarmış olacağım						
2. İstedğim şeyleri satın alabileceğim						
3. İyi bir iş bulacağım						
4. Hedeflediğim eğitim düzeyine ulaşacağım						
5. Hoşlanacağım bir iş bulacağım						
6. İstikrarlı bir iş bulacağım						
7. Geçimimi her zaman sağlayacağım						
8. Kendimi güvende hissedeceğim						
9. Kazandığım para bana ve hayat arkadaşşıma yeterli gelecek						
10. İşim bana kendimle gurur durmam için fırsatlar sunacak						
11. Mutlu bir hayatım olacak						
12. Evleneceğim						
13. Çocuklarım olacak						
14. 25 yaşından önce evli olacağım						
15. Evliliğim hep sürecek						
16. Çocuğum daima barış içinde yaşayacak						
17. Çocuğumun uzun bir hayatı olacak						
18. Çocuğuma güvenli bir ortam sağlayacağım						
19. Düzenli olarak toplumsal ve dini hizmetlere katılacağım						
20. Dini aktivitelere katılacağım						
21. Topluluğumda lider olacağım						
22. Uzun bir hayat yaşayacağım						
23. Sağlıklı bir diyet yapacağım						
24. Spor yapacağım						
25. Sağlığım iyi olacak						

8. ÖZGEÇMİŞ

9. İNTİHAL RAPORU

ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ERGENLERİN GELECEK BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

ORJİNALLIK RAPORU

% 22	% 18	% 6	% 12
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Istanbul Aydin University Öğrenci Ödevi	% 3
2	acikerisim.isikun.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	% 1
4	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	dhgm.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	% 1
7	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
8	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	% 1

Submitted to Fatih University

10. ETİK KURUL ONAYI

Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

26.11.2019

Sayın Prof.Dr.Adnan KULAKSIZOĞLU

Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu yapılan inceleme sonucunda planladığı “**Algılanan Ebeveyn Tutumları İle Ergenlerin Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**” isimli araştırmanızın kurulumuzun **26.11.2019** tarihli toplantısında etik yönden uygun olduğuna karar verilmiştir.

Etik Kurul Başkanı
Prof.Dr.Can Polat EYİĞÜN

T.C.
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Tarih: 26.11.2019 Toplantı Sayısı:35	Karar No: 2019/35-11 Prof.Dr.Adnan KULAKSIZOĞLU'nun planladığı "Algılanan Ebeveyn Tutumları İle Ergenlerin Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu araştırma incelendi, yapılan inceleme sonucunda araştırmanın etik yönden uygun olduğuna karar verildi.
---	--

ÜYELER

Adı soyadı	Alanı	Bölümü	Katılım	İmza
Prof.Dr.Can Polat EYİĞÜN	Tıp Fakültesi	Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji A.D	Etik Kurul Başkanı	
Prof.Dr.Leman ŞENTURAN	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Hemşirelik Bölümü	Etik Kurul Başkan Yardımcısı	
Prof.Dr.Fatma ÇELİK	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Beslenme ve Diyetetik Bölümü	Üye	
Doç.Dr.Şölen HİMMETOĞLU	Tıp Fakültesi	Tıbbi Biyokimya A.D.	Raportör	
Doç.Dr.Burcu KARADUMAN	Diş Hekimliği Fakültesi	Periodontoloji A.D.	Üye	
Dr.Öğr.Üyesi Zeynep HOŞBAY	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü	Üye	
Dr.Öğr.Üyesi.Ayşe Dilşad YAKUT	Eğitim Fakültesi	Özel Eğitim	Üye	